

LINNÉMINNENA I UPPSALA LÄN

-HÅLLBARA BESÖKSMÅL?

SLUTRAPPORT
2019-12-02

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
regionala
utvecklingsfonden

LÄNSSTYRELSEN
UPPSALA LÄN

Region Uppsala

UPPDRAG

295257, Kartläggning och analys av Linnés platser

Titel på rapport:

Linnéminnena i Uppsala län – hållbara besöksmål?

Status:

Slutrapport

Datum:

2019-12-02

MEDVERKANDE

Beställare:

Länsstyrelsen i Uppsala län

Kontaktperson:

Katarina Olsson & Martina Dernroth

Konsult:

Fabian Sjö, Daniel Nilsson, Göran Andersson, Maria Wall, Sandra Jonsson, Elin Sahlin.

Uppdragsansvarig:

Fabian Sjö

Kvalitetsgranskare:

Maria Edlund

Foto: Tyréns om inget annat anges.

Kartor: Tyréns om inget annat anges.

SAMMANFATTNING

Tyréns har fått i uppdrag av Länsstyrelsen i Uppsala län att genomföra en förstudie med syfte att kartlägga och undersöka möjligheterna att stärka besöksnäringen kring Linnéminnena i Uppsala län på ett hållbart sätt. Sverige har till Unesco annonserat planer på att nominera ett världsarv på temat "The Rise of Systematic Biology", där en rad natur- och kulturmiljöer från olika håll i världen ingår. Den största koncentrationen av platser för världsarvet ligger i Uppsala län. Om världsarvet blir verklighet behöver en stabil grund och infrastruktur för att ta emot besökare på ett hållbart sätt finnas på plats. Målet är att platserna är tillgängliga att besöka, förberedda för ett ökat besöksstryck och att det i anslutning till dem är enkelt att bedriva verksamhet för föreningar och företag.

Tre övergripande steg ligger till grund för genomförandet av förstudien: Nulägesanalys, Behovsanalys och Åtgärdsförslag. Stort fokus i genomförandet har legat på att inhämta kunskap och erfarenheter från berörda aktörer. Utifrån nuläges- och behovsanalysen har följande utmaningar identifierats:

Otydlig organisation utan gemensamma mål – Eftersom Linnéminnenas organisering och ägandeskap varierar finns det heller ingen övergripande organisation med mandat och tydliga mål att åstadkomma gemensamma lösningar. Utvecklingsprocesserna berör företag och organisationer med olika ansvar och mandat. Inrättandet av en sådan övergripande organisation är avgörande för att kunna samla de olika aktörerna med Linnékoppling och utveckla verksamheten tillsammans. För detta behövs bland annat en förståelse för de olika aktörernas förutsättningar och en tydlighet i vad varje aktör kan bidra med och tjäna på. För att kunna ta ett gemensamt grepp om destinationsutvecklingen behöver även såväl mandat som en långsiktig finansiell lösning utformas.

Behov av ökad samverkan – Turism- och besöksnäringen är komplex, den består av många olika branscher och aktörer som är beroende av varandra. Det ställer krav på kunskap och förmåga till samarbete mot samma mål – trots olika drivkrafter och uppdrag. Det förekommer olika grad av samverkan mellan olika aktörer med koppling till Linnéminnena, men det finns också behov av att förbättra och utveckla samverkan, inte minst med civilsamhälle och näringsliv. Ett annat identifierat behov gäller möjligheten att knyta samman de olika Linnéminnena på ett tydligare sätt, både vad gäller kommunikation, marknadsföring och tillgänglighet.

Målgrupper med potential – Linnés verk och miljöer tangerar flera intressen, såsom biologi, trädgård, historia, kulturmiljö och natur. Linnéminnena har därför förutsättningar att kunna attrahera och tilltala människor med olika intressen och drivkrafter. Potentialen hos Linnéminnena förstärks av rådande trender kring ett mer specialiserat resande och en önskan om äkta, genuina upplevelser med en ökad hållbarhetsmedvetenhet. De största identifierade målgrupperna för Linnéminnena är pensionärer, skolklasser och barnfamiljer. De internationella besökarna finns redan idag och har potential att växa ytterligare, inte minst om världsarvet blir verklighet. Andra grupper med utvecklingspotential är unga vuxna, studenter och personer med utländsk bakgrund.

Kommunikation behöver samordnas – Även om Linnésamverkan arbetar gemensamt för att marknadsföra Linnéminnena finns det behov av att samordna kommunikationen och marknadsföringen av Linné ytterligare, bland annat genom att samla informationen på ett bättre och bredare sätt. För att exempelvis nå ut till en internationell målgrupp behöver kommunikationen anpassas vad gäller språk och kommunikationskanaler.

Utmaning att skapa hållbarhet om besöksantalet ökar – På Linnéminnena finns identifierade "flaskhalsar" och risker för slitage vid ett ökat besöksstryck. Därför finns det behov av att förlänga öppettiderna, att bygga ut besöksmottagningarna och att hitta alternativa sätt att presentera och kommunicera Linnéminnena på.

Utifrån nuläges- och behovsanalysen har Tyréns tagit fram ett "smörgåsbord" av åtgärdsförslag. På så sätt kan olika aktörer hitta sina egna ingångar i arbetet för att tydliggöra syfte och vinst med åtgärderna. Ett urval av dessa åtgärder har specificerats avseende aspekter som genomförande, ansvar, tidpunkt, effekter och eventuella risker. Dessutom har Länsstyrelsens roll och åtgärdens betydelse för världsarvet angivits. De specificerade åtgärderna har delats in i tre olika nivåer; från "långt hängande frukter" som är relativt enkla att genomföra till mer långsiktiga åtgärder som bedöms ha större komplexitet och kräver större resurser och en större grad av samverkan.

För att en förflyttning från nuläge till ett framtida önskat läge ska ske är det av stor vikt att det finns en samsyn kring åtgärderna. I flera fall är det också nödvändigt att göra ytterligare förstudier så att man hamnar rätt i förväntningar, mål och utförande. Utvecklingsprojekt är heller inte statiska, utan utgör en levande process där medel, mål och förutsättningar behöver analyseras och omprövas kontinuerligt. En avgörande fråga för hur arbetet med Linnéminnena ska gå vidare är vilken ambitionsnivå som aktörerna har och om denna ambitionsnivå också delas av beslutsfattare och makthavare. En del av förslagen berör mer enskilda Linnéminnen och kan åtgärdas utifrån det enskilda minnets organisation och budget. Men för de mer övergripande åtgärdsförslagen som svarar upp mot behoven av ökad samordning och samverkan krävs en vilja och förankring hos de styrande. Bland de mer övergripande åtgärdsförslag som presenteras i förstudien märks:

- Integrera Linné i stadsbild och stadsutveckling
- Vetenskaplig utställning/Linnécentrum
- Strategiarbete
- Utred och genomför en organisation för det övergripande arbetet med att skapa en hållbar besöksnäring kring Linnéminnena.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING.....	8
1.1	UPPDRAGET.....	8
1.2	SYFTE.....	8
1.3	AVGRÄNSNINGAR.....	8
1.4	DISPOSITION	9
1.5	MODELL FÖR GENOMFÖRANDE	10
1.6	DESTINATIONSPERSPEKTIV.....	12
1.7	TEMAN.....	12
1.8	STEG OCH AKTIVITETER I GENOMFÖRANDET	13
1.9	METODER	13
1.9.1	INTERVJUER MED NYCKELAKTÖRER	13
1.9.2	FOKUSGRUPPSINTERVJUER.....	13
1.9.3	MÖTEN	14
1.9.4	PLAT SINVENTERINGSANALYS	14
1.9.5	TRANSPORTANALYS	14
1.9.6	WORKSHOPS.....	14
1.9.7	ÖVERSIKTLIG NÄTVERKSANALYS	15
1.9.8	ÖVERSIKTLIG MÅLGRUPPSANALYS	15
1.9.9	NULÄGESANALYS OCH BEHOVSANALYS	15
1.9.10	ÅTGÄRDSFÖRSLAG	15
2	NULÄGESANALYS	16
2.1	ÖVERGRIPANDE STRATEGI OCH SAMVERKAN.....	16
2.1.1	STRATEGI FÖR EN HÅLLBAR BESÖKSNÄRING I UPPSALA LÄN TILL ÅR 2020	16
2.1.2	LINNÉS UPPSALA.....	17
2.2	LINNÉMINNENA.....	18
2.3	LINNÉTRÄDGÅRDEN OCH LINNÉMUSEET	18
2.3.1	ORGANISATION OCH FINANSIERING	18
2.3.2	MÅL	19
2.3.3	BESÖKARE	19
2.3.4	HÅLLBARHET	19
2.4	LINNÉS HAMMARBY.....	23
2.4.1	ORGANISATION OCH FINANSIERING	24
2.4.2	MÅL	24
2.4.3	BESÖKARE	25
2.4.4	HÅLLBARHET	25

2.5 LINNÉSTIG HÅGA- OCH GOTTSUNDAVANDRINGARNA SAMT HÅGADALEN-NÅSTENS NATURRESERVAT	31
2.5.1 ORGANISATION OCH FINANSIERING	31
2.5.2 MÅL	31
2.5.3 BESÖKARE	31
2.5.4 HÅLLBARHET	32
2.6 LINNÉSTIG DANMARKS- OCH ULTUNAVANDRINGARNA SAMT ÅRIKE FYRIS NATURRESERVAT	33
2.6.1 ORGANISATION OCH FINANSIERING	33
2.6.2 MÅL	33
2.6.3 BESÖKARE	34
2.6.4 HÅLLBARHET	34
2.7 LINNÉSTIG JUMKILSVANDRINGEN OCH FÄBODMOSSENS NATURRESERVAT	35
2.7.1 ORGANISATION OCH FINANSIERING	35
2.7.2 MÅL	35
2.7.3 BESÖKARE	35
2.7.4 HÅLLBARHET	36
3 ÖVERGRIPANDE NULÄGES- OCH BEHOVSANALYS	37
3.1 VISIONER OCH MÅL.....	37
3.1.1 NULÄGE: AVSAKNAD AV GEMENSAM MÅLBILD.....	37
3.1.2 BEHOV.....	37
3.2 ORGANISATION OCH SAMVERKAN	38
3.2.1 NULÄGE: AVSAKNAD AV ÖVERGRIPANDE ORGANISATION LEDER TILL BRISTER I SAMVERKAN.....	38
3.2.2 BEHOV.....	40
3.3 FINANSIERING.....	41
3.3.1 NULÄGE: KONKURRENS FRÅN ANDRA VERKSAMHETER	41
3.3.2 BEHOV.....	41
3.4 BESÖKARE.....	41
3.4.1 NULÄGE: PENSIONÄRER OCH BARN VIKTIGASTE MÅLGRUPPERNA	41
3.4.2 BEHOV.....	42
3.5 KOMMUNIKATION/MARKNADSFÖRING	43
3.5.1 NULÄGE: SPRETIG KOMMUNIKATION	43
3.5.2 BEHOV.....	44
3.6 HÅLLBARHET: PLATSENS TILLGÄNGLIGHET, NATUR- OCH KULTURVÅRDEN	44
3.6.1 NULÄGE: KÄNSLIGA MILJÖER VS. ÖKAT BESÖKSANTAL	44

3.6.2 BEHOV.....	45
3.7 HÅLLBARHET: TILLGÄNGLIGHET TILL BESÖKSMÅLEN.....	46
3.7.1 NULÄGE: GOD TILLGÄNGLIGHET MED VISSA UNDANTAG.....	46
3.7.2 BEHOV.....	46
4 ÅTGÄRDSFÖRSLAG.....	48
4.1 FÖRSLAG PÅ KORT SIKT – ”LÅGT HÄNGANDE FRUKTER”.....	50
4.1.1 ÅTGÄRD 1: UTÖKA MEDLEMMARNA, VERKSAMHETEN OCH RESURSERNA I SAMVERKANSGRUPPEN LINNÉS UPPSALA.....	50
4.1.2 ÅTGÄRD 2: FÖRBÄTTRA BUSSKOMMUNIKATION TILL LINNÉS HAMMARBY..	51
4.1.3 ÅTGÄRD 3: UTVECKLA DIALOGMÖTEN FÖR ERFARENHETSUTBYTE MED OMGIVANDE SAMHÄLLET	52
4.1.4 ÅTGÄRD 4: UTÖKA ÖPPETTIDER ÖVER DYGNET.....	52
4.1.5 ÅTGÄRD 5: FÖLJ UPP UTVECKLING AV HÅLLBAR TURISM KOPPLAD TILL LINNÉMINNENA	53
4.1.6 ÅTGÄRD 6: BENCHMARKINGSTUDIE MED ANDRA VÄRLDSARV	53
4.1.7 ÅTGÄRD 7: TYDLIGGÖR LINNÉMINNENAS SAMHÄLLSEKONOMISKA NYTTA	54
4.2 FÖRSLAG MED NÅGOT STÖRRE KOMPLEXITET – ”GRENARNA”.....	54
4.2.1 ÅTGÄRD 1: UTVECKLA APP FÖR ATT INTEGRERA OCH LEVANDEGÖRA MODERN FORSKNING MED KOPPLING TILL LINNÉ	54
4.2.2 ÅTGÄRD 2: BYGG UT BESÖKSMOTTAGNINGEN PÅ LINNÉS HAMMARBY.....	55
4.2.3 ÅTGÄRD 3: ÖKA TILLGÄNGLIGHETEN OCH UPPLEVELSEN GENOM INTERAKTIV VISUALISERING PÅ LINNÉS HAMMARBY.....	55
4.2.4 ÅTGÄRD 4: SKAPA SLINGOR/RUNDTURER SOM KOPPLAR SAMMAN OLIKA LINNÉMINNEN MED VARANDRA	56
4.2.5 ÅTGÄRD 5: NÄRINGSLIVSUTVECKLING.....	56
4.3 ÖVERGRIPANDE FÖRSLAG – ”STAMMEN”	57
4.3.1 ÅTGÄRD 1: STRATEGIARBETE	57
4.3.2 ÅTGÄRD 2: UTRED OCH GENOMFÖR EN ORGANISATION FÖR DET ÖVERGRIPANDE ARBETET MED ATT SKAPA EN HÅLLBAR BESÖKSNÄRING KRING LINNÉMINNENA	58
4.3.3 ÅTGÄRD 3: VETENSKAPLIG UTSTÄLLNING/LINNÉCENTRUM	61
4.3.4 ÅTGÄRD 4: INTEGRERA LINNÉ I STADS BILD OCH STADSUTVECKLING.....	62
5 AVSLUTANDE DISKUSSION.....	64
REFERENSER	66
BILAGA 1: MEDVERKANDE PERSONER OCH FRÅGEGUIDER.....	68
BILAGA 2: ÖVERSIKTLIG MÅGRUPPSANALYS.....	72
BILAGA 3: ÅTGÄRDSFÖRSLAG, BRUTTOLISTA	77

1 INLEDNING

1.1 UPPDRAGET

Länsstyrelsen i Uppsala län avser att, utifrån ett besöksnäringssperspektiv, undersöka de områden som finns kopplade till Linnéminnena i länet. Carl von Linnés platser i Uppsala län har potential att bli större besöksmål med fler internationella besökare än vad de är idag. Insatser har gjorts för att främja näringen kring Linnés platser men trots det har inte utvecklingen skett i den omfattning som involverade aktörer hoppats på. Sverige har till Unesco annonserat planer på att nominera ett världsarv på temat "The Rise of Systematic Biology", där en rad natur- och kulturmiljöer från olika håll i världen ingår. De svenska delarna består av platser där Carl von Linné (1707–1778) var vetenskapligt verksam. Merparten av dessa platser ligger i Uppsala län. Vid ett eventuellt kommande världsarv krävs en exportmogen destination som kännetecknas av hög kvalitet och en bra samordning mellan berörda aktörer inom bland annat natur- och kulturmiljövård, turism- och besöksnäring samt samhällsplanering.

Länsstyrelsen i Uppsala län är beställare av förstudien, vilken finansieras av medel från *Europeiska regionala utvecklingsfonden* som fördelas via Tillväxtverket.

1.2 SYFTE

Förstudien syftar till att kartlägga och undersöka möjligheterna för att stärka besöksnäringen kring Linnéminnena. Studien ska ligga till grund för ett genomförandeprojekt. När världsarvet "The Rise of Systematic Biology" är på plats ska det finnas en stabil grund och infrastruktur för att ta emot besökare på ett hållbart sätt. Målet är att platserna ska vara tillgängliga att besöka men samtidigt förberedda och hållbara för ett ökat besöksstryck, liksom att det i anslutning till dem är enkelt att bedriva verksamhet för föreningar och företag.

1.3 AVGRÄNSNINGAR

Första prioritet i detta uppdrag ligger på Linnéminnen som ingår i världsarvsansökan. Dessa är:

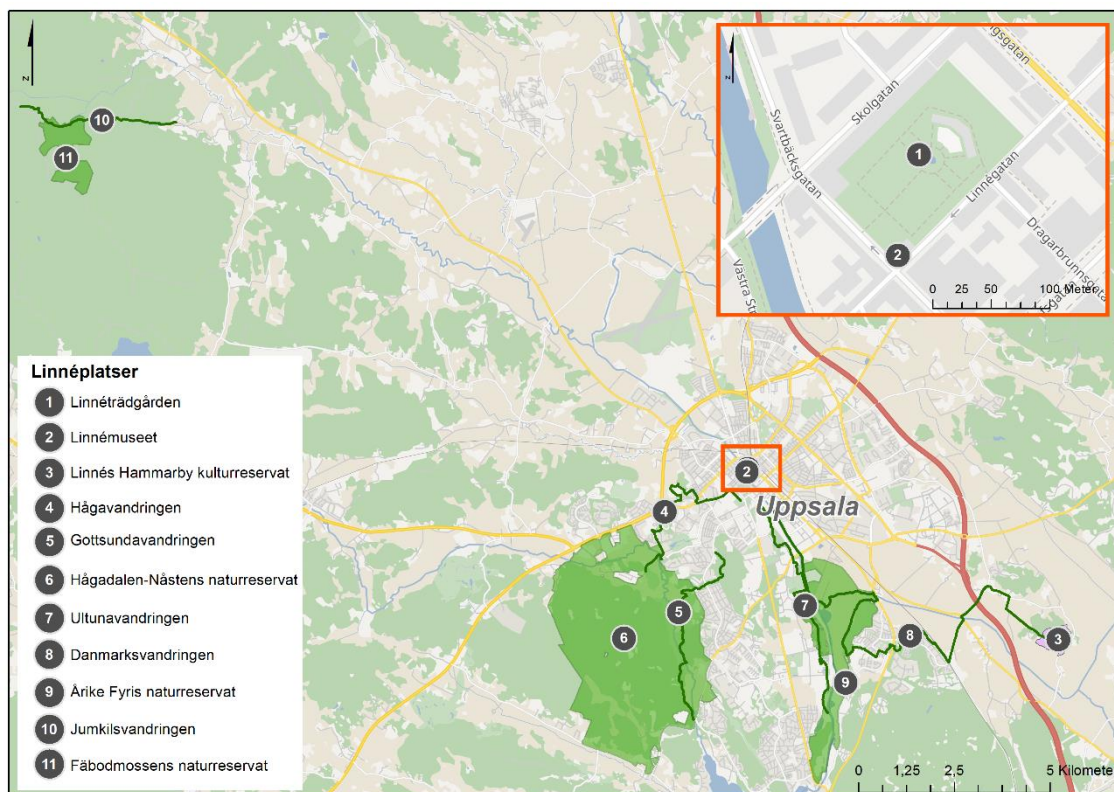
- Linnéträdgården - universitetets första botaniska trädgård som anlades 1655 och som Linné 1741 blev föreståndare för.
- Linnémuseet – inrymd i Linnés tjänstebostad i Linnéträdgården.
- Linnés Hammarby - Linnés sommarbostad och privata forskningsanläggning.

Fem av åtta Linnéstigar i Uppsala, vars sträckningar är baserade på de protokoll som fördes under Linnés exkursioner:

- Hågavandringen
- Gottsundavandringen
- Danmarksvandringen
- Ultunavandringen
- Jumkilsvandringen.

Naturresevat som utgjort exkursionsområden kring Uppsala där Linné under många år studerade och demonstrerade växter, djur och mineraler för sina studenter:

- Hågadal-Nåstens naturreservat (med Håga- och Gottsundavandringarna)
- Årike Fyris naturreservat (med Danmarks- och Ultunavandringarna)
- Fäbodmossens naturreservat (med Jumkilsvandringen).

Figur 1. Linnéminnen i förstudien.

Eftersom det i uppdraget ingår att belysa ovanstående Linnéminnen utifrån ett destinationsperspektiv (se avsnitt 1.6) har studien även involverat andra platser och verksamheter som har potential att stärka Linnéminnen som destination.

Studien är i hög grad inriktad på att inhämta information och synpunkter från ett urval av berörda aktörer. Tyréns har eftersträvat en bredd i urval av dessa, sett till inriktning, roll och ansvar. Det betyder att vi har mött såväl personer i strategiska eller beslutsfattande positioner som de som arbetar praktiskt i olika verksamheter knutna till Linnéminnen. Platsbesök på de aktuella Linnéminnen har skett med fokus på framförallt hållbarhetsaspekter kopplade till slitage på natur och kulturarv, besöksstryck, behov av vård och underhåll samt den fysiska tillgängligheten på plats. På Linnéstigarna gjordes nedslag längs vandringarna vid entréer och/eller särskilda målpunkter som sammanfaller med anslutande naturreservat.

Studien har en lokal och regional tyngdpunkt. Men de nationella och internationella besöksperspektiven är också viktiga, inte minst på grund av världsarvsambitionerna och de förpliktelser som detta åtagande innebär.

1.4 DISPOSITION

I den resterande delen av inledningskapitlet ges en beskrivning av Tyréns modell för genomförandet samt vilka aktiviteter och metoder som använts. I kapitel 2 görs en nulägesanalys för varje Linnéminne. I kapitel 3 ges en övergripande nuläges- och

behovsanalys och i kapitel 4 görs en genomgång av ett urval av Tyréns åtgärdsförslag. Rapportens sista del är en avslutande diskussion i kapitel 5. I efterföljande bilagor återfinns namn på personer som har intervjuats och deltagit i möten och workshops samt olika frågeguider (Bilaga 1), en översiktlig målgruppsanalys (Bilaga 2) samt en bruttolista över åtgärdsförslag (Bilaga 3).

1.5 MODELL FÖR GENOMFÖRANDE

Unescos (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) konvention till skydd för världens natur- och kulturarv antogs 1972. Sverige undertecknade konventionen 1985. Ett världsarv är en natur- eller kulturhistorisk miljö som är så värdefull att den är en angelägenhet för hela mänskligheten. Att upptas på världsarvslistan innebär förpliktelser som att skydda och levandegöra natur- och kulturarvet, men det ger också prestige och uppmärksamhet. Balansen mellan den attraktion som världsarvens värden erbjuder och dess sårbarhet kan i många fall vara svår att hantera. Mot denna bakgrund har Unesco tagit fram en verktygslåda med tio *How to-guides* som stöd för att utveckla världsarvsturism på ett lämpligt sätt (<http://whc.unesco.org/sustainabletourismtoolkit/>).

Tillvägagångssättet i denna studie är inspirerad av Unescos arbetssätt i de delar som lämpar sig för detta specifika uppdrag. Vår utgångspunkt i *How to-guiderna* ger en stabil grund att bygga vidare på i det fortsatta arbetet – efter förstudien – på resan mot att göra Linnéminnen till världsarv. Unescos guider består av följande steg:

Figur 2. Unescos metod är baserat på tio "How to-guides" som kompletterar varandra. De fyra första stegen utgör en strategisk plattform. En styrka är det stegvisa arbetssättet där nyckelfrågor för hållbar turism är samlade under ett tak. Källa: Unesco och Nilsson & Johansson, 2017 i översatt version.

För att lyckas menar Unesco att det behövs ett strategiskt och systematiskt arbetssätt, baserat på hög förståelse om turismen och dess förutsättningar. Viktiga framgångsfaktorer för att lyckas i arbetet är att utgå från platsernas karaktäristiska värden samt att samverka med många olika aktörer på ett strategiskt och kontinuerligt sätt. Det handlar om att identifiera ömsesidig nytta med turismen och se hur olika aktörers intressen och drivkrafter kan mötas för att göra den mer hållbar. I de olika momenten av uppdraget utgår Tyréns från de fyra första, grundläggande, stegen (figur 3).

Figur 3. De fyra första, strategiska stegen i Unescos metod. Källa: Figur från Nilsson & Johansson, 2017.

Den första guiden *Förstå turismen* innebär att göra en nulägesanalys. Vad är det vi vet och vad vet vi inte vad gäller destinationens utbud, besökare, vad de efterfrågar och hur de tar sig till besöksmålen med mera? I förstudien sammanställs och analyseras kunskap om turismen kopplat till Linnéminnena från bland annat intervjuer, workshops och skriftliga källor i form av t.ex. rapporter, planer och program.

Den andra guiden, som handlar om att *Utveckla en strategi*, visar vikten av att kunna förflytta sig från ett nuläge till önskat läge. Omvärlden och turismen är under ständig förändring. För att skapa bättre möjligheter att kunna agera proaktivt och göra turismen mer hållbar behövs ett strategiskt arbete över tid. I denna förstudie är ambitionen att hitta såväl kortsiktiga som långsiktiga strategiska frågor för Linnéminnena som ingår i världsarvsansökan i Uppsala län.

Den tredje guiden, *Organisation och styrning*, tar upp frågor om organisationsform, roller, mandat och beslutsfattande mellan olika aktörer. Det handlar om att kombinera ett uppifrån- och underifrån drivet utvecklingsarbete på ett sätt som både tillåter styrning och en hög grad av delaktighet och lärande (Nilsson, D & Johansson, L, 2017). I denna förstudie är ambitionen att tydliggöra aktörernas roller och presentera möjliga vägval för en framtida organisation.

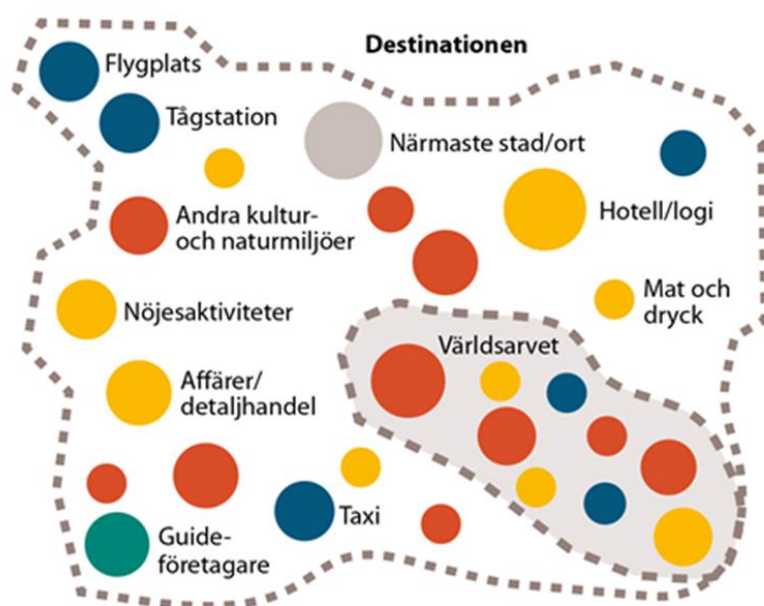
Guiden *Engagera lokalsamhället* handlar om vikten av att bygga relationer till civilsamhället och invånarna. Om turismen bygger på engagemang från lokalsamhället blir den starkare och mer hållbar. Kulturmiljö har just en förmåga att engagera och besöksnäringen kan i sin tur dra nytta av detta. Är lokalsamhället delaktigt kommer sannolikt turismen inte att kännas "påklistrad", utan istället bidra till att besökarna upplever autenticitet och "äkthet". En ökad medvetenhet om en plats/orts historia och kulturmiljö kan också bidra till att stärka lokalidentiteten, vilket i sig kan stärka de boendes självbild och sociala kapital. Inom ramen för denna förstudie har såväl näringsliv som föreningar knutna till Linnéminnena bjudits in till gruppdiskussioner och workshops. Den långsiktiga ambitionen är att göra det enkelt för näringsliv och föreningar att bedriva verksamhet i och/eller i anslutning till minnena på ett sätt som stärker platserna som hållbara besöksmål.

1.6 DESTINATIONSPERSPEKTIV

För att skapa förutsättningar för en väl fungerande helhetslösning för Linnéplatserna ur ett både ett socialt, miljömässigt och ekonomiskt hänseende utgår förstudien från ett destinationsperspektiv. Unesco lyfter fram nödvändigheten av ett destinationsperspektiv för att kunna förstå och hantera den mångfald av frågor och relationer som arbetet med hållbar turism innefattar.

Med destination avses ett geografiskt område där flera olika aktörer gemensamt bidrar till att göra området mer intressant och konkurrenskraftigt som resmål och där man kan erbjuda en helhetsupplevelse för besökaren i form av "resa, bo, äta, göra". Samtliga aktörer på destinationen arbetar efter en gemensam vision, med utgångspunkt från gemensamma mål och strategier.

Källa: Visit Sweden

Figur 4. Turism- och besöksnäringen består av många olika branscher och aktörer som är beroende av varandra. En hållbar destinationsutveckling kräver därför samspel mellan många olika aktörer – för att få hela kedjan, resa, äta, bo och göra, att hänga ihop. Källa: Nilsson & Johansson, 2017. Omarbetad figur utifrån presentation av Peter DeBrine, Unesco.

1.7 TEMAN

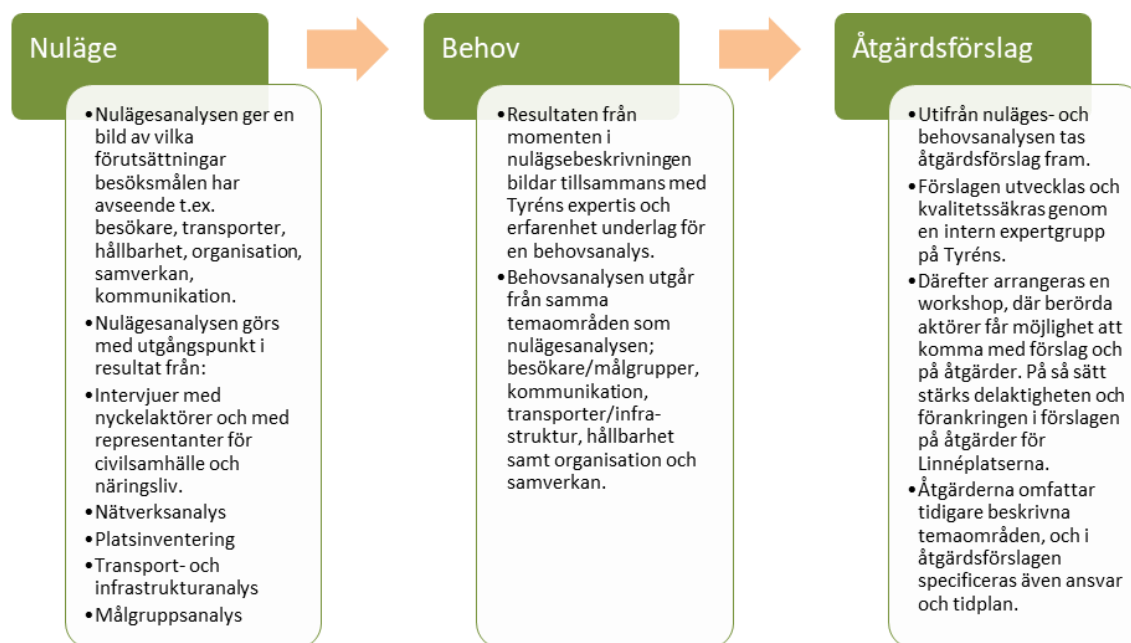
Kartläggningen är organiserad kring ett antal olika teman som är av betydelse för hållbar destinationsutveckling. De presenteras på några olika sätt i rapporten, men i huvudsak rör det sig om följande aspekter:

- Visioner och mål
- Organisation och samverkan
- Finansiering
- Besökare/målgrupp
- Kommunikation och marknadsföring
- Hållbarhet (tillgänglighet, transporter, påverkan på natur- och kulturmiljöer).

1.8 STEG OCH AKTIVITETER I GENOMFÖRANDET

Huvudsakligt fokus i genomförandet har legat på kunskapsinhämtning och dialog med ett stort antal aktörer som berörs av Linnéminnena. Tre övergripande steg ligger till grund för genomförandet av uppdraget: *nulägesanalys*, *behovsanalys* och *åtgärdsförslag*.

Dessa tre övergripande steg omfattar flera underaktiviteter för att få fram relevanta underlag (se figur 5). Även om stegen bygger på varandra har dessa i praktiken delvis varit överlappande genom att intervjuer och workshops fångar upp en bredd av såväl gjorda erfarenheter som förslag till åtgärder framåt.

Figur 5. Steg och genomförda aktiviteter inom uppdraget.

1.9 METODER

I förstudien har Tyréns har använt sig av en rad olika metoder för de olika stegen. Nedan följer en kort beskrivning av varje moment.

1.9.1 INTERVJUER MED NYCKELAKTÖRER

Tyréns har intervjuat åtta så kallade nyckelaktörer. Dessa har bestått av personer som representerar identifierade aktörer med stor inverkan på verksamheten (se Bilaga 1 för lista över intervjupersonerna). Intervjuerna genomfördes i samtliga fall utom ett på telefon och hade formen av semi-strukturerade intervjuer, där de svarande utifrån en frågeguide gavs utrymme att utveckla sina svar och resonera kring frågorna. Intervjuerna har spelats in och sedan transkriberats. Därefter har de analyserats utifrån de tidigare beskrivna temaområdena i studien. Frågeguiden som återfinns i Bilaga 1 har utgått från nyckelfrågor i Unescos guide om att förstå turismen.

1.9.2 FOKUSGRUPPSINTERVJUER

Nyckelaktörerna gav under intervjuerna även namn på lämpliga personer för att delta i fokusgrupper. Målsättningen var att få en god spridning på aktörer från både offentlig

sektor, civilsamhälle och näringsliv. Tyréns fick in en stor mängd tips på olika aktörer som kunde vara lämpliga deltagare i fokusgrupperna. Inbjudan skickades ut till 55 aktörer. Av dessa tackade 20 ja till att delta, varav 18 personer från olika sektorer deltog. För deltagarförteckning, se Bilaga. Fokusgrupperna genomfördes i Linnéträdgårdens orangeri, där grupper med 6-7 personer samtalade under ledning av en samtalsledare från Tyréns. Teman för diskussionerna tangerade dem som användes i intervjuerna med nyckelaktörer, men hade en tydligare koppling till de enskilda verksamheterna.

1.9.3 MÖTEN

Till uppdraget har Länsstyrelsen bjudit in till en samrådsgrupp som består av representanter från nyckelaktörer. Samrådsgruppen har till stor del fungerat som en referensgrupp för uppdraget. Tyréns har under uppdragets gång deltagit i tre möten med samrådsgruppen. Dessutom medverkade Tyréns på ett seminarium på Uppsala slott där Landshövding Göran Enander bjöd in relevanta aktörer för att diskutera Linné. På seminariet presenterade Tyréns sin halvtidsrapport och fick möjlighet att diskutera och förankra slutsatser från studien med ett femtiotal aktörer.

1.9.4 PLATSINVENTERINGSANALYS

Tyréns har besökt samtliga Linnéminnen som ingår i förstudien. Under dessa besök har en platsinventering genomförts utifrån en mall med checkpunkter avseende:

- Påverkan och risk för påverkan på natur- och kulturmiljövärden
- Service/faciliteter på plats
- Tillgänglighet på/i och i anslutning till platsen
- Entréer till miljön/området
- Kommunikation på plats i form av t.ex. skyltning
- Möjliga åtgärder för att öka antalet besökare.

I de fall inventeringen rört Linnéstigar och naturreservat har delar av stigen/reservatet inventerats. Resultaten från platsbesöken har arbetats in i rapportens olika delar.

1.9.5 TRANSPORTANALYS

En transportanalys har genomförts genom att jämföra restider för olika trafikslag (bil, cykel, gång och kollektivtrafik) från Uppsala centrum till respektive Linnéminne. För att möjliggöra jämförelse i tillgänglighet har en jämförelsepunkt valts ut. I detta fall valdes Uppsala centralstation, då det är huvudknutpunkt för kollektivtrafik inom kommunen. Källor har i huvudsak varit Google Maps samt Uppsala Länsstrafiks hemsida. Resultaten från transportanalysen har arbetats in i rapportens olika delar.

1.9.6 WORKSHOPS

I arbetet med att ta fram åtgärdsförslag genomförde Tyréns en intern workshop bestående av Tyréns egna konsulter i uppdraget för att utifrån den genomförda nuläges- och behovsanalysen specificera och utarbeta förslag på åtgärder. Därefter anordnade Tyréns även en extern workshop med lämpliga nyckelaktörer från samrådsgruppen, civilsamhället, offentlig sektor och näringslivet. På workshopen fördjupades diskussionerna om ett antal utvalda åtgärdsförslag, se vidare beskrivningen av arbetet med åtgärdsförslag (1.9.10).

1.9.7 ÖVERSIKTLIG NÄTVERKSANALYS

För att analysera hur arbetet med Linnéminnena är organiserat och styrs har en organisatorisk nätverksanalys genomförts. Det grundläggande i en nätverksanalys är att identifiera noder (t.ex. aktörer, grupper, personer) och dessas koppling till varandra (via t.ex. information och samarbete). En sådan analys kan t.ex. identifiera centrala och perifera noder och hur informationsflöden mellan dem ser ut. I denna förstudie har ambitionen varit att identifiera och analysera samverkan mellan olika aktörer för att nå en hållbar utveckling av Linnéminnena.

1.9.8 ÖVERSIKTLIG MÅLGRUPPSANALYS

Tyréns har även genomfört en översiktlig målgruppsanalys. Analysen har identifierat målgrupper utifrån trender, demografi och resenärernas drivkrafter. Analysen grundar sig först och främst på befintlig information om besökarna på de olika platserna. Det handlar exempelvis om besöksundersökningar och respondenternas egna upplevelser och erfarenheter om vilka besökarna är, vad de gör och vilka som är potentiella målgrupper. Som underlag för vilka som kan vara framtidens besökare och deras behov och drivkrafter har även befintlig information om pågående trender inom turism- och besöksnäringen sammanställts. Den översiktliga målgruppsanalysen finns i Bilaga 3. Resultaten från analysen har arbetats in i rapportens olika delar.

1.9.9 NULÄGESANALYS OCH BEHOVSANALYS

Utifrån de beskrivna momenten ovan har en nuläges- och behovsanalys gjorts. Syftet har varit att dels ge en nulägesbild över hur besöksmålsverksamheten vid de olika Linnéminnena och inom destinationen fungerar idag. Detta för att förstå utmaningarna och möjligheterna för hållbar turism. Dels för att i den efterföljande behovsanalysen identifiera och tydliggöra vilka behov som finns för hållbar turism kopplat till Linnéminnena.

1.9.10 ÅTGÄRDSFÖRSLAG

I den sista delen av förstudien lägger Tyréns fram ett antal förslag på åtgärder för att stärka besöksnäringen kring Linnéminnena på ett hållbart sätt. Åtgärderna har arbetats fram genom flera steg.

Under de intervjuer och fokusgrupper som främst fokuserade på nuläges- och behovsanalysen kom även diskussionerna in på vilka åtgärder som bör göras. Dessa diskussioner har tillsammans med resultaten av Tyréns egna analyser bildat grund för en bruttolista på olika åtgärder. Genom en intern workshop bland Tyréns konsulter och en efterföljande extern workshop valdes ett antal åtgärder ut från en bruttolista. På den externa workshopen deltog 14 representanter från offentlig sektor, civilsamhälle och näringsliv (för deltagarförteckning se Bilaga 1). Blandningen av aktörer gav en spridning avseende olika synsätt, behov och idéer. Dessutom gav det representanter för lokalsamhället möjlighet till inflytande över utvecklingen. Detta i sin tur ökar möjligheten att kommande beslut blir förankrade lokalt och att hållbarheten och lokalidentiteten stärks. Under workshopen diskuterades särskilt utvalda åtgärder utifrån temana när, vem/ansvar, hur, kostnad/ansträngning, effekt samt eventuella risker.

På det sista mötet med samrådsgruppen fortsatte diskussionerna kring åtgärdsförslagen, då ett antal utvalda åtgärder konkretiserades ytterligare.

2 NULÄGESANALYS

2.1 ÖVERGRIPANDE STRATEGI OCH SAMVERKAN

2.1.1 STRATEGI FÖR EN HÅLLBAR BESÖKSNÄRING I UPPSALA LÄN TILL ÅR 2020

De aktörer och verksamheter som är kopplade till Linnéminnena har sina egna mål- och styrdokument, vilka presenteras framöver i respektive Linnéminne. Den övergripande strategin för regionen som besöksnäringen ska utgå från är *Strategin för en hållbar besöksnäring i Uppsala län* (Region Uppsala, 2017). Strategin antogs av Region Uppsala 2013 och har aktualiserats 2017. Den riktar sig till besöksnäringen som helhet, såväl personer och företag i näringslivet som kommuner och regionala aktörer. Syftet med strategin är att skapa en gemensam inriktning och målbild för arbetet med att utveckla besöksnäringen i regionen. Den ska vara vägledande för nya satsningar och ekonomiska prioriteringar samt omsättas i handlingsplaner. Enligt strategins kvantitativa mål för 2020 ska:

- Omsättningen för besöksnäringen fördubblas
- Antalet årsanställda öka med 65 procent
- Antal gästnätter och logiintäkter fördubblas.

Basåret är satt till 2010.

Strategins kvalitativa mål till år 2020 är:

- Besöksnäringen är en etablerad och prioriterad tillväxtbransch i länets samtliga delar och bland tillväxtfrämjande aktörer.
- Länet erbjuder exportmogna destinationer och besöksmål.
- Fler företag inom besöksnäringen är exportmogna och ökar sin omsättning.
- Fler besöksmål och företag har god förståelse för hur utveckling av hållbar besöksnäring ger långsiktig lönsamhet.

Några viktiga strategiska frågor som pekas ut i handlingen är bland annat:

- Utveckla nya och befintliga resmål utifrån ett tydligt marknads- och kundperspektiv.
- Det geografiska läget i Stockholm-Mälarenregionen samt närhet till Arlanda och Stockholms hamnar ska tas tillvara. För att uppnå en hållbar besöksnäring behöver tillgängligheten till besöksmål utvecklas och fler kunna nås med cykel och kollektivtrafik.
- Länets unika tillgångar av kultur- och naturarv kan rätt utvecklade ge fler besökare, ökad turism och lägga grund för småskalig besöksnäring. För att göra Uppsala läns produkter ännu mer unika bör destinations- och produktutvecklingen präglas av ett stort mått av kunskapsförmedling, som innebär att kultur, historia och kunskap som genereras i regionen vävs in i tillgängliga produkter.
- En utveckling av etablerade och planerade resmål och temaområden är en viktig grund för en fortsatt expansion av besöksnäringen i länet.
- Identifiera resmål som kan fungera som "dragare" för besöksnäringen i regionen.

2.1.2 LINNÉS UPPSALA

I samband med Linnéjubileet 2007 inleddes ett samverkansprojekt mellan Destination Uppsala AB (då Uppsala Tourism), Uppsala kommun, Uppsala universitet, SLU, Länsstyrelsen i Uppsala län och Svenska Linnésällskapet. Namnet på samverkansprojektet blev *Linnés Uppsala* och ambitionen var att skapa en samverkansgrupp för gemensam marknadsföring och närmare samarbeten. Efter Linnéjubileet beslutade delar av gruppen att fortsätta samverka för att få större effekt av bland annat marknadsföringen. Efter den tidigare projektperioden inledde *Linnés Uppsala* i januari 2017 en ny samverkansperiod 2017–2020. Samverkan sker i formen av partnerskap mellan aktörerna ovan tillsammans med så kallade "associate partners". Finansieringen är grundad på:

- 37 500 kr/år per andel från medverkande samverkanspartners
- Medfinansiering i tid med 70 timmar per organisation per år
- Därutöver medfinansiering i tid vid evenemang, mässdeltagande och dylikt
- Separata projekt med olika former av medfinansiering för övriga större satsningar.

Linnés Uppsalas syfte och övergripande långsiktiga mål för 2017-2020 är att:

- Genom samverkan stärka Uppsala som Linnés stad, samt öka kunskapen om Linné hos prioriterade målgrupper och marknader. Att genom samverkan utveckla Linnés kulturarv till en tillväxtmotor för besöksnäringen, för ökad besöksomsättning.
- Genom samverkan öka besöksflödet till Uppsalas Linnébesöksmål och parker.
- Följa utvecklingen av världsarvansökan genom kontakter med Länsstyrelsen samt att underhålla upparbetade kontakter med ansvariga för parker och trädgårdar i Uppland.

Linnés Uppsala har också satt upp följande kvantitativa mål:

- Linnéträdgården och Linnés hem: 10 procent fler besökare per år fram till 2020, med ambition att sprida ökningen under året.
- Linnés Hammarby (trädgården): 10 procent fler besökare per år fram till 2020.
- 10 procent ökning av antal besök på www.linneuppsala.se och www.linneausppsala.com samt en minskad avvisningsfrekvens (avvisningsfrekvensen anger den procentuella andelen besökare som kommer till en sida på webbplatsen och sedan går vidare till en annan webbplats).

Primär målgrupp för att uppfylla de kvantitativa målen är trädgårds- och historieintresserade. Prioriterade marknader är Uppsala och centrala och norra Stockholmsområdet i Sverige och Storbritannien och Tyskland i övriga världen. Enligt de kvalitativa målen ska *Linnés Uppsala* ha skapat förutsättningar för att:

- Det är en självklarhet att kommunicera Uppsala som Linnés stad.
- Det är etablerat och eftertraktat att ha kunskap om vetenskapsmannen Linné och hans betydelse för dagens forskning och koppling till Uppsala.
- Nationella och internationella kontakter mellan Linnérelaterade platser är en naturlig del i besöksutvecklingsarbetet.
- Öka integrationen genom att förmedla kunskap om Linnés liv och gärningar som en spännande ingång till svenskt kulturarv och vetenskap.

2.2 LINNÉMINNENA

I det följande avsnittet görs en genomgång av de Linnéminnen som ingår i världsarvsansökan och som pekats ut som särskilt viktiga i denna förstudie. För varje Linnéminne ges en allmän beskrivning samt en redovisning utifrån temana *Organisation och finansiering*, *Mål*, *Besökare* och *Hållbarhet* med fokus på tillgänglighet, transporter och påverkan på natur- och kulturmiljö.

2.3 LINNÉTRÄDGÅRDEN OCH LINNÉMUSEET

Bild 1. Linnéträdgården

Linnéträdgården och Linnémuseet ligger centralt i Uppsala. Uppsala universitets botaniska trädgård är den äldsta botaniska trädgården i Sverige. Den anlades 1655 av universalgeniet Olof Rudbeck som 1662 donerade trädgården till Uppsala universitet. År 1693 byggdes prefektbostaden som senare blev Linnés tjänstebostad och som numera utgör Linnémuseet. År 1741 tog Carl von Linné över som föreståndare för den då förfallna akademiträdgården och omvandlade den till en av de främsta trädgårdarna i världen. Dagens trädgård är en rekonstruktion av Uppsala universitets botaniska trädgård så som den såg ut på Linnés tid. Den kallas numera Linnéträdgården och dess plan följer Linnés plan från 1745. Svenska Linnésällskapet initierade restaureringen av trädgården och 1923 invigdes Linnéträdgården formellt. I Linnémuseet, som invigdes 1937, visas bland annat möbler, husgeråd, textilier och konst som tillhört Linné och hans familj. Linnéträdgården utgör, tillsammans med Botaniska trädgården och Linnés Hammarby, de linneanska trädgårdarna. Linnéträdgården är ett samlingsbegrepp som omfattar både Linnémuseet, själva trädgården och byggnaderna.

2.3.1 ORGANISATION OCH FINANSIERING

Linnéträdgården drivs av Uppsala universitet och förvaltas av Statens fastighetsverk (SFV). Svenska Linnésällskapet är ansvarig för verksamheten på Linnémuseet medan SFV äger byggnaden.

Uppsala linneanska trädgårdar samverkar med flera olika föreningar och organisationer, såsom Museer vid Uppsala universitet, Uppsala museer (UMI), Linnés Uppsala, Swedish

Society of Public Parks and Gardens och BGCI, Botanical Garden Conservation International. Linnés vänner är vänförening till Uppsala linneanska trädgårdar. De ordnar föreläsningar, visningar och resor för sina medlemmar samt deltar i olika evenemang i de linneanska trädgårdarna.

Linnéträdgården och Linnémuseet får förutom anslag från ägarna bidrag från Uppsala kommun.

2.3.2 MÅL

Målet för Uppsala universitet och Uppsala kommuns samarbete för de linneanska trädgårdarna är att "bevara arvet efter Linné och att samtidigt utveckla trädgårdarna till attraktiva och välbesökta miljöer. Trädgårdarna ska upplevas som Uppsalabornas utomhusvardagsrum och samtidigt vara självklara mål för turister och andra besökare" (<https://www.botan.uu.se/om-oss/samarbetspartners/>).

Trädgårdsdirektionen fastställde följande mål med koppling till besökare och platsutveckling för Uppsala linneanska trädgårdar 2018. Trädgårdarna ska:

- Erbjudas en botanisk trädgård av hög internationell klass.
- Erbjudas barn och vuxna ett brett utbud av aktiviteter av hög kvalitet, där såväl botanik, biologisk mångfald, trädgårdsodling, historia och kultur är representerat.
- Vårda arvet efter Linné.
- Samarbeta med lokala aktörer för att säkerställa att trädgårdarna förblir uppskattade platser för invånare och besökare.
- Bedriva en socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbar verksamhet.

Linnés Uppsala har som kvantitativt mål för perioden 2017–2020 att Linnéträdgården och Linnémuseet ska ha 10 procent fler besökare per år fram till 2020 jämfört med 2014, med en ambition att sprida ökningen under året (Linnés Uppsala, 2018).

2.3.3 BESÖKARE

Linnés Uppsala pekar ut trädgårds- och historieintresserade som primär målgrupp för de linneanska trädgårdarna. Enligt en marknadsundersökning om de linneanska trädgårdarna har 16 procent av respondenterna besökt Linnéträdgården och Linnémuseet 1–2 gånger det senaste året, 54 procent har besökt platserna för mer än ett år sedan, medan 25 procent anger att de känner till besöksmålen men aldrig varit där (Uppsala universitet, 2018). Undersökningen visar också att 73 procent av de som besökt Linnéträdgården och Linnémuseet det senaste året är nöjda eller mycket nöjda med besöket. Nöjdheten har dock minskat bland besökare på Linnémuseet, speciellt bland barnfamiljer. Undersökningen tolkar det som att det kan vara relaterat till att inträdet uppfattas som dyrt/ej prisvärt.

2.3.4 HÅLLBARHET

Tillgänglighet

Linnéträdgården med Linnémuseet har öppet mellan maj och september. Ett besökscentrum, med mottagning, butik, café och besökstoletter, fungerar som entré till området.

Inne på området är trädgården fysiskt tillgänglig med grusade gångar. Orangeriet används bland annat för utställningar och hyrs även ut som festlokal. Byggnaden är relativt tillgänglig fysiskt och rymmer även WC och RWC. Linnémuseet kan ta emot ett mindre antal besökare åt

gången. Det kan också vara svårt för människor med funktionsnedsättning att röra sig inne i byggnaden.

Bild 2. Vy över Linnéträdgården.

Transporter

Eftersom Linnéträdgården och Linnémuseet ligger i centrala Uppsala är möjligheterna att ta sig till platsen goda. Det finns dock vissa problem för bussar att stanna nära entrén. Det finns heller inte någon handikapparkering.

Linnéträdgården med Linnémuseet ligger cirka en kilometer från Uppsala centralstation och är således lättillgängligt med spårtrafik och pendeltåg. Det centrala läget innebär även att det är lätt att ta sig till platsen med cykel och gång. Nedan anges restider från Uppsala C.

- Bil: cirka 6 minuter.
- Cykel: cirka 4 minuter.
- Gång: cirka 10–15 minuter.
- Buss: För bussresenärer är närmaste busshållplats *Skolgatan*. Från Skolgatan till Linnémuseet är det cirka 400 meter att promenera. Bussresan mellan Uppsala C och Skolgatan tar cirka 4–8 minuter och flera stadsbussar och regionala bussar trafikerar sträckan (busslinje 5, 6, 8, 9, 100, 104, 111, 804). Avgångar sker ungefär var femte minut under både vardagar och helg.

Sammanfattningsvis har Linnéträdgården och Linnémuseet genom sitt centrala läge god tillgänglighet, framförallt via gång, cykel och kollektivtrafik.

Påverkan på natur- och kulturmiljö

Till skillnad från trädgården och parken i Linnés Hammarby saknas det i Linnéträdgården plantor eller träd som är särskilt skyddsvärda. Växter som tagit skada genom tramp, plockning eller liknande kan lättare ersättas. Orangeriet utgör en vacker och miljöskapande

fond till trädgården. Även om själva byggnaden är äldre har den idag inga känsliga interiörer, då den genomgått flera förändringar.

Bild 3. Orangeriet i Linnéträdgården.

Bild 4. Interiör från orangeriet.

I Linnémuseet finns många unika föremål från Linnés tid, såsom familjens möbler, husgeråd, textilier och konst. Särskilt betydelsefulla inventarier är Linnés medicinskåp, hans sekretär, insektsskåp och herbarieskåp.

Bild 5. Linnémuseet.

Museibyggnaden har känsliga interiörer och föremål, vilket tillsammans med det begränsade utrymmet gör att det enbart är möjligt att ta emot ett mindre antal besökare åt gången. Brandsäkerhetsaspekter spelar även in, även om förbättrade utrymningsmöjligheter troligen bara skulle medge ett fåtal ytterligare besökare på övervåningen vid samma tillfälle.

Trots att museet inte kan ta emot så många besökare åt gången kan utrymmet upplevas som trångt, vilket ökar risken att föremål skadas (se bild 6). Det finns förbättringsmöjligheter, samtidigt är det en balansgång mellan att skydda föremålen och att inte påverka besökarens upplevelse av platsen i för stor utsträckning.

Bild 6. Utrymmet i museet är trångt och många av originalmöblerna står helt oskyddade.

Bild 7. Nyfikna besökare vill gärna känna och öppna, trots skyltar.

2.4 LINNÉS HAMMARBY

Linnés Hammarby ligger som en ensamgård invid en höjd på slätten sydost om Uppsala och har en historia som Linnés privata hem och vetenskapliga experimentmiljö. Gården Hammarby är, enligt Statens fastighetsverk, en av Sveriges mest stilriktigt bevarade 1700-talsgårdar och är sedan 1935 skyddat som statligt byggnadsminne (Danmarks-Hammarby 5:1). Här speglas både Carl von Linnés privatliv och hans vetenskapliga gärning. Markområdet runt byggnadsminnet är sedan 2007 ett kulturresevat. I kulturresevatet har Länsstyrelsen återskapat ett 1700-talslandskap med skog, åkrar, hagar, kålgård och en humlegård.

År 1758 köpte Linné gården Hammarby och kort därefter den närbelägna gården Sävja, båda i Danmarks socken. Genom detta kom Linné att äga ett helt godskomplex. Till slut omfattade Linnés ägor drygt tioalet gårdar på sammanlagt cirka 350 hektar (Länsstyrelsen Uppsala län, 2007). Hammarby fungerade framför allt som familjens sommarhem, men hit kom också studenter för att få privat undervisning och vetenskapsmän. År 1879 köptes Hammarby av staten. Avsikten var att göra Hammarby till museum. Linnés bostad med flyglar restaurerades och återställdes till det nuvarande utseendet. Linnés Hammarby utgör en betydelsefull del av riksintresse för kulturmiljövärden - Långhundradalen (K41).

Bild 8. Huvudbyggnaden på Linnés Hammarby.

2.4.1 ORGANISATION OCH FINANSIERING

Anläggningen förvaltas av Statens fastighetsverk som ansvarar för underhåll av byggnaderna. Uppsala universitet ansvarar för verksamheten med bidrag från Uppsala kommun. Kulturreseptatet omkring byggnadsminnet förvaltas av Länsstyrelsen.

2.4.2 MÅL

Syftet med kulturreseptatet är att bevara och utveckla ett unikt kulturlandskap, präglad av Linné under det sena 1700-talet (Länsstyrelsen Uppsala län, 2007). Inom reseptatet ska det finnas möjlighet att på ett pedagogiskt sätt visa odlingsformer och tekniker under en tid av agrara reformer. Miljön skall även erbjuda goda förutsättningar för bedrivandet av vetenskapliga studier. Särskild inriktning ska ske på:

- Linnés jordbruk på Hammarby
- Lanthushållning och trädgårdsskötsel
- Rusthållet och torparna.

De övergripande kvalitetsmålen är:

- Att reseptatet uppvisar ett biologiskt kulturarv som i ett historiskt perspektiv representerar 1700-talets hävdade odlingslandskap.
- Fortlöpande kunskapsuppbyggnad, genom vetenskapliga undersökningar och experiment, med utgångspunkt i frågor om det sena 1700-talets levnadsvillkor.
- Att pedagogiska insatser och aktiviteter ökar värdet av allmänhetens besök på Linnés Hammarby.

I vårdprogrammet för Linnés Hammarby finns följande bevarandemål formulerat (Statens Fastighetsverk, 2005, sid. 12):

”Linnés Hammarby bör framförallt bevaras som ett minnesmärke över Carl von Linné och hans verksamhet. Anläggningen bör förmedla hur det såg ut när Linné levde och verkade på Hammarby. Särskilt viktigt är att bevara de delar och spår som finns kvar från hans tid. De tillägg och rekonstruktioner som gjorts under senare tid kan bidra till upplevelsen men har oftast inte samma bevarandevärde i sig. Byggnaderna har också ett mer allmänt stilhistoriskt och byggnadshistoriskt värde som bör tas tillvara.”

Utvecklingsmål i vårdprogrammet är kopplat till bland annat användning, tillgänglighet, brandskydd, säkerhet mot inbrott och stöld, relationen mellan byggnaderna och omgivande park och trädgårdar samt ytterligare forskning.

[Sällskapet Linnés Hammarby](#) är en ideell stödförening för Linnés Hammarby. Sällskapets syfte är att:

- Verka för bevarandet av byggnadsminnet Linnés Hammarby.
- Verka för såväl det nationella som det internationella intresset för gården.
- Erbjuda stöd till vården av den unika miljön.
- Genom aktiviteter levandegöra kulturminnet från 1700-talet.
- Verka för en öppen dialog med Hammarbys huvudmän (Statens fastighetsverk och Uppsala universitet).

Linnés Uppsala har som kvantitativt mål för perioden 2017–2020 att Linnés Hammarby (trädgården) ska ha 10 procent fler besökare per år fram till 2020 jämfört med 2014 (Linnés Uppsala, 2018).

2.4.3 BESÖKARE

Många äldre och barnfamiljer besöker området. Att Linnés Hammarby är populärt bland exempelvis gruppboenden kan enligt en respondent bero på den förhållandevis goda tillgängligheten inne på området, fikamöjligheter och själva upplevelsen. Närmare en tredjedel av besökarna är turister från andra länder.

Enligt en marknadsundersökning har 8 procent av invånarna i Uppsala län besökt Linnés Hammarby med kulturresevatet 1–2 gånger det senaste året (Uppsala universitet, 2018). Detta är en minskning från 2016 då motsvarande siffra låg på 11 procent. Nära hälften, 49 procent, av respondenterna uppgav att de har gjort ett besök till platsen för mer än ett år sedan. Av de svarande känner 28 procent till Linnés Hammarby, men har aldrig varit där. Andelen som känner till Linnés Hammarby är 13 procent. Hammarby är särskilt okänt bland boende utanför Uppsala kommun (Uppsala Universitet, 2018). Av de som besökt Linnés Hammarby under det senaste året är 78 procent av respondenterna nöjda eller mycket nöjda med besöket.

2.4.4 HÅLLBARHET

Tillgänglighet

Linnés Hammarby (park, byggnader, café och butik) har öppet maj-september. Det omgivande kulturresevatet är öppet året runt. När Hammarby är öppet får besökaren på egen hand utforska flyglarna och trädgården. Den senare kan man även besöka på egen hand utanför öppettiderna. Huvudbyggnaden visas endast vid vissa tidpunkter genom guidade turer i grupper om max 30 personer åt gången, eftersom besökare inte får vistas i byggnaden på egen hand. Även övervåningen visas. Det går också att göra en [virtuell vandring i bostadshuset](#) via Google maps. Däremot fungerar inte länken i alla webbläsare.

Vill besökaren få en guidning av samtliga byggnader och trädgården sker detta endast genom förbokade guidningar.

Alla besökande informeras om att besök inne i huvudbyggnaden endast kan ske med guide. Missnöje uppstår idag när besökande som missat den informationen får vänta till nästa visning. Det finns inte några tillräckligt stora utrymmen för att t.ex. använda filmduk eller möblera på ett praktiskt sätt. Samlingssal saknas.

Entrébyggnaden är relativt ny, men verksamma i byggnaden upplever att den redan är för liten. Den begränsade kapaciteten märks framför allt vid sämre väder, när cafégäster och besökande som ska lösa biljetter i kassan trängs i lokalen. Ljudmiljön blir bullrig och stökig. Caféet anses ha för få sittplatser. Det gör det svårt att t.ex. arrangera evenemang som bröllop eller konferenser i caféet, som kan ge bättre ekonomi åt verksamheten. Caféet saknar också ett ordentligt lunchkök, även om lunch kan ordnas till bokade grupper.

På baksidan av entrébyggnaden finns en besökstolett (RWC) som nås dels via butiken, dels via en ramp och trappa på utsidan. Här finns flera behov utifrån ett verksamhets- och besökarperspektiv. Det är ofta inte tillräckligt med endast en toalett som är nära entrén och som även ska betjäna besökare i caféet. Fler toaletter finns längre in på området, men för besökare med rörelsehinder kan det vara svårt att gå hela vägen till dessa pga. av viss lutning och avstånd från entrén. Toaletternas avlopp går till en avloppsanläggning strax utanför fastigheten. Vid stora besöksmängder, som under Linnéjubileet, var avloppsanläggningens kapacitet inte tillräcklig. Handikapptoaletten är endast öppen under anläggningens öppettider. De andra två toaletterna är öppna dygnet runt under sommarsäsong och kan användas av t.ex. vandrare som går Linnéstigen.

Utomhus finns promenadstigar, grusade med material som ger slät yta för rollatorer/rullstolar. Närmast byggnaderna är det i stort sett plan mark, vilket även gäller Upplandsträdgården strax söder om byggnaderna. Det finns inga trappor, kantstenar eller liknande som utgör hinder i denna del av trädgården. Promenadstigarna i parken runt trädgården, i lunden och upp till naturaliemuseet och Sibiriska trädgården/Linnés runsten är delvis kuperade och ej framkomliga för rörelsehindrade. Längs brantare delar av stigarna har utlagt grus eroderat bort så att stigen är ojämn med stenar och rötter (Se bild 9).

Det finns flera sorters informationsskyltar i området. Skyltarna finns t.ex. vid vissa platser i trädgården, i form av större informationstavlor om området samt skyltar som visar namn på växter. Det finns även vägvisare till objekt. Informationsskyltarna är på svenska och engelska, medan vägvisarna är på svenska.

Grusplanen omedelbart utanför Hammarby är i första hand reserverad för av- och påstigning från chartrade bussar med besökande eller andra som har svårt att gå. Handikapparkering finns. Personalen försöker vara flexibel vad gäller parkering när det inte är många besökare. En besöksparkering (se bild 10) finns cirka 200 meter från entrén. Denna parkering är i de flesta fall tillräcklig, men kan behöva förbättras. En tillfällig lösning kan vara att även tillåta parkering på närliggande vallar.

Bild 9. Genom erosion har vissa stigpartier i området blivit svårframkomliga för rörelsehindrade.

Bild 10. Parkeringsytan utanför Linnés Hammarby.

Transport

Från Uppsala centrum finns det möjlighet att cykla till Hammarby, men under en stor del av sträckan är cykelvägen inte åtskild från biltrafiken. Det gör att cyklingen kan kännas otrygg, i synnerhet vid cykling med mindre barn. Väljer man att ta bussen är det cirka 15 minuters gångväg, 2 km, från busshållplatsen Linnés Hammarbys vägskaal till Linnés Hammarby. Detta kan upplevas långt om man har svårt att gå. Det finns inte heller någon möjlighet att sätta sig och vila längs vägen. Vägen från centrala Uppsala till Linnés Hammarby är dessutom svår att hitta, vilket skulle underlättas med hjälp av förbättrad skyltning.

Linnés Hammarby ligger cirka 12 km från Uppsala centralstation. Nedan anges restider från Uppsala C.

- Bil: cirka 20 minuter.
- Cykel: cirka 40 minuter.
- Buss: oftast 22–29 minuter. Det går inga direktbussar mellan Uppsala C och Linnés Hammarbys vägskaal, utan resan kräver ett byte. Resan kan ta upp till 50 minuter om bussarna inte matchar vid bytet. Det finns ingen regelbunden trafik mellan Uppsala C och Linnés Hammarby. Nedan presenteras cirkatider för att ge en uppfattning om turtäthet och tillgänglighet.
 - Vardagar Uppsala - Linnés Hammarby vägskaal: Första bussen går vid klockan 7 på morgonen, därefter går en tur i timmen klockan 13–15.
 - Vardagar Linnés Hammarby vägskaal - Uppsala: Från Linnés Hammarby går det endast en bussresa per vardag, vid klockan 8 på morgonen,
 - Helg Uppsala - Linnés Hammarby vägskaal: Inga bussar trafikerar sträckan under helgen.
 - Helg Linnés Hammarby vägskaal - Uppsala: Inga bussar trafikerar sträckan under helgen.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att Linnés Hammarby inte har någon bra tillgänglighet för besökare via befintlig kollektivtrafik.

Påverkan på natur- och kulturmiljö

På Linnés Hammarby finns den största skatten ur Linnés egen trädgård bevarad. Ett fyrtiotal arter har här överlevt sedan Linnés dagar som troliga rester från Hortus Upsaliensis, det som idag är Linnéträdgården i Uppsala.

Visst slitage sker på gräsyterna, men eftersom det är vanligt gräs som återhämtar sig fort spelar det mindre roll. Nedskräpning är idag inte något stort problem, trots att det saknas synliga soptunnor. I trädgården har man i möjligaste mån försökt använda grus på gångarna, vilket underlättar för rollatorer och rullstolar.

I huvudbyggnaden finns många känsliga ytor och föremål i original. Delar av interiören, så som Linnés sovrum, är avskärmade med rep och kan på så vis skyddas från slitage och skador. En stor del av möbler och inredning är dock mera åtkomliga och löper risk att skadas. Dels genom att besökare vill titta och känna på föremålen, dels genom att man inte alltid tänker sig för och kanske lutar sig mot en stol som egentligen är försedd med ett rep för att markera försiktighet.

Vid visningar råder fotorestriktioner. Detta främst på grund av att risken för skador ökar när besökare brister i uppmärksamhet i trånga utrymmen med många föremål. Andra försiktighetsåtgärder som genomförts är att:

- Gångmattor har lagts ut för att minimera slitage av golven.
- Interiörerna skyddas från direkt solinstrålning med gardiner.
- Glas har satts upp som skydd, i t.ex. skåp.
- Känsliga textilier och föremål har fått egna klimatanpassade montrar (se bild 11).

Bild 11. En del känsliga textilier och föremål har fått egna klimatanpassade montrar.

Den västra flygeln utgjorde 1600-talets huvudbyggnad på Hammarby. Idag rymmer byggnaden en permanent Linnéutställning, vilken lockar många besökare även från utlandet. Besökare har endast tillträde till nedre våningen. Utmaningar i den västra flygeln är bland annat det begränsade utrymmet, begränsade möjligheter till el och eldragningar och de mycket höga trösklarna. Det sistnämnda gör det svårt att använda ramper, då de riskerar att bli alldeles för branta eller alltför markant bryta mot 1700-talskänslan. En del besökare tar sig dock in med rollator, för att sedan ta stöd med hjälp av pallar eller liknande i utställningslokalen. Utställningen har varsamt anpassats till byggnadens förutsättningar.

Bild 12. Den västra flygeln.

Bild 13. Den östra flygeln

Idag används den östra flygeln för temporära utställningar, främst konstutställningar. Mindre grupper kan använda sig av lokalen. Det är dock begränsat med eluttag, eftersom det inte finns möjlighet att installera ledningar och borra hål i väggar. Det skulle även utgöra en större risk ur brandsäkerhetssynpunkt. Möjligen skulle lokalen kunna användas av konsthantverkare. Övre våningen används som förråd och är inte tillgänglig för besökare. Det finns även utmaningar vad gäller tillgänglighet i denna byggnad, men trösklarna är inte lika höga som i västra flygeln.

2.5 LINNÉSTIG HÅGA- OCH GOTTSUNDAVANDRINGARNA SAMT HÅGADALEN-NÅSTENS NATURRESERVAT

Linnéstigarna är rekonstruktioner av Linnés åtta exkursioner runt Uppsala. De båda Linnéstigarna Håga- och Gottsundavandringarna går genom Hågadalén-Nåstens naturreservat.

Hågavandringen är cirka sex kilometer lång och löper ut sydväst om Uppsala. Utpenade målpunkter längs sträckan är Fjärdingstullen (startplats från Uppsala), Rickombergas backar, Flogsta ängar och Håga by. Hågavandringen är också en skattjakt, en så kallad multicache.

Gottsundavandringen är cirka sex kilometer lång och går utefter Hågaån. Vandringen startar vid Fjärdingstull och går över Lassby backar, genom Norby helvete/kärr till slutmålet vid Lurbo.

Hågadalén-Nåstens naturreservat ligger väster om Uppsalas tätort och sträcker sig från Enköpingsvägen i norr till Stabby i Uppsala-Näsdalet i söder. Hågadalén är en bred och öppen dalgång med den slingrande Hågaån i mitten, medan Nåsten är namnet på ett större skogsområde. Hela reservatet är strövvänligt och populärt bland Uppsalaborna, inte minst av barnfamiljerna. Det finns gott om ridvägar och under vintrarna finns skidspår. Över 100 rödlistade växt- och djurarter finns inom det 17 kvadratkilometer stora området. Ett särskilt vetenskapshistoriskt intresse är knutet till Hågadalén, eftersom Linné härifrån beskrivit många växter och djur och de ursprungliga lokalerna alltjämt finns kvar. Två av Linnés exkursioner på 1700-talet gick via Gottsundavandringen och Hågavandringen till det nuvarande naturreservatet.

2.5.1 ORGANISATION OCH FINANSIERING

Uppsala kommun ansvarar för förvaltning av stigarna. Biotopia anordnar aktiviteter utmed stigarna och på museet går det att låna GPS.

Uppsala kommun förvaltar naturreservatet. Ägare är Uppsala universitet, Svenska kyrkan, Uppsala kommun, staten och privata fastighetsägare.

2.5.2 MÅL

Inga formella mål kopplat till turism- och besöksnäringen har identifierats. Dock samverkar Länsstyrelsen, Upplandsstiftelsen, kommuner, Biotopia, regionen, naturskolor och ideella föreningar för att locka fler invånare till naturen i Uppsala län. Linnéstigarna och naturreservatet är i detta sammanhang centrala. I Biotopias verksamhet ingår att guida och anordna aktiviteter utmed stigarna. Det övergripande målet med naturreservatet Hågadalén-Nåsten är att bevara och utveckla områdets kulturella-vetenskapliga naturvärden, kulturhistoriska värden samt värden för det rörliga friluftslivet (Uppsala kommun, 1998).

2.5.3 BESÖKARE

Inga systematiska besöksundersökningar är genomförda för Linnéstigarna. Enligt informanter är dock barnfamiljer de vanligaste besökarna till Linnéstigarna. Upplandsstiftelsens Naturskola, med uppgift att arbeta för utepedagogik, är mycket populär. Håga- och Gottsundavandringarna har dessutom ytterligare potential att användas i undervisning och locka studenter. Intresset för vandring och cykling är något som ökar, vilket kan gynna Linnéstigarna och naturreservaten som besöksmål.

2.5.4 HÅLLBARHET

Tillgänglighet

Skyltar, ledmarkeringar och framtagna broschyrer med kartor underlättar orientering. Stigarna finns även med i mobilappen Naturkartan som innehåller kortare beskrivningar och vägbeskrivningar till startpunkter. Hemsidan Linnestigarna.se beskriver också vandringarna. Skyltning till vandringarnas olika startpunkter saknas. För att hitta dessa förutsätts i allmänhet att man har tillgång till karta, foldrar eller mobilappen Naturkartan. Delsträckor utmed stigarna skiljer sig åt, vilket inte alltid framgår av broschyr och hemsidor. Vissa partier går utmed bilvägar och är mindre trevliga att vandra, medan de fungerar tillfredsställande att cykla. Andra partier är endast med viss möda framkomliga för cyklister (t.ex. smala gångstigar). Hänvisningar till alternativa sträckningar saknas för dessa delar. När vandringen passerar genom hagar med betande nötdjur saknas anvisning till alternativ väg. Skyltning är önskvärt för vandrare som av olika skäl ej vill gå alltför nära djuren och även för de som t.ex. har med sig hund. Skyltningen är även bristfällig där vandringen passerar genom bebyggelse. Längs Gottsundavandringen finns iordningställda grillplatser i Stadsskogen.

Transport

Hågavandringen har en startpunkt vid Uppsala universitetsbibliotek (Carolina Rediviva), drygt en kilometer från Uppsala centralstation, och slutar i Hågadalen-Nästens naturreservat. Busshållplatsen närmast startpunkten för vandringen heter Slottsbacken och ligger alldeles vid biblioteket Carolina Rediviva. Vid vandringens slut finns hållplatsen Håga gård. Nära starten, längs södra delen av Kyrkogårdsgatan, finns en parkering. Vid slutet finns en parkering vid Hågahögen. Nedan anges restider från Uppsala C, samt stortorget i Uppsala.

- Bil: cirka 10 minuter
- Cykel: drygt 5 minuter
- Gång: cirka 15 minuter
- Buss: Den närmaste busshållplatsen är Uppsala Slottsbacken, dit Stadsbusslinje 2, 7 och 11 trafikerar. Buss 2 och 7 avgår från Stora torget i Uppsala (10 min gång från Uppsala centralstation). Från stora torget tar bussresan 2–5 minuter och avgångar går med mindre än 10 minuters mellanrum. Buss 11 går från resecentrum vid Uppsala centralstation.

Gottsundavandringen har en startpunkt i Stadsskogen i Uppsala, drygt 4 km från Uppsala centralstation, och går vidare längs med Hågaån genom Hågadalen-Nästens naturreservats östra kant. För Gottsundavandringen finns bussförbindelser på flera ställen. Busshållplatsen närmast startpunkten heter Lindsbergsgatan och ligger längs Norbyvägen, nära Gläntans parkering. Nära stigens slut finns hållplats, Lurbo bro. Parkering finns både vid starten och vid stigens slut. Nedan anges restider till Gottsundavandringen från Uppsala C, samt stortorget i Uppsala.

- Bil: cirka 15 minuter
- Cykel: cirka 15 minuter
- Buss: Den närmaste busshållplatsen är Uppsala Sommarro dit Stadsbusslinje 2 och 7 trafikerar. De bussarna avgår från Stora torget i Uppsala (10 minuters gång från Uppsala centralstation). Från stora torget tar bussresan knappt 10 minuter och avgångar går med mindre än 10 minuters mellanrum.

Sammanfattningsvis har både Håga- och Gottsundavandringen god tillgänglighet med cykel och kollektivtrafik. Särskilt Hågavandringen, med sin centrala startpunkt i anslutning till universitetsbiblioteket, har mycket god tillgänglighet.

Hågadalén-Nästens naturreservat är tillgängligt för cyklister och gångare genom bland annat Håga- och Gottsundavandringarna. Reservatet har även god tillgänglighet via kollektivtrafik där både stadsbussar och regionbussar trafikerar busshållplatser längs reservatets norra samt östra gräns.

Påverkan på natur- och kulturmiljö

Stigarna är till stor del anlagda så att de kan tåla många besökare utan att skador uppstår. Utanför stigarna, i reservatet, kan skyddsvärda fauna och flora påverkas negativt. Ett ökat antal besökare kan medföra problem med nedskräpning. Söptunnor saknas längs vissa delar.

2.6 LINNÉSTIG DANMARKS- OCH ULTUNAVANDRINGARNA SAMT ÅRIKE FYRIS NATURRESERVAT

Danmarks- och Ultunavandringarna går genom Årike Fyris naturreservat. Danmarksvandringen går från hamnen i Uppsala, över Kungsängen, via Nantuna och Sävja, vidare mot Danmarks kyrka för att avslutas vid Linnés Hammarby. Vandringen är totalt 16 kilometer lång. Det finns flera rastplatser längs vägen, t.ex. vid fågelgömslet söder om Kungsängen, vid Lilla Djurgården, vid Linnés Sävja och vid Linnés Hammarby. Toalett finns vid Linnés Sävja och Linnés Hammarby.

Ultunavandringen är sju kilometer lång. Den går på stigar och cykelvägar utmed Fyrisåns dalgång, Kron-, Sunnersta- och Ultunaåsen. På sex ställen utmed vandringen finns information om platsen och möjlighet att ringa Linné och höra honom berätta om hur landskapet såg ut på hans tid. Ultunavandringen är också en skattjakt, en så kallad multicache. På Biotopia kan besökaren låna en GPS för skattjakt.

Årike Fyris är ett kommunalt naturreservat som bildades 2018 och sträcker sig längs Fyrisån mellan Kungsängsbron och Flottsund. Området ligger centralt i södra delen av Uppsala i anslutning till Ulleråker och Rosendal.

2.6.1 ORGANISATION OCH FINANSIERING

Uppsala kommun ansvarar för förvaltning av stigarna och naturreservatet. Upplandsstiftelsen informerar om och marknadsför Linnéstigarna på sin hemsida. Biotopia, som ägs av kommunen, fungerar som en "turistbyrå" för natur i Uppsala kommun. De har ett pedagogiskt och folkbildande uppdrag. Biotopia gör reklam för Linnéstigarna och anordnar aktiviteter och guidning utmed stigarna. På museet går det att låna GPS för skattjakt.

Ägare till naturreservatet Årike Fyris är Uppsala kommun, SLU, Akademiska hus och Gustavianska stiftelsen. Årike Fyris initierades 1993 av Upplandsstiftelsen, vilket resulterade i "Årikesplanen". År 1996 antog kommunstyrelsen Årikesplanen med förslag till åtgärder för att bevara, utveckla och pedagogiskt förklara värdet av området. Tio år senare tecknades en överenskommelse med SLU om reservatsbildning. År 2016 beslutade kommunstyrelsen att ta fram förslag till naturreservat och 2017 undertecknades ett samarbetsavtal mellan SLU och Uppsala kommun om utformning och innehåll i ett förslag till reservat.

2.6.2 MÅL

Inga formella mål kopplat till besöksnäringen har identifierats. Länsstyrelsen, Upplandsstiftelsen, kommuner, Biotopia, regionen, naturskolor och ideella föreningar samverkar för att öka befolkningens närvaro i naturen. Linnéstigarna och naturreservatet är i

detta sammanhang centrala. I Biotopias verksamhet ingår att guida och anordna aktiviteter utmed stigarna.

Syftet med naturreservatet är att skydda området för framtiden och bevara områdets stora värden i jordbruksmark, natur och vattenmiljöer. Hela området är viktigt för friluftslivet och för fortsatt forskning, undervisning, odling och landskapsutveckling. Reservatet förser också Uppsala med viktiga ekosystem och bidrar med en pedagogisk koppling mellan stad och land.

2.6.3 BESÖKARE

Inga systematiska besöksundersökningar är genomförda för Linnéstigarna. På Danmarksvandringen har det gjorts satsningar att nå invånare med utländsk bakgrund. Genom att Ultunavandringen också är en skattjakt, en så kallad multicache, finns ett tydligt fokus på yngre generationer och inte minst barnfamiljer.

2.6.4 HÅLLBARHET

Tillgänglighet

Första delen av Danmarksvandringen går mestadels på gångväg medan andra halvan domineras av landsväg. Det går således att ta sig fram med både rullstol och rollator. Utmed Danmarksvandringen finns flera caféer (Café Jorden är blå som en apelsin, Campus Linné/Linnés Sävja, Café Sara Lisa/Linnés Hammarby). Vid Övre Föret finns en plattform från vilken man har utsikt över fågellivet på ängarna och i Fyrisån. Idag är Danmarksvandringen markerad med ledmarkeringar medan kartor finns som stöd för Ultunavandringen.

Transport

Ultunavandringen går från Stadsträdgården vidare ner genom Årike-Fyris naturreservat. Danmarksvandringen har en startpunkt i Uppsala Hamn mitt emot Stadsträdgården på andra sidan Fyrisån. Uppsala Centralstation är en av de närmsta kollektivtrafikhållplatserna för vandringarna, vilket medför god tillgänglighet från övriga regionen. Nedan anges restider från Uppsala C till Stadsträdgården och Hamnen.

- Bil: cirka 5–10 minuter
- Cykel: cirka 5 minuter
- Gång: cirka 10 minuter
- Buss: Uppsala C är en av de närmsta kollektivtrafikhållplatserna med god tillgänglighet från övriga regionen. Busshållplatser finns dessutom på flera platser längs sträckan. Hållplats Kuggebro ligger längs väg 255 i norra utkanten av Sävja där stigen går över Sävjaån. I Sävja finns t.ex. hållplats Nämndemansvägen som ligger vid Ica där leden går över väg 255 mot Linnés Sävja. Till hållplats Danmarks kyrka går regionbussen.

Genom sina startpunkter i Stadsträdgården, som ligger 750 meter från Uppsala Centralstation, respektive Hamnen/hamnplan, som ligger cirka 600 meter från centralstationen, har Ultuna- och Danmarksvandringen mycket god tillgänglighet via gång, cykel och kollektivtrafik. För Ultunavandringen finns parkering nära starten vid Svandamshallarna och på sjukhusområdet. Vid slutet finns närmaste parkering i slutet av Holmvägen, i Sunnersta. Busshållplatsen närmast startpunkten heter Svandammen. Vid stigens slut finns hållplats Holmvägen, knappt 1 km bort längs Dag Hammarskjölds väg. Parkering finns också vid Linnés Sävja och vid Danmarks kyrka.

Ärike-Fyris naturreservats relativt centrala läge i Uppsala gör reservatet tillgängligt för cyklister och gångare. Ultuna- och Danmarksvandringen bidrar till att tillgängliggöra reservatet. Reservatet har även god tillgänglighet via kollektivtrafik där både stadsbussar och regionbussar trafikerar busshållplatser längs reservatets västra gräns.

Påverkan på natur- och kulturmiljö

Stigarna bedöms som tåliga för besökare, framför allt där de går på asfalterade vägar.

2.7 LINNÉSTIG JUMKILSVANDRINGEN OCH FÄBODMOSENS NATURRESERVAT

Fäbodmossen naturreservat ligger cirka 20 kilometer nordväst om Uppsala. Arealen uppgår till cirka 152 hektar och består dels av ett myrkomplex med våtmarker av olika slag, dels av barrskog. Tvärs igenom norra delen av reservatet går Linnéstigen Jumkilsvandringen. Det är den enda vandringen som ursprungligen inte utgick från någon stadstull, utan krävde transport och övernattning. Dagen innan exkursionen for studenterna med häst och vagn till Jumkils kyrka, där de inkvarterades i olika gårdar över natten. Sedan gick de från Örsätra in i skogarna västerut. Vid Studentvilan, som ligger utmed vandringen, rastade Linné och hans följeslagare under tallarna och namnet levde sedan vidare i den muntliga traditionen i trakten. Jumkilsvandringen är 4,7 km lång och går på småkuperad skogsstig. Vandringen går i skogarna väster om Jumkil, från Örsätra till Studentvilan. Om vandringen utgår från Jumkils kyrka blir sträckan 8,1 km.

2.7.1 ORGANISATION OCH FINANSIERING

Uppsala kommun ansvarar för förvaltning av Linnéstigen. Upplandsstiftelsens informerar/marknadsför Linnéstigarna på sin hemsida. Reservatet bildades år 2000 och ombildades år 2007. Ägare till marken är Ulleråkers häradsallmänning. Förvaltare är Länsstyrelsen i Uppsala län.

2.7.2 MÅL

Inga formella mål kopplat till besöksnäringen har identifierats. Länsstyrelsen, Upplandsstiftelsen, kommuner, Biotopia, regionen, naturskolor och ideella föreningar samverkar för att locka ut boende i länet i naturen. Linnéstigarna och naturreservatet är i detta sammanhang centrala. I Biotopias verksamhet ingår att guida och anordna aktiviteter utmed stigarna.

2.7.3 BESÖKARE

Stigens och naturreservatets mer perifera läge bidrar till att de har mindre antal besökare än naturreservaten och stigarna som ligger i anslutning till Uppsala stad. Jumkilsvandringen är mer vild till sin karaktär och lockar i högre utsträckning natur- och friluftslivsintresserade människor.

2.7.4 HÅLLBARHET

Tillgänglighet och transport

Jumkilsvandringen går genom Fäbodmossens naturreservat, men har sin startpunkt något öster om reservatsgränsen, cirka 20 km från Uppsala centralstation (Örnsätra 2, 743 82 Bälinge). Fäbodmossens naturreservat (Fäbodmossens Naturreservat, 743 86 Bälinge) ligger cirka 25 km från Uppsala centralstation. Nedan anges restider från Uppsala C.

- Bil: cirka 30–35 minuter. Det finns för tillfället ingen parkering vid Örnsätra. Närmaste parkering finns vid Jumkils kyrka, 3,4 km från starten. Här finns också information om Linnéstigen. Parkering finns vid Studentvilan i anslutning till Linnéstigen.
- Cykel: cirka 1 timme och 15 minuter. Cykelresa sker främst via bilvägnätet, ingen utbyggd cykelinfrastruktur på stora delar av sträckan.
- Buss: närmaste busshållplats är Broholm, 2,6 km från Jumkilsvandringens startpunkt. Regionbuss 844 (Östervåla-Harbo-Uppsala) trafikerar hållplatsen. Turtäthet var 30 minuter åt vardera håll under vardagar fram till klockan 22, därefter entimmestrafik. Från Studentvilan är det långt till närmaste busshållplats.

Sammanfattningsvis har stigen relativt god tillgänglighet med kollektivtrafik (buss) med generell turtäthet var 30:e minut åt respektive håll. Dock återfinns den närmaste busshållplatsen, Broholm, drygt 2,6 km från startpunkten för Jumkilsvandringen. Gällande cykel är avståndet, men framförallt trafiksäkerheten, ett hinder då det ej finns utbyggd cykelinfrastruktur.

Jumkilsvandringen är markerad med ledmarkeringar. Vid Studentvilan i slutet av vandringen finns grillplats och parkering.

Påverkan på natur- och kulturmiljö

Linnéstigen bedöms klara fler besökare. Utanför stigen, i reservatet, kan skyddsvärda växter påverkas negativt. Nedskräpning kan bli ett problem med ökat antal besökande.

3 ÖVERGRIPANDE NULÄGES- OCH BEHOVSANALYS

Utifrån intervjuer, fokusgrupper och Tyréns egna analyser kring transporter, nätverk, målgrupper och hållbarhet kan vi ge följande övergripande analys av nuläge och behov för att utveckla Linnéminnena till hållbara besöksmål.

3.1 VISIONER OCH MÅL

3.1.1 NULÄGE: AVSAKNAD AV GEMENSAM MÅLBILD

Det saknas en gemensam målbild och strategi för att utveckla turismen i och kring Linnéminnena. Avsaknaden av en tydlig gemensam riktning förstärks av att de olika Linnéminnena har sina egna ambitioner och resurser för att arbeta besöksorienterat. Den befintliga samverkansgruppen *Linnés Uppsala*, som främst ägnar sig åt marknadsföring och gemensamma event, har dock en projektplan med mål. Denna projektplan omfattar dock fler besöksmål än de som denna studie belyser.

En naturlig förklaring till svårigheterna att sätta upp gemensamma visioner och mål är att de olika minnena finansieras, ägs och drivs av olika aktörer. Naturreservaten förvaltas av kommunen, förutom Fäbodmossens naturreservat som förvaltas av Länsstyrelsen. Linnéstigarna förvaltas av kommunen, som också bedriver verksamhet i anslutning till stigarna via Biotopia. Linnéträdgården och Linnés Hammarby ägs och förvaltas av Statens fastighetsverk (SFV) men drivs av Uppsala universitet med bidrag av kommunen. Linnémuséet ägs av SFV och drivs av Svenska Linnésällskapet. Det kulturreservat som tillhör Linnés Hammarby förvaltas av Länsstyrelsen. På Linnés Hammarby spelar dessutom civilsamhällesorganisationen Sällskapet Linnés Hammarby en viktig roll, då de verkar för bevarande och för att öka intresset för gården.

De olika aktörerna och platserna har i flera fall sina egna mål. SFV har sitt vårdprogram för Linnéträdgården och Linnés Hammarby, där bland annat miljöernas bevarande beskrivs. Kommunen har sina styrdokument, såsom det kulturpolitiska programmet (där det linneanska kulturarbetet prioriteras) och kommunens besöksstrategi. Region Uppsala har tagit fram en strategi för en hållbar besöksnäring i Uppsala län till år 2020. Denna strategi ska fungera vägledande för att utveckla besöksnäringen i regionen och har generellt uppsatta mål, ej specifika för Linnéminnena. När det gäller världsarvsansökan har det påbörjats en förvaltningsplan för världsarvet.

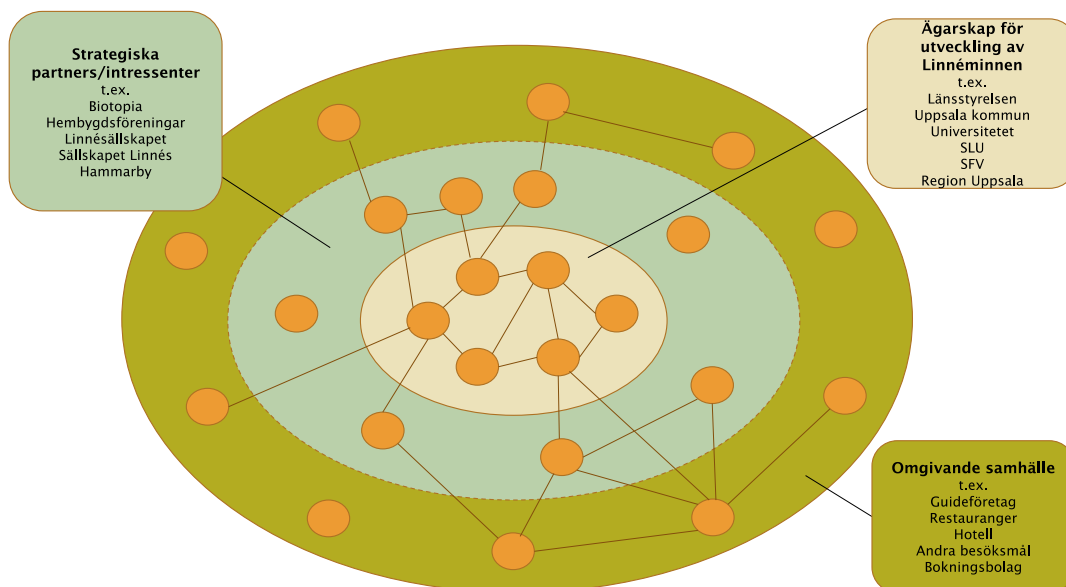
3.1.2 BEHOV

Det finns alltså ett behov av ett mer gemensamt visions- och målarbete som täcker in fler aspekter av Linnéminnena och målet att utveckla besöksnäringen kring dessa på ett hållbart sätt. Aktörer som intervjuats upplevde att det inför och under Linnéjubiléet kraftsamlades och att aktörerna då drog åt samma håll. Det finns dock flera frågor som behöver klargöras för att detta ska ske. Finns det en vilja och en samsyn bland de bärande aktörerna att skapa ett sådant dokument? Vilka Linnéminnen och vilka verksamhetsområden ska ingå i dessa mål? Vilka aktörer ska driva frågan och se till att målen följs upp?

3.2 ORGANISATION OCH SAMVERKAN

3.2.1 NULÄGE: AVSAKNAD AV ÖVERGRIPANDE ORGANISATION LEDER TILL BRISTER I SAMVERKAN

Nära kopplad till avsaknaden av gemensamma, övergripande mål är hur arbetet med de olika Linnéminnena är organiserat. I nuläget är det alltså en rad olika aktörer som äger, förvaltar och verkar i de olika Linnéminnena. Genom en nätverksanalys har Tyréns identifierat följande grupper av aktörer:

Figur 6. Nätverksanalys av aktörer med kopplingar till Linnéminnena och destinationsutvecklingen.

Figur 6 illustrerar tre olika nivåer av aktörer. Punkterna i den inre cirkeln representerar nyckelaktörerna. Dessa aktörer har ett ägarskap för utvecklingen av de enskilda minnena och av destinationen som helhet. De är viktiga för att åstadkomma mer övergripande förändringar och åtgärder i destinationsutvecklingen. Exempel på nyckelaktörer är Länsstyrelsen, Uppsala kommun, Region Uppsala, Uppsala universitet, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Statens fastighetsverk (SFV).

I den mellersta cirkeln återfinns strategiska partners/intressenter. Dessa noder är vitala för utvecklingen, men kan inte besluta om och agera i övergripande frågor utan samspel med nyckelaktörerna i den inre cirkeln. Exempel på sådana noder är Biotopia, som är en del av kommunen men som också fungerar som en egen aktör genom museet och naturguidningar, samt hembygdsföreningar och civilsamhällesorganisationer som Svenska Linnésällskapet och Sällskapet Linnés Hammarby. Även om ekonomiska resurser och politiskt mandat kan saknas i dessa noder kan de genom exempelvis tradition, kunskap och karaktär på sin verksamhet spela en viktig roll för utvecklingen. I denna sfär kan även andra nationella och internationella aktörer med koppling till världsarvsansökan ingå.

I den yttre cirkeln ingår det omgivande samhället. Dessa mer perifera noder har stor betydelse för helhetsupplevelsen och destinationsperspektivet – resa, bo, äta och göra. Det kan till exempel handla om guider, restauranger, caféer, hotell och bokningsbolag med koppling till Linné och minnena samt andra besöksmål och aktiviteter. Här kan såväl näringsliv som civilsamhällesorganisationer ingå. Gränserna mellan den mellersta och den yttre cirkeln är flytande (i figuren symboliserad med streckad linje), då aktörer i olika frågor kan ha olika roller. Figuren visar också exempel på hur noderna (aktörerna) har kopplingar till andra noder. Kopplingarna kan vara mellan aktörer inom samma nivå (cirkel) eller sträcka sig över nivågränserna.

Det är alltför många olika aktörer som ingår i besöksnäringen kring Linnéminnena för att beskriva alla olika kopplingar som aktörerna har. Däremot illustrerar figuren den komplexitet som kännetecknar organiseringen av och aktörerna kring Linnéminnena. Den beskrivna blandningen av ägandeskap, förvaltning och verksamhet i de olika minnena gör det svårt att få en helhetssyn och att kunna ta ett gemensamt grepp i utvecklingen av verksamheterna. En annan utmaning är att de organisationer som äger och förvaltar minnena inte har som första prioritet att utveckla dessa till hållbara besöksmål. För kommunens del finns t.ex. en prioritet att få fram nya bostäder. För Linnéstigarna är fokus inte att locka besökare från andra delar av Sverige eller utlandet utan här finns ett mer lokalt fokus på rekreation. De resurser som Uppsala universitet och SLU lägger på Linnéminnena tävlar med resurser till andra delar av universitetets verksamheter, såsom forskning och undervisning.

Vissa respondenter menar att de, hur gärna de än vill utveckla verksamheten, också är begränsade av de uppdrag de fått och de resurser de har till förfogande från sina arbetsgivare. Det efterfrågas därför att dessa frågor i större utsträckning behandlas av aktörer med större mandat, både politiskt och på tjänstemannanivå. Det finns även oklarheter bland vissa större offentliga aktörer om vilka delar eller förvaltningar som ska ingå i arbetet med Linnéminnena. Inom kommunen finns det inte längre en samrådsgrupp på hög nivå över förvaltningsgränserna som det fanns vid tiden för Linnéjubileet, vilket försvårar samsynen på kommunens engagemang i frågan. Representanter från Kulturförvaltningen upplever sig numera ha liten inblick i vad som sker kring Linnéminnena, trots att de handlägger bidrag som kan gå till att utveckla besöksnäring.

Spretigheten bland aktörerna kan också bli en utmaning då de går in i projektet med olika förutsättningar. Aktiviteterna på besöksmål som Linnés Hammarby och inte minst Linnés Sävja bygger delvis på ideella krafter. Det finns mycket positivt i detta, men det finns en risk att en besöksverksamhet som bygger på ideella krafter och personligt engagemang får svårare att klara ett ökat besöksstryck på ett professionellt och hållbart sätt. Vad händer till exempel om de så kallade eldsjälarna försvinner? Det finns också upplevda problem vad gäller samverkan mellan näringslivet och offentlig sektor. Vissa näringsidkare upplever att det finns en misstänksamhet mot egenföretagare genom att de tjänar pengar på sin verksamhet utifrån ett besöksnäringssperspektiv. För näringsidkare som har sin verksamhet utanför Uppsalas kommungräns finns hinder för att söka bidrag och få med sin verksamhet i Uppsalas evenemangskalender. Detta visar på ett behov av att lyfta besöksnäringsspörsmålen till ett regionalt plan.

Befintlig samverkan

Det finns dock en del befintlig samverkan i arbetet med Linnéminnena.

- Samverkansgruppen *Linnés Uppsala* arbetar gemensamt kring olika verksamheter och event med koppling till Linné. De samordnar kommunikationsinsatser och är särskilt aktiva kring Linnédagarna. Gruppen startades i samband med Linnéjubileet 2007 och har, med vissa undantag, fortsatt med samma medlemmar sedan dess. Medlemmarna i *Linnés Uppsala* ser positivt på verksamheten och hur samarbetet fungerar. Att det i stort sett är samma individer som ingår i gruppen har också inneburit en god kontinuitet, och entusiasmen uppges fortfarande finnas kvar i gruppen.
- Linnésommaren, som startar med Linnés trädgårdsfest i Linnéträdgården, arrangeras av offentliga aktörer och engagerar en stor mängd näringsidkare och civilsamhällesaktörer.
- Världsarvsansökanorganisationen, där Länsstyrelsen driver en huvudmannagrupp, en referensgrupp och en förvaltargrupp. Dessa träffas dock relativt sällan eftersom nomineringsarbetet pågår med låg intensitet då besked inväntas från andra aktörer.

- Det har också funnits tidigare samverkansprojekt med liknande aktörer. I EU-projektet Parker och trädgårdar i Linnés Uppland (2012) ingick cirka 40 entreprenörer och civilsamhällesorganisationer och Linnéjubileet 2007 kännetecknades av en hög grad av samverkan mellan olika aktörer, såväl lokalt som regionalt, nationellt och internationellt.

3.2.2 BEHOV

Det finns ett stort behov av att förbättra samverkan kring Linnéminnena, både vad gäller organisation, mandat och finansiering. I den spretighet som kännetecknar organiseringen och samverkan av Linnéminnena fungerar gruppen *Linnés Uppsala* på ett bra sätt. Men gruppens inriktning ger inte möjlighet att ta ett helhetsgrepp på alla de delar som behövs för att nå en samsyn och en god samverkan för att skapa en välfungerande destination.

Respondenterna efterfrågar att ett betydligt större helhetsgrepp tas, med skapandet av en organisation ovanför resebyråer och turismaktörer. Det finns också önskemål om att politikerna i en större utsträckning än idag gör gemensam sak och ser till att de olika offentliga delarna får de resurser som behövs för att kunna åstadkomma ett mer samlat grepp. Med en sådan lösning ökar också möjligheten till en gemensam marknadsföring, till exempel skulle ett gemensamt bokningssystem av guider och gruppbokningar kunna lanseras.

Hur denna nya organisation ska se ut är oklart, men några föreslår stiftelseformen som en väg att gå. Andra menar att Region Uppsala borde ta rollen som huvudman för en sådan gemensam plattform. I tankarna om att skapa en övergripande organisation eller styrelse lyfter några fram vikten av att denna leds av en person med god kunskap om besöksnäring. Finansieringen för en sådan övergripande organisation är också en fråga att utreda vidare.

Det finns också ett behov av att utöka de områden som samverkan kan ske inom. Som exempel nämns hur en utbyggnad av Uppsala stad krockar med utvecklingen och bevarandet av Linnéminnena, till exempel kring exploatering som sätter tryck på Håga- och Gottsundavandringen och Årike Fyris naturreservat. Siktlinjer i riktning mot och från Linnés Hammarby riskerar att påverkas. Därför är det viktigt att det kommunala samhällsbyggnadskontoret och stadsbyggnadsfrågor kommer med i samverkan.

Respondenterna ser också en stor potential att få in fler näringslivsaktörer och civilsamhällesorganisationer i samverkan. Inte minst nämns hur mat kopplad till Linné kan vara en viktig del i destinationsperspektivet, något som med vissa undantag inte är särskilt utvecklat. Likaså bör samverkan med internationella aktörer både inom och utom världsarvsansökan, såsom Linnean Society, utvecklas. Domkyrkan i Uppsala, där Linné ligger begravd, är en annan aktör som nämns som en viktig framtida samverkanspartner. I nuläget upplevs en brist i samordning mellan Domkyrkans och Linnéminnenas verksamheter vad gäller öppettider m.m.

I den befintliga samverkansgruppen *Linnés Uppsala* uttrycks det också en önskan att Länsstyrelsen, som var med till en början men som inte längre deltar, återigen ska ingå i gruppen. Det är en aktör som bör vara med när kommunikation och events med koppling till Linné ska samverkas. Tidigare projekt som kännetecknats av omfattande samverkan, såsom Parker och trädgårdar-projektet och inte minst Linnéjubileet, kan få tjäna som inspiration för vad som gick bra och vad som gick mindre bra. Här är det dock viktigt att skilja på den projektform som dessa projekt utgjorde och en mer långsiktig, hållbar lösning som är fallet för detta uppdrag. Det finns även möjlighet att utreda och inspireras av hur andra världsarv har organiserat sig.

Det är tydligt att de aktörer som deltog i fokusgrupperna har ett stort behov av att träffas ytterligare framöver. Deltagare undrade till exempel när uppföljningsmötet av

fokusgrupperna skulle ske. Detta ligger inte inom Tyréns uppdrag, men får ses som ett gott tecken på det engagemang och den önskan om att få träffas och utbyta erfarenheter som finns bland aktörer med Linnékoppling.

3.3 FINANSIERING

3.3.1 NULÄGE: KONKURRENS FRÅN ANDRA VERKSAMHETER

De diskussioner som förs kring organiseringen och möjligheterna att bedriva och utveckla verksamheterna är nära kopplad till finansieringsfrågan. Den beskrivna situationen, med flera stora offentliga aktörer som inom respektive verksamhet har olika områden med behov av resurser, inverkar också på möjligheten till förändringar i prioriteringar och stärkt samverkan. För att så ska ske behövs alltså tydliga beslut. Variationen i de olika Linnéminnenas ägande och förvaltning gör utmaningen än större.

I nuläget upplever respondenterna att förhållandevis små resurser läggs på samverkan kring Linnéminnena. I samverkansgruppen *Linnés Uppsala* bidrar de olika aktörerna med sina egna resurser. Även aktiviteterna under Linnésommaren anses ha en begränsad budget och arbetstid, vilken också har minskat med åren. Vid en jämförelse med resurserna som avsattes för Linnéjubileet är det inte oväntat en stor skillnad. Men vissa ser en möjlighet att resurserna skulle kunna öka i och med ett världsarv, då det skulle bli möjligt att kunna ta mer betalt för olika verksamheter.

3.3.2 BEHOV

En god finansiering är en grundbult för att kunna genomföra önskade åtgärder, oavsett sektor eller fråga. För Linnéminnena har budgeten krympt avsevärt sedan satsningarna under jubileet. Det finns således ett stort behov av att frigöra större resurser för att utveckla besöksnäringen och stärka samverkan. För att detta ska kunna ske behövs det dock en uttalad vilja från de olika aktörerna att denna fråga ska prioriteras framför andra områden.

3.4 BESÖKARE

3.4.1 NULÄGE: PENSIONÄRER OCH BARN VIKTIGASTE MÅLGRUPPERNA

Linnéminnena skiljer sig en del åt vad gäller målgrupper. Linnéträdgården med Linnémuseet lockar ett något bredare spektrum av besökare i form av äldre, barnfamiljer och skolklasser, jämfört med Linnés Hammarby. Även om de olika minnena lockar till sig delvis skilda målgrupper, är respondenterna överens om att pensionärer utgör en stor del av besökarna. Skolklasser är också vanliga besökare, även om antalet besök från dessa har minskat avsevärt jämfört med under Linnéjubileet. Då genomfördes bland annat speciella utbildningar med inspiration från Linné i vissa skolor. Även barnfamiljer lockas av Linnéminnena. Internationella besökare är också en betydande målgrupp. De lockas enligt destinationsbolaget av tre saker: Linné, domkyrkan och vikingar. Internationella gäster hittar i mindre utsträckning till Linnéstigarna och naturreservaten än till Linnéträdgården med museet och Linnés Hammarby. Den internationella marknaden ses också som något med stor potential framöver, inte minst om världsarvet blir verklighet.

Skillnaderna i målgrupper kan delvis bero på Linnéminnenas olika ägar- och förvalterskap. För Linnéstigarna och naturreservaten är ett regionalt, nationellt och/eller internationellt besöksperspektiv inte prioriterat. Gemensamt för dessa är att de ligger under kommunal förvaltning. Linnés Sävja ägs också av kommunen men drivs av ideella krafter och småföretagare, aktörer som inte heller har resurser eller professionaliteten för att på egen

hand nå ut på större arenor. Linnés Hammarby, Linnéträdgården och Linnémuseet har en mer resursstark ägarbas. Här finns tydliga ambitioner att vara en del av den regionala och nationella turistkartan/utbudet. Med världsarvsansökan uttrycks ökade ambitioner att nå en internationell publik. Samtidigt är förankringen stark i lokalsamhället genom Sveriges lantbruksuniversitets (SLU) närvaro och föreningars engagemang.

Målgruppsanalys visar på potential

Utifrån en översiktlig målgruppsanalys (se Bilaga 2) kan vi konstatera att Linnéminnena som destinationsmål har flera egenskaper som stämmer väl med de trender som råder inom turism- och besöksnäringen just nu. Bland trenderna märks att besökare lockas av fysisk tillgänglighet till destinationen, att digital tillgänglighet i allt högre grad styr människors resebeteende samt att upplevelser som berör i form av det äkta och naturliga spelar stor roll för allt fler. Det leder också till ett mer specialiserat resande för att odla intressen och att hållbarhetsfrågor spelar en större roll i takt med att konsumenternas medvetenhet om miljö och kvalitet ökar. Linnéminnena uppfyller alltså redan idag flera av dessa trender och har dessutom potential att utveckla dessa ytterligare. På ett övergripande plan är den fysiska och digitala tillgängligheten till destination Uppsala god. Samtidigt är informationen på webben uppdelad på många olika webbplatser vilket gör det svårorienterat. På flera hemsidor finns även information bara på svenska.

Genom Linné som person, forskningsfältet som rör det biologiska systemet (såväl historiskt som dagens forskning), botanik, historia och kulturmiljö samt natur och rekreation har Linnéminnena förutsättningar att kunna attrahera och tilltala människor med olika intressen och drivkrafter. Det kan gälla såväl människor som har ett djupt specialintresse i någon av ovanstående delar eller människor som har ett allmänintresse av frågorna. En utmaning för Linnéminnena är att kunna tilltala båda dessa grupper. En fördel är att Linnéminnena kan komplettera varandra med olika innehåll och berättelser, där olika pusselbitar läggs till varandra, kopplat till Linné och den vetenskap han är förgrundsfigur för.

Idag pekas framför allt trädgårds- och/eller historieintresserade ut som primär målgrupp av *Linnés Uppsala*. Linnéstigarna och naturreservaten har större möjligheter att locka naturintresserade. Potentialen hos Linnéminnena förstärks av rådande trender kring ett mer specialiserat resande och att vara med om äkta och genuina upplevelser som gör avtryck. Här är det viktigt att inte endast tänka in hållbarhet på plats utan hela kedjan – resa, bo, äta, göra – kopplat till besöket.

I strategin för en hållbar besöksnäring i Uppsala län till år 2020 (Region Uppsala, 2017) pekas också den globala resenären ut som en viktig målgrupp. Visit Sweden har identifierat tre segment för den globala resenärens drivkrafter att semestra i Sverige: nyfikna upptäckare, aktiva naturälskare och vardagssmitande livsnjutare. Linnéminnena kan erbjuda samtliga segment intressanta upplevelser. Om världsarvet blir verklighet kan världsarvsbesökare delvis utgöra ett eget segment av besökare.

3.4.2 BEHOV

Det finns dock grupper som inte besöker Linnéminnena i så stor utsträckning. Unga vuxna besöker jämförelsevis sällan minnena. Respondenterna ser bland annat en potential i Uppsalas alla studenter. Nyblivna biologistudenter ges möjlighet till ett besök på Linnés Hammarby, men det finns tydliga utvecklingsmöjligheter i att locka denna grupp ytterligare.

Invånare med utländsk bakgrund är en annan målgrupp med potential att växa. Biotopia har exempelvis anordnat SFI-vandringar på Linnéstigarna. Här ges förslag på att fokusera på odling, t.ex. i kolonilotter, för att uppmärksamma och intressera målgruppen. För att detta ska ske kan det bland annat behöva läggas resurser på översättningar och mer riktade insatser. Likaså finns det potential att öka andelen inhemska turister, inte minst

bussresenärer. För att turisterna ska erbjudas en hållbar och kvalitativ upplevelse behövs dock en del åtgärder, bland annat avseende tillgängligheten till och på plats i minnena. Detta gäller inte minst för Linnés Hammarby (se vidare analys av respektive Linnéminne).

3.5 KOMMUNIKATION/MARKNADSFÖRING

3.5.1 NULÄGE: SPRETIG KOMMUNIKATION

Likt den spretighet som finns kring de olika Linnéminnenas karaktär, verksamhet, ägandeskap och drift, marknadsförs de olika platserna i olika stor utsträckning och på olika sätt. Linnéträdgården, Linnémuseet och Linnés Hammarby marknadsförs mest via de linneanska trädgårdarna. Uppsala universitet, som driver Linnéträdgården och Hammarby, använder sig främst av Facebook, Instagram, hemsidan www.botan.uu.se/vara-tradgardar/linnetradgarden/ och annonser i tidningar samt redaktionellt material. Det finns ingen specifik kommunikationsplan kring dessa kommunikationsinsatser. Destination Uppsala marknadsför Linné genom vissa internationella satsningar. Linné är en av sevärdheterna som lyfts på hemsidan <https://destinationuppsala.se/>, där "Linné och vikingar" uppges vara de mest säljande ämnena. Besök med koppling till Linné är också en viktig del i arbetet med incomingbyråer i Stockholm. Upplandsstiftelsen informerar om Linnéstigarna och naturreservaten på sin hemsida.

Genom *Linnés Uppsala* görs det dock gemensamma kommunikationssatsningar som ska locka besökare till platser och verksamheter med koppling till Linné. Samverkansgruppen har tagit fram foldrar om Linné utifrån de samlade resurserna. På sajterna www.linneuppsala.se och www.linnaeusuppsala.com finns information om bland annat olika besöksmål och aktuella evenemang med koppling till Linné. Enligt kommunikationsstrategin i *Linnés Uppsalas* projektplan ska gruppen "kommunicera en väl avvägd mix mellan ett park- och trädgårdsrelaterat budskap vs ett linnébudskap". Det finns också uppsatta mål kring antalet besökare på sajterna. Även om *Linnés Uppsala* arbetar gemensamt är uppfattningen att det läggs förhållandevis små resurser på gemensamma kommunikationsinsatser och att det inte riktigt tas ett gemensamt grepp om att marknadsföra Linné. Det efterfrågas en mer heltäckande hemsida, där all sorts information om verksamheter kopplade till Linné kan samlas. Idag är det många presumtiva aktörer och verksamheter som inte finns med på hemsidorna.

En omständighet som försvårar kommunikationen kring Linnéminnena med koppling till världsarvsansökan är den "namnröra" som uppges finnas kring Uppsalas linneanska trädgårdar. I detta begrepp ingår Linnéträdgården med Linnémuseet och Linnés Hammarby, men också Botaniska trädgården med sin barockträdgård och orangeri, platser som inte är med i världsarvsansökan. En annan verksamhet som inte är med i världsarvsansökan är till exempel Linnés Sävja. Representanter för Linnés Sävja är dock frågande inför Sävjas mindre grad av uppmärksamhet och undrar varför det inte går att samordna Sävjas och Hammarbys verksamhet och marknadsföring i större utsträckning.

En del informanter upplever också att Linnéverksamheterna drabbades av "den stora Linnébaksmällan" under 2010-talet efter det intensiva och framgångsrika arbetet under jubileumsåret 2007. Efter det fanns en trötthet på att arbeta med och marknadsföra Linné. Under fokusgrupperna framkom även vissa invändningar mot Destination Uppsalas arbete och att det inte finns en fysisk turistinformation i Uppsala längre. De gemensamma aktiviteterna under Linnédagen inkluderar inte heller alla med koppling till Linné, utan där finns förbättringspotential.

Uppsalaborna är viktiga ambassadörer för Linnéträdgårdarna och en viktig marknadsföringskanal. Av de Uppsalabor som haft besök gjorde 33 procent ett besök med sina gäster på något av besöksmålen med anknytning till Linné. Av boende i Uppsala län kan

65 procent rekommendera ett besök på de Linneanska trädgårdarna (Uppsala Universitet, 2018).

3.5.2 BEHOV

Det finns en efterfrågan på en samordnande kraft som lyfter fram och marknadsför verksamheter med koppling till Linné. Det handlar både om att presentera en mer heltäckande bild av verksamheter med koppling till Linné och att ha en samsyn och kontakt med olika turistnäringar. För många turistnäringar behöver evenen marknadsföras i god tid, eftersom många besökare bokar sina resor med lång framförhållning. En sådan framförhållning kunde underlättas om det fanns en samordnade kraft.

Det framkommer också behov av att utveckla kommunikationen kring Linnésommaren. I nuläget finns det för få resurser och för lite tid för att kunna marknadsföra evenemangen på ett tillfredsställande sätt. Respondenterna ser även en outnyttjad potential i den internationella publiken. Genom att lyfta fram och utnyttja att Linné var internationell i sin verksamhet bör man exempelvis i högre grad kunna samarbeta med utländska turistaktörer och ambassader. Med tanke på att både internationella besökare och personer med utländsk bakgrund nämns som viktiga målgrupper för framtiden finns ett behov av att ta fram information om Linnéminnena och dess verksamheter på flera olika språk och att använda fler kanaler än de traditionella, som foldrar och broschyrer.

3.6 HÅLLBARHET: PLATSENS TILLGÄNGLIGHET, NATUR- OCH KULTURVÄRDEN

3.6.1 NULÄGE: KÄNSLIGA MILJÖER VS. ÖKAT BESÖKSANTAL

Hållbarhetsperspektivet är av stor betydelse för uppdraget, inte minst då Unesco ställer krav på redovisning av hur kommande världsarv planerar att arbeta med hållbar turism. Hållbarhet kan omfatta flera olika aspekter, såväl miljömässig som ekonomisk och social hållbarhet.

På Linnés Hammarby finns den största skatten ur Linnés egen trädgård bevarad. Ett fyrtiotal arter har här överlevt sedan Linnés dagar som troliga rester från Hortus Upsaliensis, det som idag är Linnéträdgården i Uppsala. Dessa arter bildar tillsammans ett ovärderligt biologiskt kulturarv. Avseende slitage är en viktig fråga huruvida byggnaderna och trädgårdarna klarar att ta emot ett ökat besöksantal. Det finns t.ex. interiörer, föremål och växter som är känsliga för fysisk påverkan.

Enligt den utförda platsinventeringen har Linnémuseet känsliga interiörer och föremål, vilket tillsammans med det begränsade utrymmet gör att man enbart kan ta emot ett mindre antal besökare åt gången. Brandsäkerhetsaspekter spelar också in här, även om förbättrade utrymningsmöjligheter troligen bara skulle medge ett fåtal ytterligare besökare på övervåningen vid samma tillfälle. Trots att besökarna inte är många åt gången kan utrymmet upplevas som trångt och föremålen riskera att skadas. Vissa förbättringar skulle kunna göras, dock är det en balansgång mellan att skydda föremålen och att inte alltför mycket riskera att förta besökarnas upplevelse av platsen.

Vad gäller Linnés Hammarby finns det begränsningar i tillgänglighet, där höga trösklar, grusgångar och smala trappor utan hiss begränsar tillgängligheten för att alla, oavsett funktionalitet, ska kunna besöka minnet. Den relativt nya entrébyggnaden upplevs redan nu för liten. Dels finns behov av större ytor för caféet, men det finns också önskemål om en bra uppsamlingsplats för att kunna ge besökare en introduktion till platsen och vad de kommer att kunna se under sitt besök. Det lilla caféet inverkar också på möjligheten för innehavaren att kunna få tillräcklig ekonomisk bärighet i verksamhet. Det finns även problematik kring utbudet av toaletter. Trots nämnda begränsningar finns det möjlighet att ta emot fler

besökare. Detta kräver dock åtgärder, avseende bland annat en större flexibilitet vad gäller guidade turer.

Linnéstigarna uppges vara välbesökta, särskilt utmed vissa avsnitt. Samtidigt är känsligheten i miljöerna inte så stor. Antalet parkeringsytor i anslutning till stigarna varierar, men kan på flera ställen sannolikt ta emot fler besökare än idag. Bland respondenterna finns en samsyn kring vikten av att aktörerna tar ansvar för Linnéminnena och att dessa ska kunna exponeras för allmänheten på ett hållbart sätt så att även kommande generationer kan ta del av minnena i samma skick som idag. Med tanke på uppdraget att öka besöksantalet på ett hållbart sätt kan det ge upphov till målkonflikter, åtminstone på vissa platser. Redan idag finns begränsningar kring Linnés Hammarby och Linnémuseet avseende exempelvis besöksantal. En fördjupad studie för att arbeta förebyggande och att hitta olika lösningar blir viktigt i samband med att Linnéminnena lyfts ytterligare som besöksmål.

3.6.2 BEHOV

Det finns en del idéer om hur man skulle kunna utveckla turismen och besöksnäringen kring Linnéminnena. Ett sätt att minska trycket på de mer känsliga byggnaderna är att förlänga säsongen som verksamheterna har öppet. På så sätt kan antalet besökare spridas ut över året och minska riskerna för köer och en sämre turismprodukt, samtidigt som minnena används i större utsträckning över året, utan att belastningen blir så hård på byggnaderna och innehållet.

Det efterfrågas en större flexibilitet och mer kreativa idéer kring vad som skulle kunna erbjudas turister som besöker Linnéminnena. Går det att behålla eller ändra presentationen utifrån årstider i större utsträckning än vad som görs idag? Kan t.ex. staden Uppsala spela en större roll under vinterhalvåret då det kanske inte är lika lockande att åka till exempelvis Hammarby? Kan sevärdheterna kompletteras med teaterföreställningar eller film som visar Linnés liv och verk på ett alternativt sätt och som minskar trycket på byggnaderna? Det kan också handla om att utveckla den naturliga kopplingen till växter och odling, där kolonilotter och odling av växter från olika delar av världen kan vara ett sätt att engagera och locka exempelvis personer med utländsk bakgrund och därmed också bredda målgruppen. Det finns också idéer om att stärka samverkan mellan Linnéminnena med universitetets museum Gustavianum. Det pågår diskussioner om att Gustavianum efter museets renovering skulle kunna ha ett särskilt Linnétema, där forskning kan knytas ihop med den historiska figuren Linné.

Som ett led i att minska flaskhalsarna föreslås om- och utbyggnationer av vissa minnen. Bland annat är besökscentret på Linnés Hammarby för litet, då det dessutom inrymmer caféet. Följden blir köer och en sämre besöksupplevelse. En annan viktig åtgärd är att sprida ut besöken till exempelvis Linnés Hammarby över dagen. Dagens upplägg med att besökaren inte kan bevista huvudbyggnaden utan guide gör att exempelvis besökare med bussturer blir begränsade till att besöka Hammarby just vid dessa tillfällen. Ett större besöksantal kräver dock nya lösningar för besöksmottagningen. Att bygga något nytt i Hammarby kan både bli svårt och kostsamt.

En svaghet som lyfts fram är att det idag är ojämn kvalitet på besöksmålen kopplade till Linné. Samtidigt bör detta kopplas till frågan om möjligheten att informera om vad besökarna kan förvänta sig på plats. Den ojämna kvaliteten beror i hög grad på intresset hos dem som äger de olika Linnéminnena. Därför behöver de berörda aktörerna bestämma sig vad man vill vara för slags besöksmål.

3.7 HÅLLBARHET: TILLGÄNGLIGHET TILL BESÖKSMÅLEN

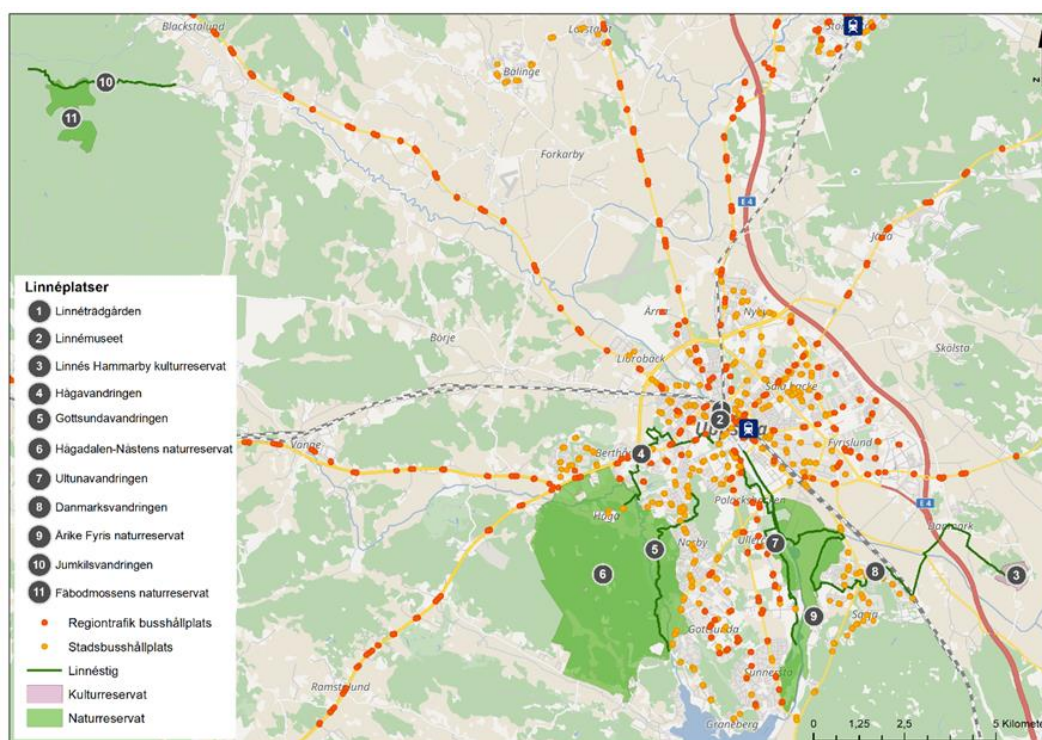
3.7.1 NULÄGE: GOD TILLGÄNGLIGHET MED VISSA UNDANTAG

Genom den transportanalys som belyste tillgängligheten till de olika Linnéminnena utifrån trafikslagen bil, cykel, gång och buss kan konstateras att samtliga av de mer centralt belägna Linnéminnena i Uppsala har god tillgänglighet via kollektivtrafik och via cykelvägnätet. Däremot har Linnés Hammarby, sydost om Uppsala tätort, samt Jumkilsvandringen och Fäbodmossens naturreservat, nordväst om Uppsala tätort, begränsad tillgänglighet. En besökare som reser med kollektivtrafik får gå två kilometer från närmaste hållplats till Linnés Hammarby. Likaså är det ett visst avstånd från både starten och slutet på Jumkilsvandringen till närmaste hållplats (se figur 7). När det gäller tillgängligheten med cykel har Uppsala tätort ett väl utbyggt cykelnät som tillgängliggör de mer centralt belägna Linnéplatserna. Cykelinfrastrukturen är dock mer bristfällig då besökare vill nå Linnés Hammarby, Jumkilsvandringen eller Fäbodmossens naturreservat (se figur 8).

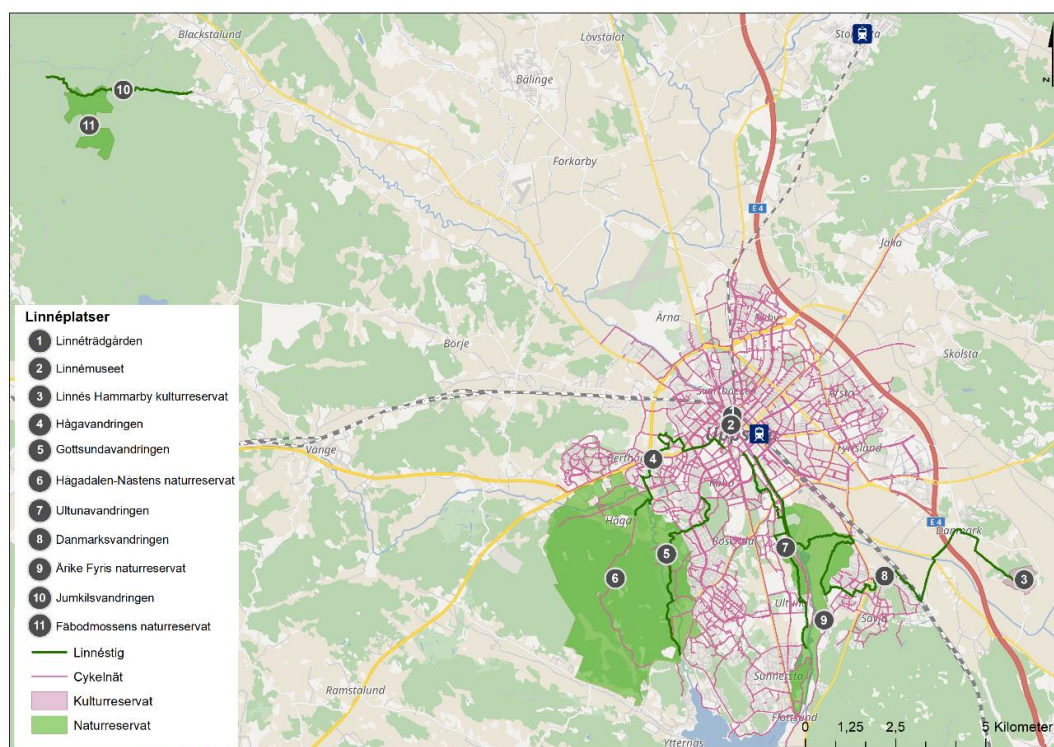
3.7.2 BEHOV

Flera respondenter lyfter fram problemen med att ta sig till Linnés Hammarby och nämner hur besökaren vid transport med buss behöver gå ett par kilometer för att nå besöksmålet. Då cykelväg saknas och det är en smal vägren att cykla på den vanliga vägen, inskränks möjligheten att ta sig till målet i stort till bil eller guidad busstur. Det finns alltså tydliga behov att utveckla det kollektiva trafiknätet, liksom cykelnätet.

Under intervjuer och fokusgrupper nämns den busslinje som trafikerade sträckorna mellan Linnéminnena under Linnéjubileet. Flera menar att en sådan busslinje skulle kunna öka tillgängligheten inte bara till ett enskilt Linnéminne utan även mellan platserna. En förbättrad koppling mellan platserna, i form av "slingor" som knyter ihop de olika besöksmålen via gång, cykel eller buss kan stärka destinationsperspektivet. Även om Linnéträdgården ligger centralt nämns även problem med besöksparkering, inte minst har bussar svårt att hitta parkering utanför trädgården.

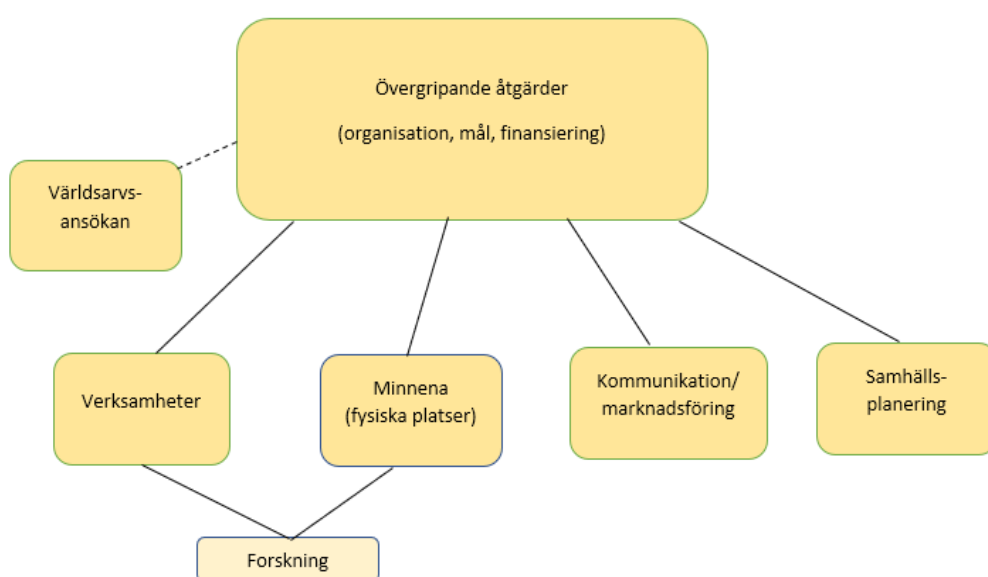
Figur 7. Kartan visar busshållplatser för lokal- och regionaltrafik. Tillgängligheten till Linnéminnena är generellt god, undantaget till Linnés Hammarby.

Figur 8. Uppsala tätort har ett väl utbyggt cykelnät som tillgängliggör de mer centralt belägna Linnéplatserna. Cykelinfrastrukturen är mer bristfällig då besökare vill nå Linnés Hammarby, Jumkilsavandringen eller Fäbodmossens naturreservat.

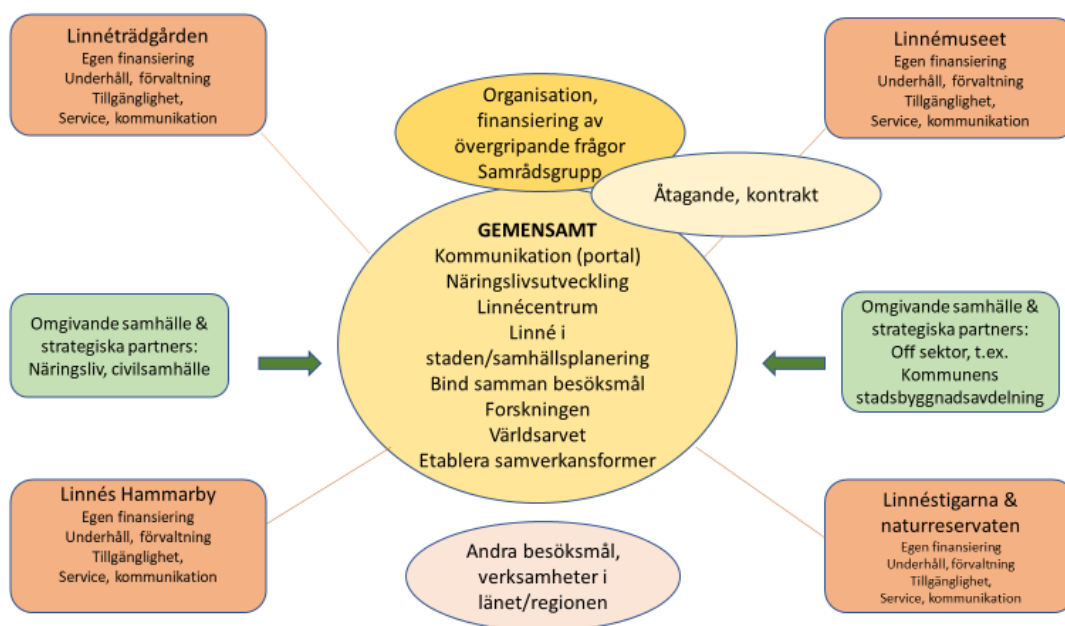
4 ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Utifrån den beskrivna nuläges- och behovsanalysen har Tyréns tagit fram ett antal åtgärdsförslag. Förslagen har arbetats fram med hjälp av bland annat interna och externa workshops samt diskussioner med uppdragets samrådsgrupp. Då uppdraget avser en förstudie bör dessa åtgärdsförslag ses som ett första steg i det fortsatta arbetet med utvecklingen av Linnéplatserna. Åtgärder kan behöva konkretiseras ytterligare, avseende exempelvis kostnader. Genom åtgärdsförslagen finns dock en grund för att utveckla en långsiktig strategi för att skapa en mer hållbar, bättre rustad destination då Linnéplatserna blir världsarv. Under arbetets gång har det framkommit behov inom en rad olika områden och på olika nivåer, vilket också märks i åtgärdsförslagen. Figur 9 visar hur vi har delat in de olika förslagen i olika områden. I den bruttolista på förslag som återfinns i Bilaga 3 redovisas förslagen utifrån dessa teman.

Figur 9. Områden för åtgärdsförslag.

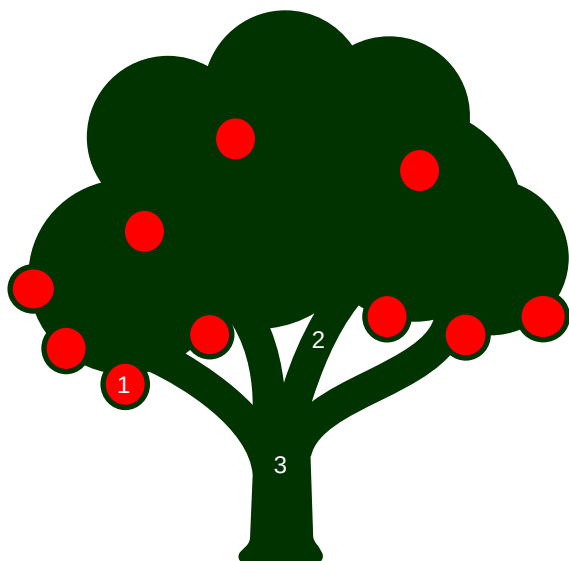
De olika förslagen skiljer sig också åt avseende t.ex. vem som har det övergripande ansvaret samt hur åtgärden ska genomföras och finansieras. Figur 10 visar på förutsättningarna för de olika åtgärder utifrån mandat och förutsättningar. De olika Linnéminnena i figurens ytterkant har olika ägare och förvaltare med sin egen finansiering. Varje minne sköter sitt underhåll och förvaltande och behöver vidta åtgärder för att möta utmaningar kring tillgänglighet, service och kommunikation. Samtidigt kan flera av dessa utmaningar behöva en samordning med andra aktörer och minnen för att underlätta och hitta samordningsvinster. Detta symboliseras av strecken in mot den inre, gemensamma cirkeln. Denna cirkel visar på gemensamma frågor och utmaningar som inte kan lösas av de enskilda Linnéminnena, utan alltså behöver samordnas. Exempel på sådana frågor är en gemensam kommunikation, näringslivsutveckling, uppförandet av ett Linnécentrum, Linnés roll och synlighet i samhällsplaneringen och utvecklingen av Uppsala, möjligheten att binda samman besöksmålen i högre grad, utvecklingen av forskningens roll i anknytning till Linné samt, sist men inte minst, arbetet med ett framtida världsarv.

Figur 10. Förutsättningar för att åstadkomma olika åtgärder, där de olika Linnéminnena har sin enskilda ägare och budget, men där åtgärder i den större cirkeln kräver mer gemensamma ansträngningar.

Arbetet med åtgärdsförslagen har alltså renderat i ett stort antal åtgärder. En bruttolista av åtgärderna redovisas som nämnts i Bilaga 3. Bruttolistan kan ses som ett "smörgåsbord", där det finns möjlighet för olika aktörer att ta vid och ytterligare konkretisera och genomföra åtgärderna utifrån sina behov och möjligheter. I arbetsprocessen har även ett antal mer specificerade åtgärder identifierats. Dessa har valts ut genom både workshopdeltagarnas val och av Tyréns egna prioriteringar. De mer specificerade åtgärderna har delats in i tre nivåer utifrån dess omfattning och komplexitet, illustrerat i figur 11:

- 1) "Lågt hängande frukter" – förhållandevis enkla åtgärder som kan göras utan att alltför många aktörer behöver vara inblandade. Genomförandet bör kunna ske på kort sikt och inte innebära alltför stora kostnader. Åtgärderna ger möjlighet att snabbt kunna komma vidare i arbetet med att stärka besöksnäringen kring Linnéminnena.
- 2) "Grenarna" – något mer komplicerade åtgärder som kräver viss förberedelse och utredning innan de kan genomföras. Flera aktörer är inblandade, oftast till större kostnader. Tidsaspekten är i regel något längre.
- 3) "Stammen" – långsiktiga, övergripande förslag på åtgärder med stor komplexitet som kräver ökade resurser, ytterligare studier och förberedelser samt en samsyn och ett engagemang från flera inblandade aktörer.

Figur 11. "Åtgärdssträdet", där 1) symboliserar "Lågt hängande frukter" dvs. förhållandevis enkla åtgärder som kan genomföras med relativt få aktörer, 2) symboliserar "Grenarna" dvs. något mer komplicerade åtgärder som kräver viss förberedelse och utredning innan de kan genomföras och 3) symboliserar "Stammen" dvs. långsiktiga, övergripande förslag på åtgärder med stor komplexitet som kräver ökade resurser och samsyn.

En viktig del för att förslagen ska bli verklighet är också att specificera och konkretisera vem som ska ansvara för åtgärden, vem som ska utföra den och hur det ska gå till, vilken uppskattad kostnad eller ansträngning som krävs för att genomföra den och när den ska göras. Kostnadsuppskattningen bygger inte på någon djupare analys utifrån kostnadskalkyler, då detta inte ingått i uppdraget. Uppskattningen ger dock en fingervisning om det är mindre eller större resurser som krävs för att genomföra åtgärden. Vi har även specificerat vilken effekt som åtgärden kan tänkas ha och om det finns några risker sammankopplade med åtgärden. För att förslagen på åtgärder verkligen ska omsättas i praktik är det viktigt att vinsterna med förslagen för de olika aktörerna tydliggörs. Annars finns det en risk att förslagen inte genomförs. Utgångspunkten för åtgärdsförslagen är att Uppsala län ska vara redo att ta emot ett ökat besöksantal på ett hållbart sätt om världsarvsansökan går igenom. Målbilden för åtgärderna är därför "Världsarvsstaden Uppsala". Oavsett om världsarvet blir verklighet står dock målbilden kvar. Därför beskrivs även Länsstyrelsens roll och världsarvets koppling till de olika förslagen.

4.1 FÖRSLAG PÅ KORT SIKT – "LÅGT HÄNGANDE FRUKTER"

4.1.1 ÅTGÄRD 1: UTÖKA MEDLEMMARNA, VERKSAMHETEN OCH RESURSERNA I SAMVERKANSGRUPPEN LINNÉES UPPSALA

- Identifierat behov: Flera aktörer uttrycker ett behov av att Länsstyrelsen som tidigare var med i samverkansgruppen *Linnés Uppsala* ska återinträda. Samverkansgruppen bör även utökas med andra relevanta aktörer ifall ett större grepp ska kunna tas om utvecklingen av Linnéminnena. För det behövs även ökade resurser.
- Tid för åtgärden: Kan startas utan dröjsmål, genomförande till kommande säsong 2020.
- Hur: En utveckling av *Linnés Uppsala* kan fungera drivande för att starta arbetet med flera av åtgärderna som beskrivs i förstudien, t.ex. strategin och den nya

organisationen. Andra aktörer som kan tänkas ingå i samverkansgruppen utöver Länsstyrelsen är t.ex. Biotopia och Statens fastighetsverk.

- Utförare och ansvar: Berörda parter tar beslut, beslutet kräver förankring inom respektive ny organisation för att resurser ska kunna avsättas.
- Kostnad/ansträngning: Begränsade kostnader i form av arbetstid och viss ekonomisk insats.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Länsstyrelsen tar åter plats i *Linnés Uppsala* och kan på så sätt vara mer delaktig i samverkansbeslut. Länsstyrelsens medverkan ökar möjligheten att världsarvet får större vikt i samverkansgruppens beslut. Det kan stärka världsarvets roll i destinationsutvecklingen.
- Effekt: Genom att Linnés Uppsala får fler medlemmar kan gruppens inverkan på destinationsutvecklingen stärkas. Länsstyrelsens medverkan stärker världsarvets betydelse i gruppens arbete. Biotopias medverkan stärker naturturismen och Linnéstigarnas roll bland Linnéminnena, vilka idag för en mer undanskymd tillvaro jämfört med Linnés Hammarby och Linnéträdgården med museet.
- Eventuella risker: Viss risk att respektive organisation inte vill avsätta mer resurser och att de olika aktörerna misslyckas i att förankra beslut inom sin egen organisation.

4.1.2 ÅTGÄRD 2: FÖRBÄTTRA BUSSKOMMUNIKATION TILL LINNÉS HAMMARBY

- Identifierat behov: Bristande tillgänglighet till Linnés Hammarby.
- Tid för åtgärden: Kan startas utan dröjsmål, genomförande till kommande säsong 2020.
- Hur: Knivstabussen sträckas förslagsvis om och passerar förbi Hammarby ett visst antal turer per dag. Busstrafiken går tätare under säsong. För att öka möjligheten att ha öppet längre tid på året föreslås även att turen går under lågsäsong, med anpassad turtäthet.
- Utförare och ansvar: Region Uppsala (Uppsala länstrafik) har ansvar för busstrafiken.
- Kostnad/ansträngning: Begränsade kostnader, investeringar i form av t.ex. nya busskurer och bänk vid hållplats.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Åtgärden har ingen direkt koppling till Länsstyrelsen. En förbättrad kommunikation mellan Uppsala centrum och Linnés Hammarby bidrar dock till att öka tillgängligheten till världsarvet.
- Effekt: Tillgängligheten till Linnéminnet ökar, vilket bidrar till en demokratisering av besöksmålet, då fler har möjlighet att besöka det. Det kan i sin tur leda till ökade inkomster för besöksnäringen.
- Eventuella risker: Inga identifierade risker.

4.1.3 ÅTGÄRD 3: UTVECKLA DIALOGMÖTEN FÖR ERFARENHETSUTBYTE MED OMGIVANDE SAMHÄLLET

- Identifierat behov: Aktörer med koppling till Linnéminnena upplever behov av ökad delaktighet och saknar arenor för att kunna träffas och utbyta erfarenheter.
- Tid för åtgärden: Kan startas utan dröjsmål.
- Hur: Den uppdaterade samverkansgruppen *Linnés Uppsala* bjuder in och genomför dialogmöten med en bredd av aktörer. Inför varje möte tydliggörs syftet och förväntat resultat med mötet.
- Utförare och ansvar: Den uppdaterade *Linnés Uppsala* under ledning av Region Uppsala.
- Kostnad/ansträngning: Mindre grad av ansträngning och kostnad. Utgörs mest av arbetstid i samband med mötena.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Då Länsstyrelsen föreslås ingå i *Linnés Uppsala* tar Länsstyrelsen en roll i att arrangera mötena och fylla dem med innehåll. Dialogmöten ger Länsstyrelsen möjlighet att förankra världsarvet i det omgivande samhället i ett tidigt skede.
- Effekt: Stärkt delaktighet, möjligheten för näringsliv och civilsamhälle att bedriva sin verksamhet underlättas. Diskussionerna på mötena kan bilda underlag för åtgärder i en kommande strategi.
- Eventuella risker: Högt ställda förväntningar som inte blir uppfyllda, därför viktigt att tydliggöra mötenas syfte. Svårigheter att hitta lämpliga tider för möten under arbetstid.

4.1.4 ÅTGÄRD 4: UTÖKA ÖPPETTIDER ÖVER DYGNET

- Identifierat behov: Besöksstrycket är bitvis hårt på Linnés Hammarby och Linnémuseet. "Flaskhalsar" som gör att besökare får vänta och bidrar till en sämre besöksupplevelse.
- Tid för åtgärden: Kan startas utan dröjsmål.
- Hur: Öppettiderna utökas på Linnés Hammarby, Linnéträdgården och Linnémuseet.
- Utförare och ansvar: Respektive Linnéminne ansvarar. Kan behöva en samsyn mellan de olika minnena, samordning som kan underlätta kombinerade besök. För Linnés Hammarby krävs även en samordning med busstrafiken för tillgängligheten.
- Kostnad/ansträngning: Ökade personalkostnader, eventuell utökning av belysning.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Åtgärden har ingen direkt koppling till Länsstyrelsen. En utökning av öppettiderna blir en förebyggande åtgärd för att minska slitaget på och tillgängligheten till världsarvet.
- Effekt: Besöksstrycket och slitaget minskar på Linnés Hammarby och Linnémuseet, vilket bidrar till ökad hållbarhet. Mindre besöksstryck kan i sig förstärka besöksupplevelsen.
- Eventuella risker: Ökade kostnader för verksamheterna, osäkert om det lönar sig i form av fler besökare.

4.1.5 ÅTGÄRD 5: FÖLJ UPP UTVECKLING AV HÅLLBAR TURISM KOPPLAD TILL LINNÉMINNENA

- Identifierat behov: Bristfällig kunskap om besökarens upplevelse av Linnéminnena. Det gäller inte minst Linnéstigarna. För att motivera företag och andra aktörer att ta ansvar för utvecklingen är det viktigt kunna visa på vinster med att arbeta för ökad hållbarhet.
- Tid för åtgärden: Kan startas utan dröjsmål, genomförande till kommande säsong 2020.
- Hur: Utveckla ett system av lämpliga indikatorer för att återkommande följa upp och mäta förändring. Genomför besöksundersökningar för att få mer kunskap om vilka besökarna är, vad de efterfrågar och hur de upplever sitt besök. Detta kan förslagsvis ske via en app.
- Utförare och ansvar: Den uppdaterade *Linnés Uppsala* ansvarar för framtagande av indikatorsystemet och samordning av undersökningarna och dess resultat. Besöksundersökningarna utförs av respektive Linnéminne.
- Kostnad/ansträngning: Kostnader beroende på ambitionsnivå, det kan finnas behov av att få extern hjälp med att utforma indikatorerna och besöksundersökningarna. Utöver detta viss arbetstid för *Linnés Uppsala*.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Länsstyrelsen har en roll i den uppdaterade *Linnés Uppsala*. Den nya kunskapen som erhålles genom indikatorer och besöksundersökningar bildar underlag för att följa upp världsarvet utifrån bevarande- och besöksperspektiv.
- Effekt: Förbättrad kunskap om besöksutvecklingen vad gäller kvalitet och påverkan på Linnéminnena.
- Eventuella risker: Resurser för att genomföra åtgärden måste finnas, risk att implementering av resultatet inte sker.

4.1.6 ÅTGÄRD 6: BENCHMARKINGSTUDIE MED ANDRA VÄRLDSARV

- Identifierat behov: Ökad kunskap om hur andra världsarv arbetar och organiserar sig, möjlighet att inspireras av goda exempel och undvika tidigare misstag.
- Tid för åtgärden: Kan startas utan dröjsmål, genomförande till kommande säsong 2020.
- Hur: Användning av "best-practice" utifrån teman som organisering, strategier och samverkan utifrån framgångsfaktorer och utmaningar. Som utgångspunkt kan webbportalen Unesco World Heritage Sustainable Tourism Toolkit användas. Erfarenhetsutbyte med världsarv i Sverige och med andra världsarv som har liknande karaktär som "The Rise of Systematic Biology".
- Utförare och ansvar: *Linnés Uppsala* ansvarar för benchmarkingstudien.
- Kostnad/ansträngning: Beroende på omfattning. Ingår platsbesök i erfarenhetsutbytet ökar kostnaderna.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Länsstyrelsen ingår i den uppdaterade *Linnés Uppsala*. Som ansvarig för världsarvet föreslås Länsstyrelsen vara drivande i åtgärden. Länsstyrelsen har dessutom kontakter med andra Linnéminnen i världen.
- Effekt: Ökad kunskap och inspiration av hur andra världsarv har gått tillväga.
- Eventuella risker: Inga identifierade risker.

4.1.7 ÅTGÄRD 7: TYDLIGGÖR LINNÉMINNENAS SAMHÄLLSEKONOMISKA NYTTA

- Identifierat behov: Behov av att tydliggöra den samhällsekonomiska nyttan med Linnéminnena.
- Tid för åtgärden: Kan startas utan dröjsmål, genomförande under 2020.
- Hur: *Linnés Uppsala* tar initiativ till en studie där den samhällsekonomiska nyttan beräknas. För genomförandet kan behövas extern hjälp.
- Kostnad/ansträngning: Uppskattad kostnad 200–300 000 kr.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Länsstyrelsen ingår i den uppdaterade *Linnés Uppsala*. Den samhällsekonomiska analysen kan rendera i att större resurser frigörs för att skapa ett hållbart och kvalitativt världsarv.
- Effekt: Genom att den samhällsekonomiska nyttan med Linnéminnena och dess koppling till Uppsalas besöksnäring tydliggörs så ökar möjligheten att politiker och andra makthavare (inom t.ex. universiteten) får bättre kunskap om och tydligare ser potentialen i Linnéminnena. Detta kan leda till att resurser frigörs för att utveckla destinationsperspektivet och Linnéminnena samt att förändra bilden av världsarvet, från en kostnad till en investering.
- Eventuella risker: Samhällsekonomiska analyser bygger på generella antaganden. Tar inte hänsyn till kvalitativa aspekter.

4.2 FÖRSLAG MED NÅGOT STÖRRE KOMPLEXITET – "GRENARNA"

4.2.1 ÅTGÄRD 1: UTVECKLA APP FÖR ATT INTEGRERA OCH LEVANDEGÖRA MODERN FORSKNING MED KOPPLING TILL LINNÉ

- Identifierat behov: Nå ut med forskning, sammankoppla Linnéminnena med dagens forskning. Förbättra besöksupplevelsen.
- Tid för åtgärden: Bör kunna påbörjas under 2020. Genomförandet tar dock längre tid.
- Hur: Via en app, t.ex. GeoStory (som redan finns), ges information om olika projekt och forskning som är kopplad till systematisk biologi. Forskare från SLU och Uppsala universitet samt andra lämpliga aktörer bidrar med kunskap.
- Utförare och ansvar: Uppsala universitet och SLU i samverkan med Linnéminnena och *Linnés Uppsala*.
- Kostnad/ansträngning: Appen, t.ex. GeoStory, behöver fyllas med lämpligt och intresseväckande innehåll och presenteras på ett tillgängligt sätt, utifrån exempelvis olika språk. Kräver engagemang från forskarvärlden.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Länsstyrelsen ingår i den uppdaterade *Linnés Uppsala*. Länsstyrelsen kan bidra med innehåll kring kultur- och naturarv. Åtgärden stärker kvalitén i presentationen av världsarvet.
- Effekt: Integrerar och levandegör modern forskning med koppling till Linné genom Linnéminnena och stärker besöksupplevelsen.
- Eventuella risker: Kräver engagemang från forskarvärlden. Finns intresset och resurserna?

4.2.2 ÅTGÄRD 2: BYGG UT BESÖKSMOTTAGNINGEN PÅ LINNÉS HAMMARBY

- Identifierat behov: Trängsel vid besöksmottagningen. Besökscentret på Linnés Hammarby är för litet, då det dessutom inrymmer caféet. Detta leder till köer och en sämre besöksupplevelse.
- Tid för åtgärden: Arbetet med förankring och planering bör kunna påbörjas under 2020. Planering och byggande sträcker sig över flera år.
- Hur: Ny entrébyggnad alternativt utbyggnad av befintlig byggnad eller inrymmande i annan befintlig lokal. I ett första steg genomförs en fördjupad behovsinventering som ligger till grund för val av t.ex. lokalisering och utformning.
- Utförare och ansvar: Statens fastighetsverk, Uppsala universitet, Uppsala kommun och Länsstyrelsen.
- Kostnad/ansträngning: Stor kostnad, särskilt vid nybyggnation.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Länsstyrelsen ansvarar för kulturresevatet. Åtgärden har betydelse för världsarvets hållbarhet, tillgänglighet och kvalitet.
- Effekt: Förbättrad besöksupplevelse, ökad tillgänglighet och minskat slitage.
- Eventuella risker: Nybyggnation kräver stor hänsyn till platsens värden. Finansiering.

4.2.3 ÅTGÄRD 3: ÖKA TILLGÄNGLIGHETEN OCH UPPLEVELSEN GENOM INTERAKTIV VISUALISERING PÅ LINNÉS HAMMARBY

- Identifierat behov: Huvudbyggnaden kan endast ta emot ett visst antal besökare åt gången. Personer med funktionsnedsättning kan ha svårt att röra sig i de äldre byggnaderna.
- Tid för åtgärden: Utredning kan starta 2020.
- Hur: Ny visualiseringsteknik såsom VR (Virtual reality) eller AR (Augmented Reality) kan bidra till att presentera Linnéminnena på ett nytt sätt. Möjlighet att använda sig av kompetens på universitetet, t.ex. genom befintlig gameutbildning och forskare som kan bidra med innehåll.
- Utförare och ansvar: Uppsala universitet, Statens fastighetsverk och Länsstyrelsen.
- Kostnad/ansträngning: Stor kostnad i utvecklingsskede, på workshopen nämndes summor på ett par miljoner kronor.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Finansiär. Den interaktiva visualiseringen ger nya sätt att presentera världsarvets värden. Möjlighet att genom visualisering koppla samman det lokala perspektivet med andra delar av världsarvet runt om i världen.
- Effekt: Ökad tillgänglighet för alla och minskat slitage i byggnaderna. Nytt sätt att presentera Linnéminnet vilket kan förbättra besöksupplevelsen. Möjlighet att integrera ny forskning om systematisk biologi.
- Eventuella risker: Risk för ingrepp i känsliga miljöer. Risk för ny flaskhals på grund av högt besöksstryck, vilket kan få konsekvenser för funktionsnedsatta människors möjlighet att ta del av tekniken.

4.2.4 ÅTGÄRD 4: SKAPA SLINGOR/RUNDTURER SOM KOPPLAR SAMMAN OLIKA LINNÉMINNEN MED VARANDRA

- Identifierat behov: De olika Linnéminnena kan samordnas bättre och erbjuda en större helhetsupplevelse för besökarna.
- Tid för åtgärden: En utredning kan startas utan dröjsmål, genomförandet är en längre process.
- Hur: Utred hur Linnés Hammarby, Linnéträdgården, Linnés Sävja och Linnéstigarna med tillhörande naturreservat söder om centrum kan kopplas samman med hjälp av gång- och cykelleder och eventuellt en busstur. För att knyta samman dessa platser kan anläggning av nya gång- och cykelvägar samt framtagande av informationsskyltar behövas. Det kan även kompletteras med en mobil app-lösning, som visar geografin och information om platserna.
- Utförare och ansvar: *Linnés Uppsala* i samråd med respektive Linnéminne och berörda förvaltningar på kommunen.
- Kostnad/ansträngning: Kostnaden beror på hur lång sträcka gång- och cykelstråk som behöver anläggas samt omfattningen av skyltning.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Åtgärden har ingen direkt koppling till Länsstyrelsen utöver medverkan i den uppdaterade *Linnés Uppsala*. Förebyggande åtgärd för att minska slitage på och tillgängligheten till världsarvet.
- Effekt: Skapar ett mer sammanhållet besöksmål, bidrar till att stärka Uppsala som Linnés stad. Ger möjlighet att integrera platser som Linnés Sävja, som inte ingår i världsarvsansökan. Ökade möjligheter att utveckla företagande bland näringsidkare utmed slingorna.
- Eventuella risker: Förutsätter att kommunen är villig att utveckla gång- och cykelstråk.

4.2.5 ÅTGÄRD 5: NÄRINGSLIVSUTVECKLING

- Identifierat behov: Näringslivet upplevs inte delta i utvecklingen av Linnéminnena i den utsträckning som är önskvärd. Näringslivet är en viktig part i produktutvecklingen av Linnéminnena och bör ta en större roll för att skapa ekonomisk nytta och förbättra besöksupplevelsen.
- Tid för åtgärden: Arbetet kan påbörjas utan dröjsmål, genomförandet är en löpande verksamhet.
- Hur: Näringslivsutveckling sker inom flera områden. En del avser platsutveckling genom att identifiera mötesplatser med koppling till näringslivet och Linné. På så sätt kan fysiska platser bilda en plattform för näringslivsutveckling. För detta behöver ett samarbete mellan offentlig sektor och samhällsbyggare/kommersiella aktörer utvecklas, där offentlig sektor kan bidra med kunskap, kompetens och forskning kring Linné. En annan del avser en identifiering av nya kommersiella aktörer som kan knyta an till Linné i sin verksamhet. Det finns exempelvis stor potential i kopplingen mellan natur och kultur där en utveckling av vandrings- och cykelaktiviteter på Linnéstigarna kan utvecklas och knytas ihop med andra leder i regionen och skapa en mer sammanhållen regional destinationsutveckling. Detta ligger i linje med de trender som beskrivits i målgruppsanalysen, som bland annat märks i en ökning av vandrings- och cykelturism. En tredje del avser möjligheten att utveckla näringslivsverksamhet på plats i respektive Linnéminne.
- Utförare och ansvar: Kommunen har huvudansvaret. Befintliga näringslivsutvecklare och företagsfrämjare, som exempelvis Connect, blir utförare. Region Uppsala får en

viktig roll för det regionala näringslivsperspektivet. *Linnés Uppsala* kan spela roll i samverkansarbetet.

- **Kostnad/ansträngning:** Bygger på att kommun och region samorganiserar sig med näringsliv. Dessutom spelar ägare och förvaltare av respektive Linnéminne en roll. Det betyder att ansträngningen kan bli stor för att få en ökad samverkan mellan offentlig och privat sektor. Merparten av kostnaden bör dock kunna ske inom befintlig verksamhet.
- **Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet:** Länsstyrelsen ingår i den uppdaterade *Linnés Uppsala*. En starkare koppling till näringslivet ger möjligheter att utveckla destinationsperspektivet i världsarvet.
- **Effekt:** Den kommersiella drivkraften kring Linnéminnena ökar. Ett större engagemang från näringslivet förbättrar möjligheten att utveckla besöksnäringen i kommunen och regionen. Åtgärden kan ge kopplingar mellan Linné och näringar som traditionellt inte varit knutna till Linnéminnena samt utveckla befintliga kopplingar. Linnéförankringen stärks bland regionens näringsliv, vilket kan leda till att Linnéminnena når en bredare publik och nya målgrupper. Det finns potential att utveckla en mer övergripande verksamhet med utgångspunkt i "Linnés fotspår i länet", där fler platser och näringar än de beskrivna Linnéminnena ingår i ett regionalt perspektiv. Åtgärderna kan bidra till att öka inkomster och lönsamhet för både enskilda företagare och regionen i stort. Dessutom kan åtgärderna skapa nya arbetstillfällen.
- **Eventuella risker:** Det kan finnas en viss utmaning i att få in Linnéperspektivet på ett naturligt sätt i vissa näringsverksamheter. De offentliga och privata aktörerna har olika tidsperspektiv som de arbetar utifrån, vilket kan försvåra samarbetet. Det finns även en risk att kommersiella verksamheter som inte ligger i linje med hållbarhetsperspektivet och det som bör kommuniceras kring Linné på platserna engageras, vilket riskerar att försämra såväl hållbarhetsperspektivet som att urholka budskapet.

4.3 ÖVERGRIPANDE FÖRSLAG – "STAMMEN"

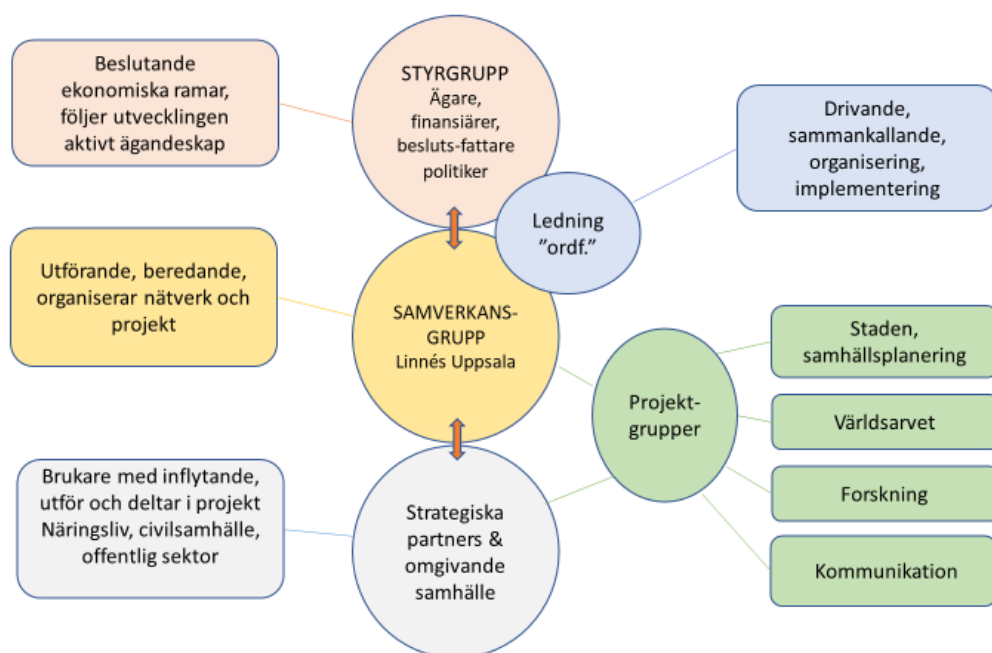
4.3.1 ÅTGÄRD 1: STRATEGIARBETE

- **Identifierat behov:** Det saknas en gemensam målbild och strategi för att utveckla turismen i och kring Linnéminnena. Den nuvarande strategin sträcker sig fram till 2020. Det behövs därför en ny strategi som kan inspireras av de behov och förslag som har identifierats i denna förstudie.
- **Tid för åtgärden:** Kan startas utan fördröjning, dock beroende av i vilken ordning arbetet med strategi respektive organisation genomförs.
- **Hur:** Inför strategiarbetet görs en förstudie där varje relevant aktör gör en egen SWOT-analys för att identifiera styrkor, svagheter, hot och möjligheter i sin verksamhet med koppling till Linné. Därefter sammanställs de olika analyserna till en gemensam SWOT-analys som ger ett övergripande resultat. Detta kan sedan leda fram till en vision och målbild – ett "nyläge", som presenteras i ett strategidokument.
- **Utförare och ansvar:** Den uppdaterade *Linnés Uppsala* som består av dagens samverkansgrupp tillsammans med Länsstyrelsen och andra relevanta aktörer som exempelvis Biotopia, SFV, Linnés Sävja, Domkyrkan och andra representanter för civilsamhälle och näringsliv.

- **Kostnad/ansträngning:** En förstudie kan uppskattningsvis kosta ca 300–500 000 kronor. Åtgärden kräver engagemang och personella resurser från respektive medverkande aktör.
- **Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet:** Länsstyrelsen ingår i den nya *Linnés Uppsala* och deltar i utformningen av strategin. Genom den nya strategin kan världsarvet inkorporeras tydligare i arbetet med besöksnäringen och skapa en gemensam målbild utifrån epitetet "Världsarvsstaden Uppsala".
- **Effekt:** En gemensam strategi stärker varumärket och bidrar till att stärka samsynen mellan identitet, profil och image. Kan tydliggöra Linnés roll för måluppfyllelsen bland de olika aktörerna, minska spretigheten och leda till synergieffekter för att skapa en gemensam destinationsutveckling med världsarvet som grund.
- **Eventuella risker:** De olika aktörerna kan ha olika visioner och egna prioriteringar och därför gå in i strategiarbetet med olika ingångsvärden. Därför är det viktigt att tydliggöra vad ett gemensamt strategiarbete kan ge för vinster för de olika aktörerna. På så sätt ökar möjligheterna att skapa en samsyn i arbetet. En annan risk utgör frågan om i vilken ordning strategiarbetet och organisationsutvecklingen ska genomföras. Om strategiarbetet görs före en ny organisation är på plats finns risk att strategin blir verkningslös. Saknas mandat från beslutsfattare i arbetet får besluten svårare att förankras i respektive organisation. Då riskerar t.ex. finansierings- och resursfrågor att bli svårlösta.

4.3.2 ÅTGÄRD 2: UTRED OCH GENOMFÖR EN ORGANISATION FÖR DET ÖVERGRIPANDE ARBETET MED ATT SKAPA EN HÅLLBAR BESÖKSNÄRING KRING LINNÉMINNENA

- **Identifierat behov:** Det finns ett behov av att förbättra samverkan kring Linnéminnena, både vad gäller organisation, mandat och finansiering. Detta för att få bättre framdrift för en hållbar destinationsutveckling. För att många av de förslag till åtgärder som presenteras i denna förstudie ska kunna genomföras krävs en samsyn, en vilja och mandat bland inblandade aktörer. Den befintliga samverkansgruppen *Linnés Uppsala* ägnar sig i dag främst åt marknadsföring. För att ett helhetsgrepp ska kunna tas i arbetet med att skapa en välfungerande destination bör dock samverkan innefatta fler utvecklingsområden och aktörer. En förutsättning för detta är en förankring och en vilja från beslutsfattare hos inblandade nyckelaktörer. Utrymme behöver också ges till det lokala näringslivet och civilsamhället.
- **Tid för åtgärden:** Bör påbörjas utan dröjsmål. Tid för genomförandet beror på inblandade aktörers vilja och prioriteringar.
- **Hur:** I en ideal situation utformas organisationen så att olika nivåer stödjer varandra utan att ta över någon annans ansvar eller roll. En organisation som på ett bra sätt lyckas med att balansera ägarskap, styrning och delaktighet ger bättre förutsättningar för att utvecklingsarbetet ska bli mer robust och framgångsrikt. Ingen länk i en kedja får vara för svag, men heller inte för stark (Nilsson, D & Johansson, L, 2017). För en illustration av idealbilden, se Bilaga 3. Med utgångspunkt i denna idealbild föreslår Tyréns en organisationsform enligt följande:

Figur 12. Förslag på organisationsform för ett mer övergripande arbete med Linnéminnena som bidrar till en hållbar besöksnäring.

- Figur 12 visar en organisation där en *Styrgrupp* bestående av ägare, beslutsfattare och politiker fungerar som ett övergripande beslutande funktion. Styrgruppen sätter upp ekonomiska ramar, tar beslut om prioriteringar och anpassar inriktningen i projektet. Genom detta blir det tydligt var huvudansvaret ligger. Ett aktivt ägarskap följer upp hur det går med beslutade satsningar och går vid behov in och justerar utifrån förändrade förutsättningar.

Genom att tydligare involvera och lägga ansvar på den beslutande nivån fylls gapet mellan behovet av mandat och vad som behövs för att genomföra åtgärder. På så sätt ställs saker på sin spets kring vad som de styrande faktiskt vill åstadkomma. Här blir det aktiva ägarskapet viktigt. Detta underlättas av kontakten mellan beslutsfattare och representanter från samma aktör i en samverkansgrupp, *Linnés Uppsala* i uppdaterad form. Denna grupp består av engagerade och kunniga tjänstepersoner med insyn i frågorna. Den uppdaterade samverkansgruppen utgörs förslagsvis till stor del av aktörer som ingår i dagens *Linnés Uppsala*, men kompletteras med ett antal lämpliga aktörer, såsom Länsstyrelsen, Statens fastighetsverk, Biotopia och nyckelpersoner inom den kommunala förvaltningen. Denna grupp bereder och diskuterar utmaningar och åtgärder, vilka sedan förankras i styrgruppen. De organiserar nätverk och fungerar som initiativtagare till konkreta projekt. Den nya *Linnés Uppsala* leds förslagsvis av Region Uppsala. I funktionen som ordförande sammankallar de gruppen, leder samtalet och för arbetet framåt. Regionen är mest lämpad att ta denna roll, då de har den övergripande blicken och ansvaret för den regionala destinationsutvecklingen. Detta innebär dock inte nödvändigtvis att regionens ekonomiska bidrag är större än andra aktörers.

Den nya samverkansgruppen har utöver kontakten med styrgruppen även en kontinuerlig kontakt med *Strategiska partners och det omgivande samhället* (se även figur 6). I denna grupp finns representanter och nätverk från såväl offentlig sektor som näringsliv och civilsamhälle. Denna kontakt är viktig för att möjliggöra dessa gruppers inflytande och delaktighet i besluten som rör besöksnäringen kring Linnéminnena och det förmodade världsarvet. Utifrån identifierade behov tillsätts sedan projektgrupper, vars innehåll styr vilka aktörer som ingår i respektive grupp. Det kan till exempel handla om Linné i staden och samhällsplaneringen, hur

världsarvet kopplar till den övergripande besöksnäringen, en gemensam kommunikationsstrategi och hur forskning kan kopplas tydligare till Linnéminnena.

För att arbetet med Linnéminnena ska bli verkningsfullt krävs ett tydligare åtagande av berörda parter. Hur detta åtagande praktiskt ska lösas behöver utredas vidare. Den beskrivna formen kan fungera som en grund oavsett vilken ägar- eller samverkansform som väljs. Under förstudiens gång har olika lösningar diskuterats. En lösning är att berörda parter skriver under ett samverkanskontrakt där de, utifrån sin roll, förbinder sig till ett antal gemensamma överenskommelser avseende exempelvis arbetsinsats och resurser. Ett annat förslag som framkommit är att bilda en stiftelse för det vidare arbetet. En djupare analys av vilken ägar- eller samarbetsform som är mest lämplig har inte ingått i detta uppdrag, men nedan följer en kortfattad redogörelse för olika för- och nackdelar avseende ägar- eller samarbetsform:

Stiftelse: Fördelar är att formen är självstyrande med en egen budget och med ett fokus inriktat på att utveckla Linnéminnena till hållbara besöksmål. Stiftelsens uppdrag och inriktning är inte lika känsliga för förändringar av politiskt styre på regional och lokal nivå. Detta skapar sammantaget tydliga ramar och möjlighet till ökad långsiktighet och därigenom större möjlighet att arbeta med sponsorfinansiering. Nackdelar är att stiftelser kan bli trögrörliga om uppdraget inte anpassas efter en föränderlig omvärld. Det behöver inledningsvis skjutas till mycket pengar från aktörer för att skapa ekonomiskt utrymme och en robusthet över tid. Stiftelser kan bli beroende av årliga avkastningar från placeringar av stiftelsemedel om inga nya pengar skjuts till vid behov. Ur ett juridiskt perspektiv är stiftelser också riskabla då de är mer kopplade till ett personligt ansvar.

Samverkanskontrakt – "Letter of intent": Fördelar är att det går att få till en formaliserad samverkan som kan komma på plats förhållandevis snabbt och som utformas utifrån medverkande organisationers ansvar, roller och förutsättningar. Organisationers åtagande kan därmed anpassas för att passa just dem. Det blir då lättare att få de olika aktörerna med sig utifrån frågan "What's in it for me?". En sådan samverkan kan också utvecklas stegvis, vilket innebär att ingångsvärdet inte behöver bli så stort för aktörerna. Det är de enskilda aktörerna som hålls som ansvariga för ingånget avtal/kontrakt. Det går att över tid anpassa organisationen utifrån aktuella utmaningar och folkvalda politiker kan i högre grad styra inriktningen. Den ökade rörligheten i beslutsfattandet kan även vara en nackdel.

Nätverk: Karaktäriseras av informell, frivillig samverkan i jämlika former för gemensam nytta. Fördelar med nätverk är bland annat att det ger flexibilitet, skapar energi och engagemang, ger bra möjligheter att utnyttja expertkunskap samt underlättar lärande och reflektion. Nackdelar är bland annat att de är svåra att organisera och driva, att fokus ligger på samtal snarare än samhandling, att de tenderar till att bli bekräftande och stödjande istället för ifrågasättande samt att lärandet framför allt sker på ett individuellt plan.

- **Utförare och ansvar:** Den befintliga samverkansgruppen *Linnés Uppsala* bör ta det första steget i arbetet. De olika parterna har sedan ansvar att utveckla och diskutera organisationsformen internt. Det är viktigt att det finns en drivande part och Region Uppsala föreslås ta den rollen. De har det regionala, överblickande perspektivet, dessutom ingår regional destinationsutveckling i deras uppgift.
- **Kostnad/ansträngning:** Betydande ansträngning genom dialog- och förankringsarbete hos beslutsfattare. Kan kräva betydliga resurser utifrån graden av engagemang och typ av ägar-/samarbetsform.
- **Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet:** Det behövs en särskild organisation för att uppfylla specifika rapporteringskrav i världsarvssystemet. Länsstyrelsen har ett bärande ansvar för detta. Samtidigt är det av största vikt att det

finns en fungerande organisation för hållbar turism och för förvaltning och utveckling av världsarvet.

- Effekt: Möjlighet att ta ett större grepp och förbättra samspelet mellan olika aktörer samtidigt som förmågan att prioritera hållbar besöksnärlingsutveckling kopplat till Linnéminnena ökar. Linnéminnena får större möjlighet att ta plats i delar av samhället som inte görs idag. Tydlighet i ansvar och roller hos aktörer. Mer kraft i beslut och mer driv i aktiviteter. Tydligare koppling mellan beslutsfattare, tjänstepersoner och civilsamhälle och näringsliv.
- Eventuella risker: För att åtgärden ska bli verklighet krävs konsensus, men Linné är inte den primära uppgiften för de olika nyckelaktörerna. Om ett gemensamt, större grepp ska tas krävs samverkan. Är de olika aktörerna, inklusive beslutsfattare, beredda att göra detta och avsätta tid och resurser? En annan utmaning är när arbetet med organisationsutvecklingen ska påbörjas. Är den nya organisationen en förutsättning för att andra åtgärder, t.ex. strategiarbetet, ska bli verkningsfulla? Finns risken att ett snabbt genomfört strategiarbete i så fall måste göras om när en ny organisation är på plats? Många delar är komplexa och har koppling till varandra. Organisationsformen kräver att de olika parterna kommer överens om vad som är mest lämpligt. Därför krävs en vidare utredning om vilken organisationsform som är mest lämplig och ett förankringsarbete för att nå konsensus i frågan. Om inte det nås kan det bli svårt att få verkningsgrad och långsiktighet i den nya organisationen.

4.3.3 ÅTGÄRD 3: VETENSKAPLIG UTSTÄLLNING/LINNÉCENTRUM

- Identifierat behov: Det finns inte någon samlad plats för att visa upp Linné, vetenskapen och ett eventuellt världsarv. Kopplingen mellan Linné och den moderna forskningen som bygger på hans verk är idag svag.
- Tid för åtgärden: Lång sikt.
- Hur: Komplettera dagens muséer och Linnéminnen med en stor vetenskapshistorisk och vetenskaplig utställning, där bland annat den systematiska biologin presenteras. Åtgärden påbörjas med en förstudie. Men en sådan kan sponsorer ta ställning till om de vill vara med och finansiera åtgärden. Målbild: "Tom Tits för biologer". Inspiration kan hämtas från arbetet med och förslagen kring Linneaus Creativity Centre och andra idéer på Linnécentrum.
- Utförare och ansvar: Uppsala universitet och SLU har huvudansvar för innehållet, kommunen och Region Uppsala viktiga partners.
- Kostnad/ansträngning: Stora kostnader. Dels för byggprojektet, dels för innehåll och drift (bland annat personal). Under workshopen nämndes summor på 100–200 miljoner kronor.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Möjlig samarbetspartner. Vid ett världsarv ges möjlighet att lyfta fram detta i utställningar.
- Effekt: Ökat intresse för Linné och anknuten forskning. Genom centret kan besökare även lockas till de olika Linnéminnena. Skapar en tydligare sammanhållen bild av Linné och Uppsala som "Linnés stad" och kunskapsregion – varumärkesstärkande. Centret kan fungera som stor dragare för att locka besökare och höja kvalitén på hela destinationen. Det kan stärka hela besöksnäringen genom ökat antal hotellnätter, fler restaurangbesök osv. Nybyggnationen ger möjlighet att anpassa innehållet och utformningen till olika grupper, såsom barn, funktionsnedsatta och internationella besökare. Det höjer även intresset för olika ämnen som naturkunskap och historia, vilket kan öka rekryteringen till universiteten. Ett Linnécenter kan även ta emot besökare under hela året, då det inte är lika säsongsanpassat som andra Linnéminnen.

- Eventuella risker: Finansieringsfrågan är avgörande då det är en stor investering. Idén bygger på sponsring från näringslivet, men i nuläget finns det inte så upparbetade samarbeten mellan offentlig sektor och näringslivet. En sådan investering innebär också en ekonomisk risk. Lockar satsningen tillräckligt många besökare? Finns den politiska förankringen för att genomföra ett sådant projekt?

4.3.4 ÅTGÄRD 4: INTEGRERA LINNÉ I STADSBILD OCH STADSUTVECKLING

- Identifierat behov: Linné är relativt osynlig i Uppsalas stadsbild, på centralstationen finns det t.ex. få tecken på att Uppsala är "Linnés stad". När det gäller samhällsplanering planerar kommunen för en omfattande stadsutveckling i projektet Södra staden på mark i anslutning till världsarvet. Utbyggnaden kan få negativa effekter på känsliga miljöer, samtidigt som planerna också ger möjligheter att inkorporera Linné tydligare i Uppsalas stadsplanering.
- Tid för åtgärden: Kan påbörjas utan dröjsmål. Dock är stadsutvecklingsprocessen långsiktig.
- Hur: Linné kan integreras tydligare i Uppsalas stadsbild genom exempelvis förbättrad skyltning och information om Linné i staden, bland annat vid Uppsala Centralstation. För att integrera Linnéperspektivet i den mer övergripande samhällsplaneringen kan Linné och hans arv tydliggöras redan i planeringsstadiet i utvecklingen av Södra staden. Kopplingen till Linné i stadsplaneringen kan göras genom att särskilt fokusera på hållbarhetsfrågor, gröna värden och vetenskap. Det finns möjligheter att kombinera världsarvet, idéer om att Uppsala ska bli europeisk kulturhuvudstad 2029, utvecklingen av Södra staden och färdigställandet av fyrspåret mellan Uppsala och Stockholm med nya stationer i bland annat Bergsbrunna. En samordning och en profilering av Linné i samband med dessa aktiviteter och möjliga utmärkelser skulle bidra till att stärka Uppsalas epitet som "Linnés stad".
- Utförare och ansvar: Kommunen har det övergripande ansvaret, men den uppdaterade samverkansgruppen *Linnés Uppsala* bör involveras då det krävs konsensus mellan ansvariga aktörer, såsom SLU och universitetet.
- Kostnad/ansträngning: Stor kostnad och ansträngning för att integrera Linné i stadsutvecklingsprocessen. Integreringen av Linné i stadsplaneringen kräver politiska beslut och konsensus bland inblandade parter. Linnés synlighet i Uppsala genom exempelvis tydligare skyltning och bättre information kräver dock mindre kostnader och ansträngning.
- Länsstyrelsens roll/åtgärdens koppling till världsarvet: Länsstyrelsen har en roll i den uppdaterade *Linnés Uppsala* som kan driva Linnés synlighet i stadsbilden. Genom Länsstyrelsens roll i planeringsprocessen har de möjlighet att komma med synpunkter som utgår från värden med koppling till Linnéminnena. Att koppla ihop Linné och världsarvet med Uppsalas stadsutveckling i ett tidigt skede minskar även risken för konflikter rörande världsarvets skyddsvärden.
- Effekt: Linnés synlighet i stadsbilden skapar en större helhet och marknadsför Linné och hela Uppsala som "Linnés stad". Det kan leda till en större medvetenhet både bland Uppsalabor och besökare. Linnés integrering i stadsutvecklingen har stor potential då världsarvet och Linné kopplas samman och lyfts fram i Uppsalas största stadsutvecklingsprojekt. Detta kan tydliggöra kopplingen mellan Linné, vetenskapen och Uppsala som kunskapsstad. Skulle Uppsala bli europeisk kulturhuvudstad samtidigt som fyrspåret står klart och världsarvet skulle bli verklighet finns det många synergieffekter att arbeta vidare med.
- Eventuella risker: Åtgärden kräver ordentlig förankring, inte minst inom kommunen och dess relevanta förvaltningar. Finns det i nuläget tillräckligt intresse, mandat och möjlighet att avsätta särskilda resurser? Är det genomförbart utan den föreslagna

omorganisationen? Det finns även en risk att ett synliggörande av Linné och världsarvets uttryck inte har förankring bland Uppsalaborna själva. En del intervjupersoner pratar om en "Linnéskepsis" bland invånarna, vilket gör att åtgärden även behöver förankras bland befolkningen för att få bäring och hållbarhet, likt det fjärde steget i Unescos guide (se avsnitt 1.5).

5 AVSLUTANDE DISKUSSION

Denna förstudie har tydliggjort både de utmaningar och den potential som finns för att utveckla en hållbar besöksnäring kring Linnéminnena i Uppsalaregionen. Det pågår en mängd aktiviteter och de olika Linnéminnena har en ström av besökare från såväl Uppsala som andra delar av Sverige och världen. Samtidigt finns det utvecklingsmöjligheter inom en rad områden.

En avgörande fråga för hur arbetet med Linnéminnena ska gå vidare är vilken ambitionsnivå som aktörerna har och om denna ambitionsnivå också delas av beslutsfattare och makthavare. En del av förslagen berör mer enskilda Linnéminnen och kan åtgärdas utifrån det enskilda minnets organisation och budget. Men för de mer övergripande åtgärdsförslagen som svarar upp mot behoven av ökad samordning och samverkan krävs också en vilja och förankring hos de styrande. Det råder inget tvivel om att det finns många engagerade och kunniga tjänstepersoner som på olika sätt vill utveckla och samordna Linnéminnena ytterligare. Hur de styrande ser på en sådan utveckling har dock varit svårare att få en uppfattning om. Om viljan och intresset hos politiker och andra makthavare saknas blir det betydligt svårare att kunna genomföra mer övergripande helhetslösningar. Landshövdingens intresse och engagemang rörande Linné vittnar dock om att det finns ett intresse även på högre nivå.

Vårt förslag på ny organisationsform består av en styrgrupp av makthavare, med nära kontakt med en verkställande grupp i en utvecklad variant av dagens samverkansgrupp *Linnés Uppsala*, under ledning av Region Uppsala. Samverkansgruppen har kontinuerlig, nära kontakt med övriga relevanta aktörer, som utmynnar i särskilda projektgrupper. Denna organisationsform kan underlätta beslutsfattande såväl som öka delaktigheten bland civilsamhälle och näringsliv och därigenom stärka hållbarheten i besöksnäringen kring Linnéminnena. Den övergripande formen för detta behöver utredas vidare. Det kan vara i form av ett samverkanskontrakt, det kan också vara i en stiftelseform. Oavsett form är det dock viktigt att tydliggöra både ansvar och förväntningar hos de olika aktörerna.

En viktig fråga är också i vilket skede en sådan organisation ska arbetas fram och sjösättas. En övergripande förändring riskerar att försena processen och att mer "lättplockade" frukter på åtgärdsträdet får stå tillbaka. Ska till exempel en strategi arbetas fram innan en ny organisation är satt? Om så sker, vilka konsekvenser får det i så fall för innehållet i strategin och graden av förankring bland de styrande? Risken är att en sådan strategi blir verkningslös. Å andra sidan kan en större omorganisation ta så pass lång tid att arbetet med en ny strategi efter 2020 blir försenat. Avgörande för det kommande utvecklingsarbetet är alltså de olika aktörernas (inklusive makthavarnas) ambitionsnivå för att utveckla besöksnäringen kring Linnéminnena på ett hållbart sätt. I denna förstudie erbjuds därför ett "smörgåsbord" av olika åtgärder som kan fungera som utgångspunkt för det vidare arbetet. På så sätt kan också olika aktörer hitta sina egna ingångar i arbetet för att tydliggöra syfte och vinst med åtgärderna. Ett sådant tydliggörande kan också underlättas av den förslagna SWOT-analysen med koppling till strategiarbetet.

Samtidigt finns det alltså en stor potential för att öka besöksnäringen och skapa en hållbar destinationsutveckling. Linné är en internationellt berömd vetenskapsman, ofta mer berömd utomlands än i Sverige. Det finns goda chanser att världsarvet blir verklighet. I så fall blir det ett unikt världsarv där ett antal platser tillsammans berättar historien om en vetenskaps utveckling. Det finns ett stort engagemang för Linnéminnena med många deltagande aktörer och många potentiella deltagare. Nyckelaktörerna, som regionen, Länsstyrelsen, universiteten och Sveriges fjärde största kommun Uppsala, har stora resurser om viljan finns att investera. Uppsalas nära koppling till universitetet och SLU innebär en stor tillgång till kunskap och forskning. Det finns dessutom en stark bas av turistisk infrastruktur i form av resa, äta, bo och göra i kommunen. Enligt besöksundersökningarna är de flesta besökarna nöjda med Linnéminnena och de rådande besökstrenderna tyder på en ökad längtan efter det äkta och genuina, som berör och lämnar avtryck. Linnéminnena uppfyller redan till viss

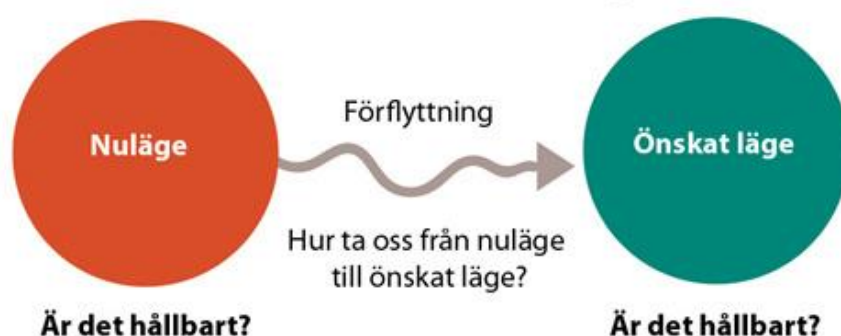
del sådana önskingar och det finns potential att utveckla sådana aspekter ytterligare. Linnés verk och miljöer ger också ingångar till en mängd olika områden, såsom biologi, trädgård, historia, kulturmiljö och natur/rekreation.

En satsning på Linnéminnena som världsarv och hållbara besöksmål ligger väl i linje med den regionala strategin för hållbar besöksnäring (Region Uppsala, 2017). Det gäller inte minst strategiska frågor som att:

- Nya och befintliga resmål utvecklas utifrån ett tydligt marknads- och kundperspektiv.
- Uppsala läns unika tillgångar av kulturarv och natur tas tillvara och att den kunskap om kultur, historia och natur som finns förmedlas och vävs in i tillgängliga produkter.

Som ansvarig för världsarvsansökan spelar Länsstyrelsen en viktig roll i utvecklingen av Linnéminnena. Vi föreslår att Länsstyrelsen på nytt bör ingå i samverkansgruppen *Linnés Uppsala*. Ett sådant deltagande innebär att myndigheten får en ökad möjlighet att lyfta in världsarvsperspektivet i de olika delar som utgör destinationsutvecklingen. Detta är av vikt, oavsett om det blir ett världsarv eller inte. Men skulle världsarvet bli verklighet innebär det förbättrade möjligheter att Linnéminnena står väl rustade för ett ökat besöksstryck med bibehållen hållbarhet.

Denna rapport är en förstudie som beskrivit nuläge och identifierade behov. Utifrån dessa har ett antal åtgärdsförslag som pekar mot ett önskat läge presenterats. Vi har specificerat ett urval av åtgärderna genom att beskriva aspekter som genomförande, ansvar, tidpunkt, effekter och eventuella risker. För att en förflyttning från nuläge till ett önskat läge ska ske är det av stor vikt att det finns en samsyn kring åtgärderna. I flera fall är det också nödvändigt att göra ytterligare förstudier så att man hamnar rätt i förväntningar, mål och utförande. Utvecklingsprojekt är heller inte statiska, utan utgör en levande process där medel, mål och förutsättningar behöver analyseras och omprövas kontinuerligt. Denna förstudie bildar dock ett brett underlag som kan användas för det kommande arbetet med destinationsutvecklingen.

Figur 13. Den viktiga förflyttningen från nuläge till önskat läge kräver samsyn men också förståelse för att det är en levande process som kan behöva omprövas under resans gång. Källa: Nilsson, D & Johansson, L, 2017

Arbetet med förstudien har också inneburit en rad möten med olika aktörer med koppling till Linnéminnena. Diskussionerna på dessa workshops och fokusgrupper har inte bara givit underlag och uppslag för resultatet i denna rapport. Genom att aktörerna har träffats har också processer satts igång. Processer som förhoppningsvis ger ringar på vattnet i det fortsatta arbetet med att utveckla besöksnäringen kring Linnéminnena på ett hållbart sätt.

REFERENSER

Statens fastighetsverk. 2005. *Vårdprogram för Linnés Hammarby*. Byggnaderna. 2005. D.nr: 224-1937/03

Länsstyrelsen Uppsala län 2007. *Bildande av kulturresevat samt fastställande av skötselplan för Linnés Hammarby, Uppsala kommun, Uppsala län*. Beslut 2007-05-13. Dnr: 435-11345-05

Länsstyrelsen Uppsala län. 2007. *Kulturhistorisk utredning*. Dnr: 435-11345-05.

Linnés Uppsala. 2018. *Projektplan för Linnés Uppsala*. Ver 2 uppdaterad augusti 2018.

Nilsson, Daniel & Johansson Lena. *Hållbar turism. Inspiration, erfarenhet och metodutveckling från arbetet med Unescos How-to-guider i Bergslagen*. Riksantikvarieämbetet 2017.

Region Uppsala. 2017. *Strategi för hållbar besöksnäring i Uppsala län till år 2020*.

Uppsala kommun. 1998. *Skötselplan för naturresevatet Hågadalen-Nåsten*. Dnr 1998:127.

Internet

Linnéträdgården:

<http://botan.uu.se/vara-tradgardar/linnetradgarden/om-oss/tradgardens-historia/>

Linnésällskapet: <http://www.linnaeus.se/linnemuseets-historia/>

Linnés Uppsala:

<https://linneuppsala.se/om-linnes-uppsala/>

Statens fastighetsverk - Uppsala linneanska trädgårdar: <https://www.botan.uu.se/>

Tillväxtverket. 20191011. Globala megatrender.

<https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/affarsutveckling/turism-och-besoksnaring/framtidens-besoksnaring/megatrender-och-turism.html>

Tourism in Skåne. Trender.

<https://tourisminskane.com/en/node/60>

Riksantikvarieämbetet, riksintressen för kulturmiljövården i Uppsala län.

https://www.raa.se/app/uploads/2012/06/C_riksintressen1.pdf

Tillväxtverket. 20191011. Globala megatrender.

<https://tillvaxtverket.se/amnesomraden/affarsutveckling/turism-och-besoksnaring/framtidens-besoksnaring/megatrender-och-turism.html>

Tourism in Skåne. Trender.

<https://tourisminskane.com/en/node/60>

Unesco:

<http://whc.unesco.org/sustainabletourismtoolkit/>

Visit Sweden. 2019-10.11. Definition av destination.

http://partner.visitsweden.com/Global/V%C3%A5rt%20arbete/Exportmognad/VS_destination_sutv_A4-Vinter-110630.pdf?epslanguage=sv

Visit Sweden. 2015. 20191011. Besöksnäringens målgruppsguide.

http://partner.visitsweden.com/Documents/VisitSweden%20Beso%CC%88ksna%CC%88ringen_s_ma%CC%8Agruppsguide_2015_VER1.0.pdf

Övriga källor

Region Dalarna. Powerpoint. Dalarnas framtid Trender, målgrupper, utsikt och insikt Kairos Future 20151123.

Uppsala universitet. 2018. PowerPoint. Marknadsundersökning om De Linneanska trädgårdarna. Del av UppsalaEnkäten 2018.

BILAGA 1: MEDVERKANDE PERSONER OCH FRÅGEGUIDER

INTERVJUADE NYCKELAKTÖRER

Anna Backman, Uppsala linneanska trädgårdar, Uppsala universitet
Mats Block, Trädgårdsdirektör, Uppsala linneanska trädgårdar, Uppsala universitet
Mariette Manktelow, Sveriges lantbruksuniversitet
Rafael Myncke, Uppsala kommun, näringslivsstrateg
Anja Rautenberg, Länsstyrelsen
Lotta Saetre, Kommunikatör, Uppsala linneanska trädgårdar, Uppsala universitet
Karin Södergren, Region Uppsala
Brita Zetterberg Blom, Destination Uppsala
Katrine Åberg, Statens fastighetsverk

FRÅGEGUIDE NYCKELAKTÖRER

Kunskap om platserna och besökare:

- Finns det någon samlad information om Linnéplatsernas besökare? I så fall vilken?
Ex på info:
 - antal besökare på ett år,
 - när på året de besökt platsen,
 - vilka målgrupper (utifrån ålder, kön, land osv.)
 - transportsätt till och från målen
 - vilka andra platser i länet besökarna har varit på innan och efter besöket
 - hotellnätter eller liknande i samband med besöket
 - restaurangbesök i anslutning till besöken
 - genomförda undersökningar om kundupplevelse. I så fall, vilka resultat visar undersökningarna (t.ex. vad gjorde de på platserna, saknar besökarna något, upplevelse av tillgänglighet etc.)
- Vilken annan information finns tillgänglig om platserna och deras verksamheter (årsberättelser, utvärderingar, skötsel och vårdplaner etc.)? Var kan vi få tag på informationen? Möjlighet att skicka till oss?

Organisation och samverkan

- På vilket sätt deltar ni (den aktör du representerar) i arbetet med Linnéminnena?
- Hur ser den övergripande organisationen för arbetet med Linnéminnena ut? Vilka aktörer och kompetenser ingår i samarbetet? Finns det särskilda nyckelaktörer?
- Vilka aktörer har du i din roll mest kontakt med i arbetet med Linnéminnena?
- Hur upplever du att samverkan i arbetet med Linnéminnena fungerar (såväl internt bland nyckelaktörerna och med andra, som civilsamhälle och näringsliv)?
- Vad fungerar bra respektive mindre bra?
- Vad finns det för orsaker till bra/mindre bra samverkan? Framgångsfaktorer/utmaningar?
- Finns det aktörer som borde ingå i samarbetet i större utsträckning än idag? (som skulle medföra positiva förändringar för hållbar turism i Linneplatserna)
- Påverkar arbetet med världsarvsansökan er arbete redan nu? T.ex. i kommunikationen eller om besökare har hört talas om det?

Mål och styrdokument

- Finns det specifika mål och styrdokument för Linnéminnena? Kan vi få tillgång till dem?
- Hur märks målen i er verksamhet? Följs målen?
- Ligger de i linje med världsarvsansökan och strategi för hållbar besöksnäring i Uppsala län år 2020?
- Har målen följts upp? Vilka har resultaten varit i så fall? Vilka effekter har besöksmålen verksamheter gett?

Erfarenheter av Linnéjubileet

- Deltog du/din organisation under Linnéjubileet 2007?
- Vilka är dina erfarenheter från verksamheten under jubileet? Vad fungerade bra/mindre bra?
- Vad kan man ta med sig från arbetet med jubileet i den nuvarande verksamheten för att öka antalet besökare?

Kommunikation

- Vilken slags kommunikation använder ni (och andra aktörer) för att marknadsföra och informera om Linnéplatserna?
- Finns det kommunikationsplaner? I så fall, kan vi få tillgång till dem?
- Finns det studier på vilka effekter/resultat kommunikationsinsatserna har fått och vad visar dessa i så fall? Kan vi få tillgång till dem?
- Hur ser du på de kommunikationsinsatser som bedrivs? Vad fungerar bra/mindre bra?
- Finns det utvecklingsmöjligheter rörande kommunikationen, i så fall vilka?

Transporter/infrastruktur

- Finns det en plan för den turistiska infrastrukturen (resa, bo, äta göra)? I så fall, kan vi få tillgång till den?
- På vilket sätt arbetar ni med transporter/infrastruktur till besöksmålen?
- Hur ser du själv på transportförutsättningarna för olika färdssätt till, från och mellan platserna? (t.ex. rörande tillgänglighet – är det lätt att ta sig dit, för alla?)
- Finns det en sammanställd information om vilka hotell, restauranger, affärer etc. som finns i närheten av besöksmålen?
- Vilken kontakt har ni med dessa verksamheter? Hur fungerar samarbetet (jfr samverkan)?

Hållbarhet

- På vilket sätt arbetar ni med miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet kopplat till Linnéminnena?
- Finns det särskilda styrdokument rörande hållbarhet? Om ja, kan vi få tillgång till dem? Hur följs de upp?
- Vilken kunskap har ni om hållbarheten på de olika platserna?
T.ex.
 - Lokalsamhällenas syn på och upplevelser av turismen? Om ja, hur har kunskapen inhämtats?
 - Hur besökare spenderar sina pengar (vilka aktörer som gynnas/resp. inte gynnas)?
 - Hur kultur- och naturvärden påverkas av turismen?
 - Hur många personer besöksmålen kan "klara av" på ett hållbart sätt?
 - Tillgänglighetsfrågor – huruvida besöksmålen riktar sig till alla? (Fysisk och mental tillgänglighet – finns det t.ex. skyltar på olika språk, blindskrift, ramper?)
 - Identifierade utmaningar (t.ex. kulturhistoriska värden och tillgänglighetsåtgärder)?
- Vilka framgångsfaktorer för att arbeta med och skapa hållbara lösningar har ni identifierat?

Finansiering

- Vem betalar för de kostnader som är kopplade till Linnéminnena, avseende marknadsföring, vård, underhåll, löpande drift/skötsel, utvecklingsinsatser etc.?
- Vem finansierar identifierade behov av skötsel, vård och underhåll (specifika insatser)?

Det framtida arbetet

- Vilka är de viktigaste faktorerna för att åstadkomma ett ökat besöksantal till Linnéminnena samtidigt som hållbara lösningar skapas?
- Vilken är det enskilt viktigaste faktorn?
- På vilket sätt tror du att verksamheten kommer att påverkas om det blir ett världsarv?

Tips på deltagare till fokusgrupper

- Vilka personer känner du till som skulle kunna vara med i våra kommande fokusgruppsintervjuer?
Det handlar om aktörer som har särskild koppling till de olika besöksmålen/minnena som vi fokuserar på (respektive Linnéminne): Det kan vara representanter för civilsamhället, näringsidkare, guider på plats, förvaltare etc.

DELTAGARE I FOKUSGRUPPER 190822

Tomas Anderman, Danmarks hembygdsförening,
Anna Backman, Museibutiksansvarig, Uppsala linneanska trädgårdar, Uppsala universitet
Cicki Barck-Holst, Föreningen uppsalaguiden
Ingar Bruce, Danmarks hembygdsförening
Hans-Björn Eriksson, Gårdsoasen, Linnés Sävja
Karin Gerhardt, Ängslyckans café
Erika Hedberg, Biotopia, naturvägledare
Eeva Lakomaa, Sällskapet Linnés Hammarby
Hans Odöo, Guide
Linnea Olsson, Länsstyrelsen, naturvårdshandläggare
Elise Rhodin, Kulturstrateg, kulturförvaltningens stab, Uppsala kommun
Lotta Saetre, Uppsala linneanska trädgårdar, Uppsala universitet
Lovisa Sjökvist, Boka Uppland
Agneta Säfsten, Friluftsstrateg, ansvarig för Linnéstigarna, Uppsala kommun
Lotta Triller, Triller Mat och Bröd
Susanne Willén Nordgren, Danmarks församling, kyrkoherde
Anette Wixner, Konstnär
Cecilia Ödman, Gustavianum

FRÅGEGUIDE FOKUSGRUPPER

Presentationsrunda/roller

- Den egna rollen - På vilket sätt är din verksamhet kopplad till Linné och Linnéminnena?
- Vilken roll spelar Linné i er (besöks)verksamhet?

Besökarna

- Vilka är era besökare? (ålder, kön, kommun/land, skolor etc. Material kring besökare? Skicka!) Är besökarna nöjda?
- Gör besökarna en koppling mellan er verksamhet och Linné?
- (För vissa: skiljer sig målgrupperna mellan de olika Linnéminnena?)
- Är det någon målgrupp ni saknar?

Kommunikation

- På vilket sätt används Linné i er marknadsföring (t.ex. budskap och kanaler)?
- Finns det utvecklingsmöjligheter rörande kommunikationen, i så fall vilka? (Gemensam kommunikation, Linnéminnena?)

Samverkan och mål

- Vilken kontakt har din verksamhet med andra aktörer som har koppling till Linné?
- Hur upplever ni att samverkan mellan er verksamhet och andra aktörer (tex. offentlig sektor, civilsamhälle och näringsliv) fungerar (utifrån kopplingen till Linné)?
- Vad finns det för orsaker till bra/mindre bra samverkan?
- Upplever ni att aktörer knutna till Linnéminnena arbetar för ett gemensamt mål? Följs dessa upp? (om ej varför?) (Finansiering?)
- Finns det aktörer som borde ingå i samarbetet i större utsträckning än idag? (som skulle medföra positiva förändringar för hållbar turism i Linnéminnena)

Hållbarhet

- På vilket sätt arbetar ni idag med hållbarhet kopplat till Linnéminnena? (Social, ekonomisk, miljömässig) Finns det ett uttalat arbete med hållbarhet?
- Hur är tillgängligheten till er verksamhet (plats)? (Både att ta sig dit och på platsen, ex. skyltar, framkomlighet osv.)
- Vad behövs för att er verksamhet ska bli mer hållbar?
- Hur ser ni på möjligheten att öka antalet besökare? Är det önskvärt? Hur kan man skapa hållbara lösningar och samtidigt öka antalet besökare?

Framtid

- Hur skulle du vilja använda Linné i din verksamhet framöver? Vad behövs för det?
- (Hur utveckla arbetet med Linné generellt?)

DELTAGARE I WORKSHOP 191022

Anna Backman	Uppsala linneanska trädgårdar, Uppsala universitet
Sten Bernhardsson	Kulturdirektör, Uppsala kommun
Mats Block	Uppsala linneanska trädgårdar, Uppsala universitet
Anneli Blomé	Handelskammaren, policykoordinator Uppsala
Jesper Kårehed	Uppsala linneanska trädgårdar, Uppsala universitet
Eeva Lakomaa	Sällskapet Linnés Hammarby, Ordförande
Mariette Manktelow	Sveriges lantbruksuniversitet
Anja Rautenberg	Länsstyrelsen i Uppsala län
Lovisa Sjökvist	Boka Uppland
Karin Södergren	Region Uppsala
Tomas Tullberg	Släktföreningen Linné
Mathias von Schlieben	Statens fastighetsverk
Brita Zetterberg Blom	Destination Uppsala
Hans Odöo	Guide

MATRIS FÖR UTVALDA ÅTGÄRDSFÖRSLAG I WORKSHOPEN

- När?
- Vem/ansvar?
- Hur?
- Kostnad/ansträngning?
- Effekt?
- Eventuella risker?

BILAGA 2: ÖVERSIKTLIG MÅGRUPPSANALYS

Denna analys syftar till att ge en översiktlig bild av målgrupper utifrån trender, demografi och resenärernas drivkrafter. Analysen grundar sig först och främst på befintlig information om besökarna på de olika platserna.

Trender

Tillväxtverket har beskrivit fem megatrender som förutspås ha avgörande inverkan på samhället, världsekonomin och därmed besöksnäringen fram till 2030:

- Globaliseringens fotspår – syftar till pågående omstrukturering av makt från västvärlden till Asien. Stora delar av Asien kännetecknas av ung befolkning, hög tillväxt i tillverkningsindustrin där många länder successivt växlar över från produktionsländer till konsumentländer. Detta leder i sin tur till att nya resmönster utvecklas med resor till och från Asien. Det internationella resandet ökar ännu mer.
- Urbaniseringen fortgår - Urbaniseringen skapar behov av nya hållbara lösningar för såväl infrastruktur, transportlösningar till utveckling av smarta städer. För besöksnäringen innebär det att teknikutvecklingen inom information och kommunikation kan användas inom mer eller mindre samtliga destinationer. Digitala kartor, övervakning och till exempel talteknologi eller chip-implantat i människokroppen skapar mer bekväma och säkrare vistelser.
- Klimatförändringar - Utvecklingsbehovet är påtagligt. Behovet av nya energilösningar och nya transportlösningar men även innovativa lösningar för vattenförsörjning och framtida förändrade vattennivåer är stora utmaningar.
- Demografins skiften - Skiftet leder till flera subtrender som till exempel längre liv och bättre hälsa, immigration, global befolkningstillväxt, urbana och suburbana levnadssätt. För besöksnäringen skapar trenden om längre liv och bättre hälsa medan den allmänna befolkningstillväxten genererar mer resande i sig. Speciellt intressanta är nya marknader som ställer om från produktions- till konsumtionssamhällen.
- Tekniska genombrott - Innovationstakten och den tekniska utvecklingen har tagit oanade kliv framåt de senaste åren. Inom informationsteknologin görs ständigt nya tekniska genombrott som snabbt finner kommersiella vägar. För besöksnäringen har mobiltelefonen blivit oundviklig och transformerats till att vara "fjärrkontrollen till den digitaliserade världen".

Till dessa megatrender finns trender som är särskilt utmärkande för turism- och besöksnäringen. Några utvalda presenteras nedan (Region Dalarna, 2015 och <https://tourisminskane.com/en/node/60>):

Den fysiska tillgängligheten (tåg, flyg, vägar med mera till destinationen) blir allt viktigare för att kunna konkurrera med destinationer i andra länder och kontinenter. Om infrastrukturen inte är bra kan en destination väljas bort för en annan, dit det är enklare att ta sig och resetiden är minimerad.

Detsamma gäller för den digitala tillgängligheten. Digitala kanaler styr i allt högre grad människors resebeteende, och såväl information och bokningar sker i högre grad via

digitala plattformar. Dagens resenärer söker efter semesterresmål när tid finns, vilket kan innebära när som helst under dygnet. Finns inte informationen tillgänglig finns risken att resenären väljer en annan destination. Användargenererade omdömen i form av betyg och kommentarer tar också allt större plats i kundernas bedömning av en tjänst eller produkt. Vikten av att hamna högt på exempelvis Tripadvisor ökar.

För att en plats eller destination ska vara attraktiv för besökare och resenärer idag krävs mer än vad det tidigare gjorts. Dels för att konkurrensen är större och vi enkelt kan ta oss till långt fler platser i världen, dels för att människan för en önskan om att maximera det enda liv vi har. Detta innebär att det inte längre räcker att erbjuda en vacker vy eller en historisk byggnad utan dagens resenärer vill vara med om en transformerande upplevelse på sin resa, något som berör och lämnar avtryck över en längre tid. Det blir även allt viktigare att skapa en relation, en känslomässig koppling, med sina kunder och att förmedla det äkta och naturliga som destinationen har att erbjuda.

Semestrandet har blivit en del av det personliga varumärket, där vi ser på och tolkar varandra olika beroende på hur vi väljer att semestra. Det finns också spaningar som visar på grupper eller individer som ägnar sig åt ett mer specialiserat resande för att odla sina intressen, som till exempel fågelskådning, trädgårdar eller cykling. Möjliga konsekvenser för besöksnäringen är att efterfrågan på resor och resmål anpassade efter intresse och individuell anpassning av resor kommer att öka.

Hållbarhetsfrågorna ses som en stark framtida konkurrensfaktor. Det finns flera exempel i världen på hur kultur- och naturvärden hotas av turism och tappat lokalbefolkningens stöd, i takt med att människor upplever att det egna samhället tas ifrån dem. Konsumenterna blir också allt mer medvetna om miljö och kvalité. Att vara en destination som är profilerad som klimatneutral eller hållbar kan komma att bli ett allt viktigare alternativ framöver. Om en destination slarvar med de här frågorna, kan det innebära att varumärket skadas.

Målgrupper

Drivkrafter

Ett sätt att titta på målgrupper är utgå från potentiella resenärers drivkrafter, intressen och värderingar. Segment som identifierats med hjälp av drivkrafter går tvärs över nationsgränser. Studier visar också att individer i allt mindre utsträckning betar sig som "sin ålder" eller familjesituation. Istället är det intressen, värderingar och drivkrafter som avgör vilka beslut som fattas och vilken typ av semester som bokas.

Linnéminnena ger ingångar till flera områden:

- Linné som person
- Forskningsfältet biologiska systemet från Linné till idag.
- Trädgård
- Botanik
- Historia och kulturmiljö
- Natur och rekreation.

Linnéminnena har därför förutsättningar att kunna attrahera och tilltala människor med olika intressen och drivkrafter. Det kan gälla såväl människor som har ett djupt

specialintresse i någon del ovanstående eller människor som har ett allmänintresse av frågorna. En utmaning för Linnéminnena är att kunna göra båda dessa grupper nöjda med sitt besök. En fördel är att Linnéminnena kan komplettera varandra med olika innehåll och berättelser, där olika pusselbitar läggs till varandra, kopplat till Linné och den vetenskap han är förgrundsfigur för.

Idag pekas framför allt trädgårds- och/eller historieintresserade ut som en primär målgrupp av samverkansgruppen Linnés Uppsala. Linnéstigarna och naturreservaten har större möjligheter att locka besökare intresserade av naturupplevelser, friluftsliv och botanik.

Potentialen hos Linnéminnena förstärks av rådande trender kring ett mer specialiserat resande och att vara med och äka/genuina upplevelser som gör avtryck. Sverige ligger också generellt långt fram vad gäller hållbarhetsfrågor. Här är det viktigt att inte endast tänka in hållbarhet på det enskilda besöksmålet, utan väga in hela kedjan, resa bo, äta, göra, kopplat till besöket.

På ett övergripande plan är den fysiska och digitala tillgängligheten till destination Uppsala god. Den fysiska tillgängligheten till staden Uppsala är utvecklad genom bland annat närheten till Arlanda och tät tågtrafik till och från Stockholm. Uppsala som destination finns även representerat i den digitala världen. Destination Uppsala använder t ex verktyget TripCruncher för att skapa möjlighet för besökarna att sätta samman en egen resa. Här är Linnéminnen med i utbudet.

Konkurrensen om de internationella resenärerna är hård. I "Strategi för en hållbar besöksnäring i Uppsala län till år 2020 (Region Uppsala, 2017) pekas den globala resenären ut som en viktig målgrupp. Visit Sweden identifierat tre segment för den globala resenären som har olika drivkrafter för att semestra i Sverige (Visit Sweden, 2015):

- Nyfikna upptäckare
- Aktiva naturälskare
- Vardagssmitande livsnjutare.

Nyfikna upptäckare

Nyfikna upptäckare har en stor nyfikenhet på svensk kultur och livsstil och de vill se och göra så mycket som möjligt på sin Sverigesemester. De upptäcker gärna nya städer och platser och vill lära sig något nytt om Sverige när de är här.

Aktiva naturälskare

De aktiva naturälskarna drivs av ett intresse för den svenska naturen, där de vill vara aktiva men också njuta av lugnet och stillheten som naturen erbjuder.

Vardagssmitande livsnjutare

Vardagssmitande livsnjutare vill framför allt koppla av, slippa rutiner och känna sig fria på sin Sverigesemester. De njuter gärna av god mat och dryck under semestern. Gemenskapen är viktig för dem, att ha roligt och att uppleva nya saker tillsammans med de man reser med.

I det pågående arbetet med att Linnéminnena ska få världsarvsstatus uttrycks också ökade ambitioner att nå en internationell publik. Världsarvsbesökare skulle då kunna utgöra ett eget segment av besökare.

Enligt Destination Uppsala AB lockas den internationella besökaren i Uppsala av framför allt tre teman/besöksmål:

- Linné och Linnéminnena
- Domkyrkan
- Vikingar.

Ett utvecklat samarbete mellan t.ex. Linnéminnen och domkyrkan (där Linné är begravd) kan därför vara ett sätt att öka attraktiviteten. Boka Uppland, som framförallt vänder sig till en nationell målgrupp, erbjuder t.ex. ett Linnépaket *I Linnés fotspår* som innehåller med Linnés Hammarby, Linnéträdgårdarna och Linnés grav. Detta går eventuellt att utveckla/anpassa till en internationell produkt.

Demografi

Respondenterna menar att Linnéträdgården med Linnémuseet lockar en något bredare spektrum av besökare i form av äldre, barnfamiljer och skolklasser, jämfört med Linnés Hammarby. Även om de olika minnena lockar till sig något annorlunda målgrupper, är respondenterna överens om att pensionärer utgör en stor del av besökarna. Andra grupper som lockas av Linnéminnena är skolklasser, även om besök från dessa har minskat avsevärt jämfört med under Linnéjubileet. Då genomfördes bland annat speciella utbildningar med inspiration från Linné i vissa skolor. Även barnfamiljer är vanliga besökare på Linnéminnena.

En stor andel av besökarna till Linnéträdgården, Linnémuseet och Linnés Hammarby är internationella, besökare. Enligt respondenterna kommer störst andel av de internationella besökarna från USA. Även många tyskar och fransktalande (fransmän och kanadensare) lockas till Linnéminnena. Besöksantalet från Finland och Belgien uppges öka.

Även Linnés Sävja och närbelägna Triller mat och bröd är andelen utländska gäster stort. Uppfattningen utifrån intervjuer är att internationella besökare inte hittar till Linnéstigarna och naturreservaten i samma utsträckning som för Linnéträdgården, Linnémuseet och Linnés Hammarby. Det kan ha att göra med att Linnéstigarna och naturreservaten ligger under kommunal förvaltning och att denna har ett större fokus på lokalbefolkning än att locka internationella målgrupper?

Det finns en stor potential att öka andelen inhemska turister. Resandet med buss hos svenska seniorer ökar mycket, enligt Boka Uppland, bland annat på grund av att många äldre känner sig otrygga på stora flygplatser och centralstationer.

En marknadsundersökning om de Linneanska trädgårdarna har utförts med 1150 enkätsvar från respondenter i Uppsala län (Uppsala Universitet, 2018). De linneanska trädgårdarna är viktiga eller mycket viktiga för Uppsala anser 3 av 4 Uppsalabor och mer än hälften av de som bor i övriga kommuner i länet. Av de Uppsalabor som haft besök gjorde 33 % ett besök med sina gäster på något av besöksmålen med anknytning till Linné. 65 % av boende i Uppsala län kan rekommendera ett besök på de Linneanska trädgårdarna (Uppsala Universitet, 2018).

Linnéträdgården och Linnémuseet

Enligt marknadsundersökningen har 16 % av respondenterna i Uppsala län besökt Linnéträdgården och Linnémuseet 1–2 gånger det senaste året. 54 procent har besökt platserna, men för mer än ett år sedan, medan 25 % av intervjuobjekten uppger att de känner till besöksmålen men aldrig varit där (Uppsala Universitet, 2018).

Av de som besökt Linnéträdgården och Linnémuseet det senaste året är 73 % av respondenterna nöjda eller mycket nöjda. Nöjdheten har minskat bland besökare på Linnémuseet, speciellt bland barnfamiljer. Undersökningen tolkar att detta kan vara relaterat till att inträdet uppfattas som dyrt/ej prisvärt.

Linnés Hammarby

Av invånarna i Uppsala län har 8 % besökt Linnés Hammarby med kulturreseptatet 1–2 gånger med utgångspunkt från år 2018. Detta är en minskning från 2016 då motsvarande siffra låg på 11 %. 49 % av respondenterna uppgav att de har gjort ett besök till platsen för mer än ett år sedan. 28 % känner till Linnés Hammarby, men har aldrig varit där. Andelen som känner till Linnés Hammarby är lågt (13 %), speciellt bland respondenter i länet utanför Uppsala kommun (Uppsala Universitet, 2018).

Av de som besökt Linnés Hammarby det senaste året är 78 % av respondenterna nöjda eller mycket nöjda.

Linnéstigarna och naturreservaten

Barnfamiljer är de vanligaste besökarna till Linnéstigarna och Upplandsstiftelsens naturskola är hårt bokad. Länsstyrelsen, Upplandsstiftelsen, Biotopia, Regionen, kommuner, naturskolor och ideella föreningar samverkar för att locka ut människor i naturen i Uppsala Län. Intresset för vandring och cykling är något som ökar, vilket kan gynna Linnéstigarna och naturreservaten.

De olika stigarna har lite olika karaktär och förutsättningar att locka olika målgrupper. Exempelvis har Håga- och Gottsundavandringarna potential att användas i undervisning och locka studenter. På Danmarksvandringen har det gjorts satsningar att nå invånare från olika länder. Jumkilsvandringen är inte lika tillgänglig och lockar natur- och friluftslivsintresserade människor i högre grad.

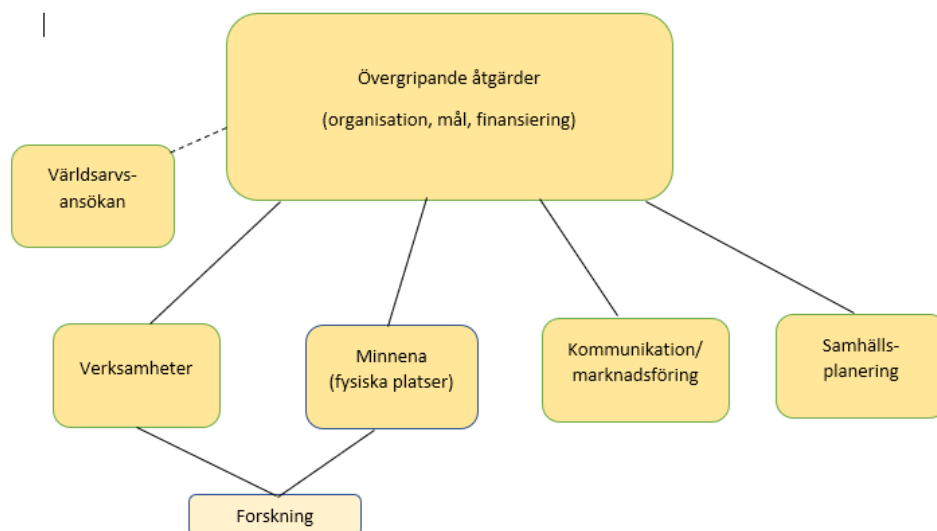
Nya målgrupper

Det finns en potential att lockas unga vuxna/studenter i ökad utsträckning. Nyblivna biologistudenter ges möjlighet till ett besök på Linnés Hammarby, men det finns tydliga utvecklingsmöjligheter i att locka denna grupp ytterligare.

Invånare med utländsk härkomst är en annan målgrupp med potential att växa. Biotopia har exempelvis anordnat SFI-vandringar på Linnéstigarna.

BILAGA 3: ÅTGÄRDSFÖRSLAG, BRUTTOLISTA

Åtgärder är identifierade inom följande områden:

ÖVERGRIPANDE ÅTGÄRDER

- Ett gemensamt strategiarbete
 - vision
 - mål
 - åtgärder
 - förankring
 - tidplan
 - ansvar
- Framtida organisation
 - Tydliggöra roller och ansvar mellan aktörer.
 - Vem ska ha samordningsansvar? Vad innebär samordningsansvaret?
 - Hur fördela ansvaret?
 - Formalisera samverkan – hur?
- Finansiering
 - Utveckla långsiktiga finansieringsmodeller - internt och externt: produktutveckling, samspel privat och offentlig finansiering, sponsring, crowdfunding, socialt utfallskontrakt, cirkulär ekonomi, sociala klausuler.
 - Näringsutveckling - hur integrera och stödja företagandet i och runt Linnéminnen? Förslag: Identifiera mötesplatser med koppling till näringslivet och Linné.BID i Uppsala med Linné som drivkraft.

- Samverkan
 - Skapa arenor för dialog mellan olika Linnéminnen och mellan olika aktörer kopplade till Linnéminnena (civilsamhälle, näringsliv, offentlig sektor). Samverkan inom olika kluster/teman. Syfte? I vilken form?
- Koppla samman besöksmålsverksamheten på Linnés Sävja med jordbruket på anläggningen så att det tillsammans uppfattas som en attraktiv helhetsmiljö.
- Följ upp utveckling av hållbar turism kopplad till Linnéminnena.
 - Utveckla ett system av lämpliga indikatorer.
 - Genomför besöksundersökningar för att ta reda på hur olika målgruppers upplevelser.

VÄRLDSARVSANSÖKAN

- Tydliggör skillnaden mellan världsarvsarbete med dess förutsättningar och destinationsutvecklingen. Visa på ömsesidiga nyttor mellan bevarande av Linnéminnena och främjande av turism- och besöksnäringen.
- Benchmarkingstudie med andra världsarv för att identifiera "best practice".

VERKSAMHETER

- Integrera och levandegör modern forskning med koppling till Linné genom Linnéminnena.
- Utred ett Linnécentrum. Centrum för att kommunicera kring Linné, systematisk biologi, Linnéminnen och världsarv. (Linneaus Creativity Centre)
- Skapa besökspaket med fokus på Linné och Linnéminnena, inklusive Domkyrkan.
- Skapa slingor/rundturer som kopplar samman olika Linnéminnen med varandra (buss, cykel och/eller vandring).
- Utred och genomför åtgärder för att förlänga turistsäsongen över året.
- Utöka öppettider under dygnet.

LINNÉMINNENA

Linnés Hammarby

- Styr besöksströmmar för att minimera slitage på kulturvärden och skyddsvärda växter.

- Utred möjligheten till ett nytt besökscentrum för att öka antalet besökare och förbättra besöksupplevelsen (entrébyggnaden har inte bedömts som möjlig att bygga till).
 - Skapa möjlighet till introduktion till platsen när man kommer fram för att skapa rätt förväntningar och eventuellt minska behovet av guide turer.
 - Föreläsningar, utställningar för att avlasta känsliga miljöer.
- Utöka antalet toaletter och anpassa avlopp till större besöksmängder (större besökscentrum kan vara del för att lösa problemet).
 - *Identifierade brister:* Alla toaletter är inte handikappanpassade. Toaletternas avlopp går till en enskild avloppsanläggning strax utanför fastigheten. Vid stora besöksmängder, t.ex. under jubileumsåret, var avloppsanläggningens kapacitet inte tillräcklig.
- Tillgänglighetsanpassa park och kulturresevat
 - *Identifierade brister:* Promenadstigarna i parken runt trädgården, i lunden och upp till naturaliemuseet och Sibiriska trädgården/Linnés runsten kuperad och ej framkomlig för rörelsehindrade. Längs brantare delar av stigarna har utlagt grus eroderat bort så att stigen är ojämn med stenar och rötter.
- Utredda möjligheter att ytterligare tillgängliggöra Linnés Hammarby på olika sätt (inte enbart fysiskt) så att kulturvärden och skyddsvärd växtlighet inte tar skada.
 - Som komplement jobba med tex utställningar, VR, föredrag, dramatiseringar med mera.
- Utveckla transporter till och från Linnés Hammarby.
 - Busslinje som går ändra fram till besöksområdet.
 - Direktbuss – samarbeta med till exempel Lämnakatten (veteranbuss).
 - Bygg ut cykelväg hela vägen till Linnés Hammarby.

Linnéträdgården och Linnémuseet

- Internationellt Linnécentrum (Linnékvarteret i Uppsala med museet och trädgården). Detta skulle komplettera dagens Linnémuseum med följande verksamheter:
 - En permanent utställning om Linnés betydelse som vetenskapsman, där även det globala perspektivet och lärjungarnas resor och verk lyfts fram.
 - Tillfälliga utställningar om Linnés verk och gärning, där man kan fördjupa frågeställningar kopplade till vår tid.
 - Möteslokaler för introduktioner, föredrag och seminarier för mindre grupper i anslutning till museum, trädgård och utställningar.
- Utred möjligheten att ytterligare tillgängliggöra Linnémuseet och Linnéträdgården på olika sätt (inte enbart fysiskt) så att kulturvärden och skyddsvärd växtlighet inte tar skada.

- Som komplement jobba med t.ex. utställningar, VR, föredrag, dramatiseringar med mera.

Linnéstigarna

- Förbättra skyltning av Linnéstigarna.
 - Där stigarna inte är framkomliga för cyklister saknas hänvisningar till alternativa vägar.
 - När vandringar passerar genom hagar med betande nötdjur saknas anvisning till alternativ väg.
 - Där stigarna passerar genom bebyggelse är skyltningen som regel bristfällig.
 - Skyltning till vandringarnas olika startpunkter saknas.
- Förbättra möjligheten att slänga och sortera skräp (Soptunnor saknas längs vissa delar).

KOMMUNIKATION

- Utred nya sätt att kommunicera kultur- och naturarv på Linnéminnena, genom t.ex. AR, VR, ljud eller film. På så sätt kan tillgängligheten öka, flaskhalsar undvikas och berikande upplevelser skapas.
- Skapa en kommunikationsstrategi för Linnéminnena. Strategin kan ge stöd för att planera, prioritera, följa upp och utveckla besöksmål utifrån platsens värden och berättelser. På så sätt skapas en mer samordnad och kvalitativ kommunikation.
 - Vad berättar vi, varför berättar vi just detta, hur berättar vi?
 - Språk – utveckla information på fler språk utifrån relevanta målgrupper.
 - Kanaler – foldrar, skyltning, sociala medier etcetera.
- Locka målgrupper.
 - Identifiera nya marknader och locka nya målgrupper, till exempel unga vuxna/studenter (med familjer), forskare, utlandsfödda eller av utländsk bakgrund.
- Skapa en gemensam bokningsportal/övergripande bokningssystem.
- Skapa fler event kopplade till Linné, inom exempelvis måltider, naturupplevelser och konst.
- Utveckla mobil guidning utmed promenad/cykelstråk/slingor.

SAMHÄLLSPLANERING

- Ta fram förslag och åtgärder för att integrera Linné och världsarvets värden i stadsutveckling och stadsbild.

- Synliggör Linné (och ev. världsarv) i byggnader och offentliga rum (till exempel resecentrum).
- Skapa samsyn mellan världsarvets bärande uttryck och utbyggnaden av Uppsala för att minska risken för framtida konflikter.
 - Definiera handlingsutrymme i utbyggnaden av Uppsala – vad är möjligt och inte möjligt.

Idealbild av en hållbar organisation utifrån förlaga av Lennart Svensson. Källa. Nilsson, D & Johansson, L. 2017